

**Den eersten regel van S. Clara met haer testament : met een
cort verhael der zaliger Clarissen onder den A. B. C. met
gratien, privilegien, statien van Rome, van verscheyden
pausen gegeven te verdienen den Clarissen**

<https://hdl.handle.net/1874/26387>

Den eersten Regel van S. Clara/met haer Testament; met een cozt verhael der zaliger Clarissen onder den A. B. C. met gratien/ Britis legien/ Statien van Romē/van verscheyden Pausen gegeuē te verdienē dē Clarissen.

Vt den Latijnouergeset door B. CORNELIS THIEL-
MANS, eertijts Biechtvader der arme Clarissen bin-
nen Bruessel, nu Guardiaen in Aken, ende Disfi-
nitor der Prouincie van Colen.

Soo wie desen Regel volghen/ byde sp op die
ende barmherticheyt. Galat. 6.

S'HERTOGENBOSCH,
By Jan van Turnhout de Jonghe/gheswooren
Boeckdrucker. Ant Jaer 1617.

Bibliotheek
W. L. K. T.

Aen die **E**erweerdige / en **R**eli-
gieuſe moeder / **S**uſter **F**ranciſca
de **K**am / **A**bdiffe der arme **C**la-
riſſen binnen **B**ruiſſel.

Die **S**childers (**E**erweer-
dige moeder **A**bdiffe) als
ze een beeldt willen naer
conterſeften / moeté dick-
wils het voorbeeld aenſie /
ende letten op die coleuren / trecké / ende
weſen des beeldts / ſoo wie oock wilt co-
men tot de perfectie / ende onderhou-
dinghe zijns **R**eghels / die moet oock
dickwils aenſien zijn voorbeeld / ende
reghel die hy heeft aenueert / en arbey-
den den ſeluen ſoo naer te comen / alſt
hem moghelijk is. **W**ant ghelijck die
cranck van gheſichte zijn / byllen beſi-
ghen om beter te ſien / ſoo moeten wy
(die in veel ghebreken vallen) die exem-
pelen der heplighen / ende hun heplige
Mij **ſ**chriſten

Schryften die zy ons achtergelaten hebben/ ghebruycken / om ons leven daer nae te reguleren. **S.** Athanasius in een boeckken dat hy gemaect heeft vande maeghdelijke reynicheyt / vermaent ons dusdanighe byllen te gebuycken/ als hy aldus schryft: Vven Reghel suldy by v hebben alle de daghen vvs levens. Doozwaer dit is eenen goeden spiegel in den welcken wy ons sullen spiegelen/ om de vleckken van alle quaed manieren wech te nemen / ende om een goet conterfeptsel te maectē van een deuchdelijk leven.

L. de vir-
ginit.

L. r. con-
formit.

Bartholomeus Visanus verhaelt/ dat **S.** Franciscus Reghel van Godt is inne ghestelt / nae dat hy als eenen anderen Moyses op den bergh gebast hadde / ende ghebeden: Want als hy daer mede besich was/ soo quaemen de Ministers tot Heliam / **S.** Francisci Vicarius/ ende ginghen tsamen tot **S.** Franciscum / om te protesteren / dat zy soo scherpen Reghel niet en wilden hebben. Als dit **S.** Franciscus verstant / keerden hy zyn aensicht nae den Hemel

Hemel/ende seyde tot Christus/ Heere
 en heb ickt niet wel ghelept/ dat zp my
 niet geloouen en sonden. Doen hebben
 alle die Ministers met Heliā ghehoort
 die stemme Christi/ aldus roepende:
 Francisce/ inden Reghel en is niet van
 den uwe/maer het is al van my datter
 in staet/ ick wil dat den Reghel alsoo
 nae den letter/na dē letter/ sonder glos-
 se/sonder glosse/onderhouden sal wor-
 den. En Christus seyde voorts: Ick
 weet wat verwach de menschelijke
 cranckheyt/ en hoe veel ick de mensche
 helpen wil: die desen Reghel niet en wil-
 len onderhouden/ dat zp wt de oorden
 blijven. Waer wt dat blijkt/ dat den
 Reghel S. Francisci van Godt inghe-
 stelt is.

Als ick overlas eerstmael v lieden
 Reghel/ Cer. Goeder Abdisse/ soo be-
 bonde ick dat hy in veel dinghen over
 een comt met onsen Reghel/ met den
 Reghel der Minder-broederen oft Ca-
 pucijnen/ soo dat wp moghen onbe-
 rispelijk segghen/ dat v lieden Reghel
 Christus door Sinte Franciscum
 A iij gheschre-

gheschreuen heeft ende inghestelt /
 ende de heylighe moeder ende maghet
 Clara heeft doen geuen. Ghelijck den
 Euangelischen wet (daer desen Reghel
 wt genomen is) gemaect is van Chri-
 sto / ende van hem vercondicht is sit-
 tēde op de bergh / so S. Mattheus E-
 uangelist leert / soo is oock desen Regel
 ghemaect van S. Francisco / als hy
 was op den bergh / daer hem den self-
 den Christus dicteerde: Daerom moet
 hy in eere ghehouden worden / en van
 niemanden gediffameert oft gelaster-
 t / als onmoghelijk om te onderhouden /
 gelijk sommige onverstādelyck seggē /
 datter 24. gheboden souden instāen die
 tot dootelycke sonden de Susters sou-
 den obligerē / het welcke onwarachtich
 is / en opentlick teghen die declaratie
 des Paus / gelijk men die sal moghen
 binden / onder die Priuilegie der Paus-
 sen achter den Regel geboeght / om de-
 sen schruepel wech te nemen. Doen
 daerom quaelyck die desen Regel laste-
 ren / ende het leven der arme Claris-
 sen vooz te scherp houden / om dat zy
 noot

noodt vleesch en eeten / ende altydts
 vasten / want Christus die allen din-
 ghen weet/wat de mensch can gedoen/
 den Reghel soo heeft doen maecten:
 maer doen seer wel/ die met groote eer-
 biedinge/den Reghel aenbeerden/ booz-
 staen ende beschermen / naedemael dat
 Christus den Auteurs des Reghels is/
 S. Franciscus den Schrijver/ ende die
 getupgen zijn B. Bonifius en B. Leo/
 die met S. Francisco op de bergh wae-
 ren als hy zynen Reghel ontfinck van
 Christo.

Daerom als de Paus Honorius (die
 den Reghel van S. Franciscus bevestigt
 heeft) met S. Francisco sprack om wat
 te veranderen inden Reghel: antwoorde
 onse heylige Vader S. Franciscus: ick
 en heb die woorden inden Reghel niet
 ghestelt/ maer Christus / die allen din-
 ghen beter weet/ wat profijtelick ende
 nootelijk is inde H. Kercke ende onse
 H. Keligie dan ick: Ick en mach dan
 die woorden Christi niet veranderen.
 Dit wel wetende S. Clara / als die
 Paus van Roomen haer oock wilden
 A iij raeden

raeden goet te ontfangen ende renten/
 ende hy selue begheerde haer Clooster
 rijckelijck te doteré/ sy en heeft dat niet
 willen consenteren / maer hadt sijn
 Hephicheyt dat hy haer wilde verleene
 priuilegie van armoede/welcke sy voor
 haeren Bypdegom ondertrout had-
 de / en begeerde dat alle haer Susters
 in de selue armoede sonder eyghendom
 souden volherden / want haeren Regel
 in het H. Euanghelie ghefundeert is:
 Daerom leydt S. Franciscus in het
 eerste Capittel des Regels van S. Cla-
 ra: Sanctum Euangelium Domini nostri
 Iesu Christi observare, &c. **Wat is dat**
anders gheseydt in onser Duptscher
tale / dan dat zy houden dat H. Euan-
gelie ons Heeren Iesu Christi/ en leuen
in gehoorzaemheyt/sonder eyghendom/
en in repnicheyt? die Susters geloouē
alsoo den Regel/ dat zy nochtans haer
seluen niet euen scherp totten geheelen
Regel en verbinden: want zy belouen
dat zy den Regel sullen onderhouden/
nae die meyninge van S. Franciscus
ende S. Clara / sommighe dinghen
 inden

inden selven als gheboden / daer zy toe ghehouden zijn om niet swaerlijck te sondighen / oft de gracie Godts te verliezen / sommighe als goede vermaninge / die zy onderhoudende moghen verdienen / niet onderhoudende oock niet dootelijck en sondighen. Die ghelofte des Kegels zijn in het **H. Euangheke** ghefundeert. **Inden eersten** de gehoorsaemheyt / by den **Euangelist Mattheum** daer **Christus** seyd: Si quis vult venire post me abneget, &c. Mat. 16 Iffer iemant die nae my comen vvilt die verloochene sy selven, ende neme sijn cruys op en volge my nae. **Ten tweeden** / die armoede / by den seluen **Euangelist**. Wilt ghy volmaeckt zijn, soo gaet, vercoopt dat ghy hebt, ende gevet den armen, ende ghy sult eenen schat hebben inden Hemel. **In dese armoede glozierden die Apostelen** : Siet vvy hebben allen dinghen achtergelacten ende sijn v gevolght. **Ten derden** / de repnticheyt is in het **H. Euangelie** ghefundeert / als wy lesen by den voorgenomde **Euangelist** / Daer sijn versnedene, die hen seluen versneden hebben om t'rijck der Hemelen, Loc. cit.

diet vatten mach die vattet.

Joan. 8.

De vrycht van onderhoudinge des Reghels is / dat zy de onderhouders brenge tot het rijk der Hemel / want Christus die seyd: Ist dat iemandt mijn vvoort bevvaert die en sal de doot niet sien inder eeuwicheyt. Als dan den Reghel der Clarissen seyd / dat haren Regel is te houden dat H. Euangelie ons Heerck Jesu Christi / en de selue int H. Euangelie gefundeert is / soo blijkt dat alle die dien houden nae dit leuen het rijk der Hemelen besitten. En daerom die ouerste / als sy pemande totter professie ontfanghen / seggen nae dat die Nouitrie die gelofte ghedaen heeft: Ick segge ende beloue v van Godts wegghen / ist dat ghy dese dinghen onderhoudt / het eeuwich leuen toe. En dit en suppen zy wt haeren vingher niet / maer wt den Leeraer der Heydenē S. Paulo / aldus schrybende: Soo vwie desen Reghel volghen, vrede sy op die ende bermherticheyt. Den bewaerders des H. Reghel wordt gegeven Godts benedictie / en de ouertreders de maledictie / oft swaere tormenten

Gal. 6.

menten in het vagebier.

T'is troostelijc dat **Bartholomeus Pisanus** schrijft van onsen **H. Vader S. Francisco** / dat hy vā **Godt die Hee** re sulcke gratie vercreghen heeft / als hem ingedruckt worde de licteeckenen der wonden **Christi** in zijn lichaem / dat hy iaerlijckx vermacht te gaen in het vageuier op zijnē sterfdach / ende wt te haelen de sielen van zijnder **Woederen** ende **Susteren** zijnder oorden. De siele van **S. Franciscus** / op dat zy **Christo** ghelijck soude zijn nae de doot / gelijk zy hem gelijk was in het leven / ginck in het vagebier / ende nam daer wt veel sielen / en ginck met die omcinghelt nae den **Hemel**. Hy hadde eenen grooten **Coninck** ghedient / soo en mocht hy alleen tot hē niet comen inde gloze / daerom zijn hem van **Godt** gegheben sielen wt den vagebier meer dan duplēt vooz zijn gheselschap. Dit en derft niemant vzeemdt gheben / want is hy sozchfuldich gheweest vooz de zijne als hy hier op de werelt ende vooz zijn selven moeste sozchfuldich wesen / hoe veel te meer
is hy

L. 1. con-
 for. f. iij.
 9.
 Sedali,
 in Apoio-
 geuco 1.
 1. f. 57.

is hy nu sozchfuldich voor de zijne / nu by Godt de Heere zijnde?

Ick come tot beschrijvinge en oersettinghe des Regels, den welcken begheert heeft dat int licht comen soude den Alder-weerdichsten vader D. Andreas a Soto Commissaris generael/ by welke ick voege het testament van S. Clara / d'Afflaeten ende Priuilegie der Clarissen/ mitsgaders den A. B. C. der saeligher Susteren/ der oorden van S. Clara/ ende der 3. oorden. Clamen ghenomen/ ex Manipulo Fratrum Minorum, vvt P. Petro Radulphio, ende Alphonso de Casarubios: die een boeck vande priuilegie onser Oorden heeft gemaect/ waer ick wtgenomen hebbe alleen dat de Clarissen dient. Ick en hebbe niet derben besich zijn om aen yemandts bymits dit boeckken te dedicere. Want wien soude ick beter cunnen toegeeygenen de Regel van S. Clara Abdille/ dan aen haer naevolghster vā professie Clarisse / van officie Abdille? op dat ghy so veel te meer verweckt sout worden hier op der aerden haer heyligh leven

ben nae te volghen / om met haer inde Hemelsche glozie hiernaemaels eeuwelijck te regneren / ende oorzaecke wesen dat v heylighe ghemeynte vperichlijcker getrocken worde / nae v exempel / de selve boetschappen van S. Clara nae te comen ende te volghen.

Die Romeynen volghden hun Capiteynen, Camillos / Fabritios / Regulos / Scipiones: die Philosophē volghden Pythagoram / Socratem / Platonem / Aristotelem: die Historie-schryvers volghden / Salustium / Herodotum / Livium: die Poëten / Homerum Virgilium / Menandrum: die Orateurs / Demosthenem / Cullium / etc. Ghy hebt oock met v heylighe Ghemeynte om nae te volgen onsen V. Vader S. Franciscum / en zijn eerste gheestelijcke dochter vlieden heylighe moeder S. Claram Abdille / Agnetem / Coletam / Hortulanum / etc. die onder desen Reghel heylighlijck hebben gheleefd / ende ontallijcke maeghden dooz haer exempelen ghetrocken hebben / en noch dagelijcx ghetrocken worden dooz den reuck

reuck van v lieder goede conuersatie/
 strenghe abstinentie/vierighe liefde/en
 groote armoede/dat by foute vā plaet-
 se/ al die bidden niet verhoort en cunnē
 worden / oft ongetroost somtijts moete
 wech gaen / oft langhe jaeren wachten
 oock sonder verdriet. Ghy moeght v
 met alle dochters gheluckich houden
 van sulcke heplighe oorden **S. Fran-**
cisci / daer 19. ghecanoniseerde hepli-
 gen zijn / onder welke is / de heplighe
 moeder ende maeghet **S. Clara** / ende
 ontallijcke gebeatificeerde / onder wel-
 ke oock is **S. Coleta** Abdisse / rustende
 te Ghendt / daer voozdis zijn wtghe-
 comen vier Paussen / 40. Cardinae-
 len / 16. Patriarchen / 74. Aertsbischop-
 pen / ende meer dan dyp hondert en 24.
 Bisschoppen / ende wel vijf hondert en
 75. Leeraers inde heplighe schriften / so
 Cathologus virorum Illustriorum ver-
 haelt vande oorden der **Minder-broe-**
deren.

Na den Reghel heb ick oock by ge-
 boeght de saelighe **Susters** van uwer
 oorden ende van den **Derden Regel** / de
 welke

Ex Cata-
 logo vi-
 ror. illust
 ord. Min.
 fol. 170

Welcke hoe wel zy niet en zijn vanden
 Stoel van Roomen gecanoniseert / heb-
 ben nochtans heplichlyck geleest / ende
 veel van haerlieden hebbe veel miraec-
 kelen ghedaen / soo in het leven / als nae
 haer doot. **Slytende / bidde ick uwe**
Ger. twee dinghen: Inden eersten t'ge-
ne dat God Josue belaste na dat Moys-
ses doot was / vvort versterckt ende vveest Iosue ■
 seer vroom, dat ghy onderhout ende doet
 onderhouden den Reghel, ende en vvildt
 daer niet afgaen ter rechter of ter sliicker
 zijden, op dat ghy verstaē moeght alle din-
 ghen die ghy doet. Ende laet dat boeck van
 deser Wedt, van uven monde niet gaen,
 maer ghy sult daer op dencken by daghen
 ende nachten, op dat ghy onderhouden,
 ende doen moeght alle de dinghen die daer
 inne gheschreuen staen: **Ten anderē bid-**
de ick uwe G. dese mijnen arbejdt in
dancke te nemen / ter eerē van Godt en
zijnder Hephlyghen Francisci en Clare
ghedaen / ende met eenen te vergevē dat
ick my daer inne niet beter en hebbe
ghequeten. Daert wel Ger. Moeder
Abdisse in langhe gesonthejt / tot con-
solatie

solatie ende troost van v heylighe ghes-
nepnte. **Wt Aké dē 4. Januarij 1617.**

**Wwe E. en allen uwen dochteren
dienaer ende Siecht-vader**

*B. Cornelis Tielmans
Guardiaen in Akers.*

Vande instellinghe der Oorden
vande arme Clarissen.

Nae dat die H. Vader Sinte Fran-

Francisci
Gonzaga
in Cron.
Fol. 24

ciscus / die oordē der Minderbroe-
deren hadde ingestelt ende Reghel
ghemaect / dooz ingheuen des H.
Gheest / int Jaer 1209. int thiende
Jaer des Pausdoms Innocētij 3.
Soo heeft hy daerenboven oock inne ghestelt / de
Oorden der Clarissen / van S. Clara van Assysē /
dat zyn eerste Plantsoenkē was. Int Jaer 1212.
wanneer / te weten / S. Franciscus de H. Maget
Claram / booz den Nuttaer van ons Liebe Vrou-
we der Enghelen by Assysen op Palm-sondach
het H. Babijt aen dede. Hy gaf haer eenen Regel
diemen den eersten noempt / die in alles seer over-
een compt met den Minder-broeders Regel. Den
welckē de Paus Gregorius de negenste heeft ge-
confirmēert. Innocētius Paus de 4. van dien
naem / successeur van den Paus Gregorius den 9.
tot begheerte van sommige / heeft den eersten Re-
gel wat ghemodereert ende versaecht / int Jaer
1243. Maer S. Clara ende die andere die pver
hadden totte H. armoede / versochtē aen dē Paus
dooz den Generael vande Minderbroederen / en
Protector der H. Oorden / haer te houden aen
den eersten Regel / die gheconfirmēert was van
dē Paus Gregorius den 9. Het welckē die Paus
verstaēde / bebal dat dooz een Bulle / verleenende
haer Privilegie vande H. armoede te houden / en
dat zy niet en souden mogen bedwongen worden /
om Rentē oft erffenisse te besitten.

Maer als nu het ghetal der Susteren seer ghe-
wassen was / ende haer eerste viericheyt verflou-
de / ende selve sochten moderatie op haren Regel /

soo heeft die Paus Urbanus de 4. den tweeden Regel laeten wtgaen / en gedispenseert / dat sy mochten jaerlycksche Kente / ende immobele goederen ontfangen. Ende die haer schepdende vanden eersten Regel / en den tweeden aenbeerdende / worden hedens-daechs Urbanisten genoemd / oft Susteren vanden tweeden Regel. Maer op dat den eerste Regel die van S. Franciscus heplichlyck is ingestelt / ende van S. Clara neerstelijck is onderhouden / niet te niet gaen en soude / so heeft Godt de Heere een Suster verweckt / Coleta genoemd / vermaert in heplicheydt ende deuchden / van de derde Oorden van Sinte Franciscus / gebooren van Burgunde / die den H. eersten Regel daer hy verslapt was heeft vernieut / int jaer 1406. ende heeft den eersten Regel van S. Clara beloofd inde handen vanden Paus Benedictus den 13. ende van hem t'habijt ende Wiel ontfangen / ende haer professie gedaente Sicie. Sy heeft veel Cloosters der Clarissen ghereformiert / in Celtica / Gallia / Parbonede / en in Hooch-duytslant / niet sonder groote moeyte ende arbeyt. En die selue Cloosters wederom gestelt in haer eerste fleur / nae de meyninge van S. Franciscus / ende van S. Clara / daer sy noch in blijven ende volherden / tot op den dach van heden: noch Kenten / noch goet en ontfanghen / maer hy puer aelmoessen leven / als oock doen de Conventen in Zaband / Brussel / Antwerpen / Mechelen en Krumunde. Dese H. Maeghet Coleta / int visiteren van haer Cloosters / bracht den leste winter over te Ghent / daer sy den seften Maert gestorven is / int jaer 1447. Dae haer doot (hoe wel datter groote teekenen geschieden) is haer lichaem / soo sy begeert hadde in haer leven / op het Kerckhof begraven /

Sedit is
Pontifex
con. In-
noc. 7.
& Reg. 12

begraven / sonder wtwendighe pomperpe ende
 pracht. Haer leven heeft beschreven die Cer. D.
 Petrus de Natalibus / haer Biecht vader. Die vā
 Gent houden haer Feestdach / op den seften dach
 vā Meert. Ende die Hoogh-wisse (soo Molanus
 schryft) plach te geschieden / van ons lieve Vrou-
 we / ende van alle heplighen. Maer alsoo zy van
 den Stoel van Roomen is ghebeatificeert / soo
 gheschiet den dienst van haer / soo dat zy nu seggē
 int openbaer / in haerlieden Litanien / salich Moeder
 Coleta / bidt vooz ons. Men sepd dat over
 menighe jaeren toegelaten was den Gentenaers
 haeren Feestdach te houdē / maer dat die Pater
 dat niet toe en lieten / ten waer dat den oozlof ghe-
 gheben worde vooz de gheheel Cozden : Desen
 oozlof versocht den vermaerdē Theologant Ge-
 ricus vā wegē de Coletinne / als hy van t'slant
 wegen ghesonden worde totten Paus Plus / den
 vyfften van dien naem / totten welcken die Paus
 antwoorde : Laet my hebben secker bewijs van
 het D. leven van S. Coleta / ick sal geerne v / en
 der hepliger maechden begeerte verhooren. Die
 alderweerdichste Heere Cornelius Janssenius /
 Bisschop van Ghent / heeft doen ter tydt de ghe-
 schriften ouergesonden nae Roomen / met syn ep-
 gen hant ende segel ondertepckent / maer quamē
 te spaede / wandt die Paus doen gestozven was /
 daerom en hadde doen de saecke gheenen voort-
 ganck / ende worden hy avontueren bewaert tot
 dat d' Infante van Spaenien / Elisabeth Clara
 Eugenia / Hertoginne van Brabant etc. In haer
 Landt soude comen / die dese saecke vooz die van
 Ghent heeft beneersticht / vanden Stoel van Ro-
 men. Het lichaem van dese D. Maget ende Ab-
 disse Coleta / oft haere ghebeenten syn wter aer-
 den

den verheben / tot eerlijcker plaetse in een Kasse
 binnen het Slot. Den Pelgrims wort noch ghes-
 toont een grouw Cap / die 3p plach te dzaghen.
 Van S. Colete waeter / dzincken die met Coztse
 hevangen zijn / ende ontfanghen vercoelinge ende
 ghesonthepdt. Die translatie van S. Coleta is
 geschiet / na dat 3p 45. jaerē oft meer op het Merc-
 hos hadde begraven geweest : te weten / int jaer
 1492. den 26. September. Men leest van haer
 dat 3p veel dooden verweest heeft / ende onder an-
 dere dooden een kint / dat doot ter werelt quam :
 en op het onghewijt begraven worde / het welc-
 ke 3p dede tot haer brengen / als 3p vooz t'kindts
 leven ghebeden hadde / worde het kindt leuende :
 ende ontfinc het H. Doopsel / ende worde gege-
 ben aen een edel Ridders vrowe / die dat op-
 houde / soo langhe alst leefde.

Prijs ende Lof, des Reghels Sinte Francisci
 ende Sinte Clara.

Sinte Franciscus onse H. Vader / hadde eenen
 vierighen pber tot den Reghel. Ende wilde dat
 de sijne altydts den Reghel souden by hen hebbē /
 ende gebenedijde met een sonderlinge benedictie /
 die eenen pber hadden tot den Reghel : ende septe
 dat den Reghel was den boeck des levens / de ho-
 pe des salichepdt / het mergh des H. Euangelie /
 den wech des volcomendthepdt / den sleutel des
 Paradijs / en het compact des eeuwige verbonts.
 Hy wilde dat den Reghel van een pegelijck soude
 geweten worden en gehouden. Ende dat een pe-
 ghelijck daer van soude couden / tot verlichtinghe
 des verdziet / ende gehuechenisse des gheschiede
 edts.

edts. Op leerde den Reghel altydts booz oogen
te hebben/ met intentie daer nae te leven/ jae dat
meer is/ dat een Religieus met den selfde behoors
den te sterben.

Gulde vvoorden ons Heylighen Vaders
Sinte Francisci.

Ⓞ Beminde Broeders/ ende Susters
Vel hebbē wy beloofst / maer veel meer is ons
beloofst. Laet ons houden/ dat wy hebben be-
loofst. En laet ons verlangen nae r'gene dat ons
beloofst is: Want die welluste is cozt / de pijn is
eeuwich. Wepnich is het lyden/ maer sonder epn-
de het verblijden. Veel geroepen / maer wepnich
wbercoopen.

B 3

Hier

Hier begint de voor-reden des eersten Re-
ghels van Sinte Clara.

Innocentius/ Bisschop / dienaer der dienaeren
Godts; den beminde in Christo/ Dochters van
S. Clara/ de Abbisse ende andere Susters des
Cloosters van S. Damiaen binnen Affse/ Sa-
licheyde en Pauwelijcke Apostolijcke benedictie.
Den Apostolischen Stoel is ghewoon gunstich
te wesen de Godtbzuchtighe begheerten/ en goet-
willige jonste toe te schicken de behoorlijcke ge-
beden der geenre die hem versoeken.

Aengesien dan/ dat van uwent wegen aen ons
votmoedelijck versocht is / aengaende de manier
van leven/na de welke ghyleden in eendzachtic-
heyt des gheests/ ende belofte der alderhoochster
armoede behoort te leven/ die vlieden vandē heyl-
lijghen Francisco overgelebert/ ende van vlieden
gewillichlijc aenbeert is; die oock ons weerdige
me-broeder/ de Bisschop van Hostie en Dalete/
heeft goet ghebonden te appzobereen: Dat wy
de selve soudē deur de Apostolische macht doē be-
vestighen: Soo is dat wy deur uwe devote ver-
soeckinge beweert sijnde/ t'ghene van den selven
Bisschop daer van gedaen is/ vooz goet ende ons
aengenaem houdende/ t'selue dooz de Pauwelijcke
macht bevestighen/ ende met desen te ghenwooz-
digen schrijfte beschermen; hebbende het inhoudt
der selver brieven / van woozdt tot woozt alhier
doen bystellen: d'welck is aldus/

Raynaldus deur de genade Godts / Bisschop
van Hostie ende Dalete / sijne beminde Moeder
ende Dochter Joffrou Clara/ Abbisse van Sinte
Damiaen te Affse/ ende haere me-suster tegē-
woozdige

woozdige ende toecomende salicheyt/ende vader-
lijke benedictie. Menghesien dat ghy lieden be-
minde Dochters in Chrizto/ de yzacht/pomperp-
en / wellusten des werelts hebt versmaet; ende
nabolgheude de voetstappen Chrizti/ ende sijnder
alderheftichster Moeder/ hebt vercosen naer den
lichaeme besloten te wonen/ende den Heere inde
aldermeeste armoede te dienen/ om alsoo met ge-
ruster hertē dienaerffen des Heeren te mogē bli-
ven: Soo ist dat wy dit v lieden heplich vooz-
nen inden Heere me-prijfende/ willen seer geerne
uwe versoeken ende heplige begheerten/ wt va-
derlijke affectie/met alle goetwillige gunste ver-
volghen: daerom ist dat wy dooz v lieden godt-
vzuchtige gebeden beweecht sijnde/ de sozme van
leven/ ende de maniere vande heplige eenicheydt
en alderhoochste armoede/die de V. vader Fran-
ciscus/ v lieden met woorden en schrijftelijck heeft
gegeven om te onderhouden/ hier by geboecht/
vooz v lieden/ ende alle de ghene die in v Clooster
sullen naer comen / ten eewigen dage bevestigen/
ende met desen teghenwoozdigen schrijfte bescher-
men. **De welcke is sulchs.**

In den naem des Heeren, Amen.

Hier begint die forme ende Regel van het
leven der arme Susteren, den vvelckē
S. Franciscus heeft innegestelt.

HET EERSTE CAPITTEL.

DEn Reghel en sozme des lebens vande Doz-
den der arme Susteren/ die S. Franciscus
gemaecht heeft/ is dese/te weten. t heplich E van
B iij geke

ghelie ons Heeren Jesu Christi te onderhouden/
levende in ghehoorzaemheyt / sonder eyghenbont
ende in reynicheyt. Clara onweerdige dienaersse
Christi/ende plante des H. Vaders Francisci/be-
looft gehoorzaamheyt en eerbiedinge den Paus
Innocentio/ ende sijn nacomelingen wettelijcken
incomende/ ende de Kercke van Roomen.

Ende gelijk zy int beginsel haerder bekeerins-
ge / tsamen met haer Susters beloofde ghehoor-
zaamheyt S. Francisco / alsoo belooft sy de selve
onbzekelijck te onderhouden sijn naecomelingen.
Ende die andere Susters sullen gehouden zyn al-
tijts den nacomelingen S. Francisci/ende Suste-
re Clara/ ende de andere Abdissen (wettelijck ge-
cosen haer succederende) onderdanich te sijn.

Vandē ghenen die dit levē aennemē vvillē,
ende hoe dat sy sullen ontfangē vvordē.

DAT TWEEDE CAPITTEL.

Ist saecke dat ymant wt Goddelijcke insuzake/
ycomt tot vlieden / willende dit levē ontfangen:
soo is d'Abdisse gehouden te versoeken t'consent
van alle de Susteren. En ist dat het meestendeel
consenteert/ hebbende den oorlof des Heere Car-
dinaels / beschermers uws Oorden / soo mach zy
de selve ontfanghen. Ende duncket haer goedt te
ontfangen / so sal syse neerstelijck examineren/ oft
doen examineren / van het Catholycke gheloo-
be/ ende Kerckelijcke Sacramenten. En ist dat
zy dit al gelooft ende getrouwelijck wilt belijden/
ende totten eynde vastelijck onderhouden / ende
sy ghenen man en heeft / oft heeft zy eenen man /
ende sy in een Clooster is gegaen met oorlof des
Bisschops

Bisschops/ende repnicheyt beloofte heeft/endetot
 sijn oude jaeren ghecomen is/ en gheen siechte oft
 sotheyt en belette om dit leven te onderhouden/ so
 sal haer neerstelijck wtgeleydt worden d'inhoudt
 uws leuens. Ende ist dat sy bequaem is/ datmen
 haer segge het woorde des hepligen Evangelie/dat
 sy gae ende vercoope al dat zy heeft / en arbeide
 die den armen wt te repcken. Ende ist dat zy dit
 niet doen en kan/ soo is haer den goeden wil ghe-
 noch. Ende d'Abdiffe ende haer Susters sullen
 haer wachten dat zy niet sochtvuldich en sijn/ om
 haeren tijtelijcken goeden / op dat sy mach vrye-
 lijck doen met haer goet/wat haer de Heere sal in-
 geven. Ist nochtans datter raet begeert wordt/
 soo sullen sy haer senden tot eenige Godtbyzende
 ende discrete persoonen / met welckens raet haer
 goet den armen wtgeroycht mach worden. Daer
 nae het hary rontsom afgesneden / ende het we-
 reltlijck habijt afgeleyt sijnde/sal die Abdiffe haer
 leenen d'p Rocken ende eenen Mantel. Daer nae
 en salt de selve niet geozloft wesen te gaen buytē
 het Clooster/ sonder openbaere profytelijcke ende
 redelijcke saechē. Ende als het proef-jaer voleynt
 sal sijn/ soo sal zy ontfanghen worden totte ghe-
 hoorzaamheyt/beloovende het leven ende die for-
 me uwer armoede ewelijck te onderhouden. Geē
 Suster en sal den Wiel ontfangen binnen haer
 proef-jaer. Die Susters moghen oock mantel-
 kens hebben / tot verlichtinge ende eerbaerheyt
 des dienste/ oft des arbejds. D'Abdiffe moet
 discretelijck de Susters vooz sien van kleederen/
 nae qualiteyt der persoonen/nae plaetsen ende tij-
 den/ ende coude landen/ so dat de noot haer dunct
 te verepschen. Jonghe dochterkens int Clooster
 ontfanghen / vooz den tijt van wettelijcke ouder-

dom/ sullen ront geschoozen worden/ en afleggen het wereltlycke habijt / ende gecleet worden met een geestelyck habijt/ so der Abdisse goetduncken sal. Maer als zy totten wettelijcken ouderdom gecomen sullen sijn / sullen ghecleet worden op de maniere van de andere / ende haer pfoessie doen. Ende d' Abdisse moet soo haerlieden als de andere Novitien sozchfuldelijck voorszien een Meesterse vande discreetste des geheele Cloosters / diese in heplige conuersatie ende eerbaere Zeden/ nae de sozme uwer pfoessie neerstelijck sal onderwijsen.

Inde examinatie ende ontfanginge der Susteren/ bupten den Clooster dienende / salmen houden de voorszepde sozme / en die moghen schoenen dzaegen. Niemand en mach niet vlieden wonen binnen het Clooster/ ten waer sy ontfangen waer nae de sozme uwer pfoessien. En om de liefde des alderheplichste ende alderlieffte kindts / in arme doerckens gewonden ende inde cribbe gelept / en sijns alderheplichste Moeder / bidde en vermanne ick mijn Susters / dat zy altydts met slechte cleederen willen becleet worden.

Vanden goddelijcken dienst, ende vasten,
ende hoe dickvils sy int iaer sullen
communiceeren.

HET DERDE CAPITTEL.

Die Susters die leesen connen/ sullen den Goddelijcken dienst doen / nae de costumie der Minder-voederen / waerom sy Bzevieren sullen moghen hebben/ leesende sonder sanck. Ende die om rebelycke oorzaecke / somtijdts haer getijden niet en kunnen lesen / sal haerlieden geoorloft sijn

sijn te lesen Pater noster / ghelijck die andere Susters. Maer die Susters die niet leesen en konnen / sullē leesen vooz die Mettenen 24. Pater noster / vooz die Laudes vijf : maer vooz die Priemen / Certien / Sexten / Nonen / vooz elcke van dese Getijden seven / maer vooz die Vesperen twaelf / ende vooz die Completen seven. Vooz de dooden moeten zy oock lesen vooz die Vesperen seven Pater noster / met Requiem æternam, ende vooz die Mettenen twaelf. Maer de gheleerde Susters sullen ghehouden sijn / te leesen den dienst ende Vigilie der dooden. Maer als een Suster van uwen Clooster ouerleden is / dat zy dan leesen vñstich Pater noster. Altijds sullen die Susters vasten : Op den dach der Gheboorten ons Heeren / op wat dach dien valt moghen zy twee maels eten. Met die jonghe / Crancke / ende die bupten t' Clooster dienen / mach barmhertelijck ghedispensseers worden / soo het d' Abdiffe goede duncken sal. Maer ten tijden van openbaeren noodt / en sijn de Susters niet ghehouden tot lichamelijck vasten.

Twaelf repfen ten minsten des jaers / met oozlof des Abdiffe / sullen sy biechten. Ende sy moeten haer wachten / dat zy van geen andere woorden tusschen beyde en spzecken / dan die totter biechtē en salicheydt der zielen en behoozen. Seven werf sullen zy ten H. Sacrament gaen / te weten / op de gheboorte des Heeren / op den Donderdach in de goede weke / op de verrijsenisse des Heeren / op Sincen dach / op ons lieve Vrouwe hemelvaerts dach / op S. Franciscus dach / ende op alderheylighen dach. Om de Siecke Susters te communiceeren / ist den Cappelaenen gheoozloft binnen Misse te doen.

Nota
Met confesent des Oversten ist alle weke biecht dach, en comuni- ceer dach

Vande kiesinghe der Abdissen.

HET VIERDE CAPITTEL.

Inde electie der Abdisse sijn zy schuldich te hou-
 den de wettelijke forme. Zy moeten haestelijck
 besorghen te hebben den Generael Minister / oft
 den Provinciael vande Gozden der Winderbroe-
 deren / die dooz het woordt Godts haerlieden sal
 onderwijsen / tot alle eendrachticheyt en gemeyn
 profijt in de kiesinghe te doen. En geen en sal ge-
 cosen worden dan die gheprofessijt en is. Ende
 waerdtsaecke datter een ghecosen worde die niet
 gheprofessijt en is. oft andersins gegeven worde/
 men sal haer niet onderdanich sijn / ten sy dat zy
 eerst professie doe / en beloobe de forme van v lie-
 der armoede. Ende als die doot / oft af is / soo sal
 die verkiesinghe geschieden van een ander Abdisse.
 Ende waert dat op eenighen tijdt de ghemeynte
 der Susteren doechte / dat die voozsepde Abdisse
 niet oorzbaerlijck en waer totten dienst ende ghe-
 meyn profijt der Susteren / so sijn de voozgenom-
 de Susters ghehouden nae de voozsepde forme /
 soo haest als zy konnen een ander te kieser tot een
 Abdisse ende Moeder. Maer die ghecozen is sal
 oberdencken / wat last sy op haer ontfangen heest /
 ende wien dat zy reekeninge sal geven van haer
 bevolenschaepen. Zy sal oock arbeiden meer den
 anderen vooz te gaen in deuchden / ende heplighe
 zeden / dan wt officie / op dat dooz haer exempel
 die Susters verweckt sijnde / meer wt liefde ghe-
 hoorzaam sijn dan wt vzeese. Zy en sal geen son-
 derlinghe liefde hebben / op dat zy de sommige te
 seer beminnende in een deel / in het gheheel gheen
 schandael en maecke. Zy sal troosten de geguel-
 de /

de/ en sijn den wtersten toeblycht den bedruckten/
 op dat den siecken de sieckte van wanhope niet en
 bevanghe/ als by haer ontbzaecke remedie vā ge-
 nesinge. Sp sal in allen dingen dat ghemeyn vol-
 ghen/ sonderlinge inde Kerck/ Doymter/ Kester/
 Sieck-hups/ ende inde Cleedinge. Het welke
 oock op die selve maniere sal gehouden sijn te be-
 waeren haer Vicarisse.

Eens ten minsten ter weecke sal d'Abdiffe ghe-
 houden sijn / haer Susters ten Capittel-hups te
 vergaderen/ al waer soo wel sp / als die andere
 Susters moeten ootmoedelgck haer schult beken-
 nen/ van allen openbaerē misdaden ende versuy-
 menissen. En watter te handelen is tot profijt en
 eerbaerhepdt des Cloosters/ sal zp daer tracteren
 met alle die Susters. Want dickwils openbaert
 de Heere den minsten/ t'ghene dat beste is. Geen
 groote schult en salmen maecten/ sonder gemeyn
 consent der Susteren/ ende openbaeren noot/ ende
 dat dooz den Procurateur. D'Abdiffe met haer
 Susters sal haer wachten/ dat sp gheen dinck te
 bewaeren en neme binnen den Clooster/ wandt
 van sulcke dingen dickwils schandalen/ ende ver-
 stoozenisse voozdtz comen. Maer tot onderhou-
 dinghe van eenichepdt der Susterlycke liefde ende
 vrede/ soo sullen de officiaelen des Cloosters ge-
 coozen worden met ghemeyn consent van alle de
 Susters. En op de selve maniere sullen ten min-
 sten acht Susters gecozen worden vande discreet-
 ste/ der welker raet d'Abdiffe gebzuyckē sal moe-
 ten/ inde dingen die de maniere ws lebens toebe-
 hoozen. Oock soo moghen de Susters/ ende sijn
 schuldich/ alst haerlieden oorzbaerlyck ende profijt-
 telijck dunckt/ d'officiaelen en discretē somtijdtz
 af te setten/ en anderen in haer plaetsen te kiezen.

Van het svvijgē, ende manier van spreecken
aende spreeck-plaets ende Tralien.

DAT VIIFDE CAPITTEL.

VAn Completen tijdt tot die Terten/ sullen die
Susteren swijgen/ wtgenomen die daer bup-
ten den Clooster dienen. Sp sullen oock swijghen
gestadelijck inden kerck-dozintē ende inden Kef-
ter als men eedt / behalven int Sieck-huyss / al
waert gheoozloft is den Susteren discretelijck te
spreecken/ tot recreatie ende dienst der Susteren.
Die Susterē mogē nochtās over al/ altyt coztelijc
ende met stilder stemme spreecken daert van noo-
de is. Het en is niet gheoozloft den Susteren te
spreecken / oft te gaen int spreeck-huyss / oft aen
den Klooster / sonder der Abdissen oft haer Dica-
rissen oozlof. En als sp oozlof hebben soo en sullen
zp niet spreeckē int Spreeckhuyss / het en zp in te-
genwoozdicheyt van twee Susteren diet hoozen.
Ende sp en moghen haer niet vermeeten te comen
vooz den Klooster / het en zp in het bp-wesen van
diz Susteren ten minsten/ vander Abdisse oft vā
haer Vicarisse daer toe gheschickt / van die acht
discreten die daer zijn ghecozen/ van alle de Su-
steren/ tot dē raet der Abdissen. Dese manier van
spreecken sal gehouden sijn na vermogen te onder-
houden de Abdisse en haer Vicarisse. Ende dat tē
Klooster seldē / maer aen de Poozt en sal dat in
geender manier gheschieden. Men den Klooster sal
men hanghen laecken van binnen/ datmen niet af
doen en sal/ dan als men t'woozt Godts hoozt/ oft
eenighe Suster iemande aenspreeckt. Tsal oock
hebben een houten Pooze met twee verschepde
hysere slooten / met banden ende grendelen wel be-
waert/

waert/ op dat se des nachts principalijc met twee slotelē geslotē mach zyn/ der welker een sal hebbe d'Abdiffe/ en d'ander de Custerre. En die Dooze sal alrijots ghesloten blijven / dan als men hoorde den Goddelijcken dienst / ende vooz andere saecken boden verhaelt. Ende gheen Suster en mach vooz der Sonne opganck/ oft nae der Sonne onderganck/ vooz den Klooster tegens yemant spreken. Int spreek-huyt salmen altoos dat Cleedt datmen van binnen hanght laten blijven / en niet af doen. In die 40. vastendaghen van S. Marten / ende inden grooten vasten van 40. dagen / en sal niemant mogen spreeken int Spreek-huyt / dan alleen totten Prieester om te biechten / oft om anderen openbare noot / en dat wordt bevolē der voozsinnicheyt der Abdissen oft haer Vicarissen.

Hoe dat die Susteren gheen besittinghe en sullen ontfanghen, oft eyghen goet hebben, by haer selven of tusschen gesetten personen.

DAT VI. CAPITTEL.

Noe dat die alder-opperste Hemelsche Vader/ dooz sijn gratie hem gheweerdicht heeft mijn herte te verlichten / op dat ick dooz exempel ende leeringe des H. Vaders Francisci penitentie soude doen/ een weynich nae sijn bekeeringe / beloofde ick hem ghewillichlyck met mijn Susteren gehoozsaemheyt. Menmerckende die Salige Vader S. Franciscus / dat wy gheen armoede/arbeyt/tribulatie en versmaetheyt des werelts en yreesden / maer dat wy die voozgrooten weelden hielden

Den/ beroerdt sijnde dooz goedertierenheyt / heeft ons een sojm van leven geschreven / op deser manier: wandt ghylieden dooz insprekinge des Heeren/ v selven gemaeckt hebt dochterē ende dienstmaeghden des Alder oppersten Coninckx des Hemelschen Daders/ ende hebt v ondertrout den hepligen Gheest/verkiefende te leven nae die volcomentheyt des H. Evangelijx/ soo wil/ ende be- loobe ick/ dat ick dooz mijn/ ende mijn broeders/ altijt dooz v als vooz haer selven/ sal hebben neerstelijcke sozge / ende sonderlinge sozchuldicheyt. Met welcke als hy leefde neerstelijck heeft volbrocht / ende heeft ghewilt dat van sijn broeders altijt neerstelijck volbrocht soude worden. Ende op dat wy in geender tijdt en soudē dwalen oft afwijckē van die alderheplichste armoede die wy begoft hebben/ noch oock die namaels comen soudē naer ons/ de selve armoede onbekendt soude zyn / soo schreef hy anderwerf weynich vooz sijn doodt zinnen wtersten wil/ seggende : Ick alderclepnste Broeder Franciscus/ wil volghen het leven ende d'armoede onser alder oppersten Heere Jesu Christi/ ende zijns alderheplichste moeders/ ende daer in volherden totten eynde toe / ende ick bidde v alle mijn Susteren / Jonckvrouwen in Christo Jesu / ende geve v raet dat ghy in dit alderheplichste leven altijts wilt leven. En wacht v seer dat ghy nimmermeer/ dooz pemants leerin- ghe oft raet vande heplighe armoede / in geender wijs en schepdet. Ende ghelijck ick altoos sozchuldich geweest hebbe met mijn Susteren te houden de heplighe armoede / die wy Gode ende S. Francisco beloofst hebben te onderhouden/ alsoo zyn ghhouden de Abdissen die my in officie sullen volghen/ en alle andere Susterē/ de selve armoede tot

tot het eynde toe ongeschent te bewaeren / te wesen / niet ontfanghende oft hebbende besittinghe van erben/ oft eppendom by haer selven/ oft tusschen ghesette persoonen/ oft oock yet dat rebelycker wyse eppendom mach heeten / dan wat lants dat vooz eerbaerhepdt ende vernieuwinghe des Cloosters de noot verepcht. En dat Lant en sal niet ghebouwt worden/ dan tot een Hoff vooz de Susteren noot.

Vande manier van arbeiden.

HET VII. CAPITTEL.

Die Susteren dien de Heere gratie ghegeven heeft te arbeiden / sullen arbeiden nae die sterchten/ ghetrouwelijck ende devotelijck in alsulcken arbeyt/ als die eerbaerhept ende den gemeynen profijt verepcht : Alsoo dat sy / wtgheslooten hebbende de lelichept den byant der sielē/ niet wt en doen den gheest des heplighen gebedts ende devotien/ den welken moettē alle andere tijtelijche dingen dienen. Ende sy sullen ghehouden sijn t'ghene sy met haren handen wercken/ te bewijfen int Capittel der Abdisse/ oft haer Vicarisse vooz alle de Susteren. Desghelijck sal geschieden van eenige aelmoesse / die gesonden wojt van pemande vooz den noot der Susterē/ op dat vooz hem int gemeyn recommandatie geschiedē mach. Ende alles dit sal wtgherepcht worden vooz den gheneynen oozbaer / vooz d' Abdisse oft haer Vicarisse/ by raet der discrete Susteren.

Hoe dat die Susteren haer niet en sullen
toe-eyghenen eenich dinck; Ende
van die siecke Susteren.

DAT VIII. CAPITTEL.

Die Susters en sullen haer geen dingē toe-eyghenen/ noch hups/ noch plaetse/ noch eenich dinck/ maer als Pelgrims ende vzendelingen in deser werelt/ in armoede ende in ootmoedicheydt den Heere dienende/ sullen senden om aelmocssen met goet betrouwen. Ende sy en derbē haer niet schaemen/want de Heere heeft hem selven om ons arm gemaect in deser werelt / dit is de hoocheyt der alderhoochster armoede/welcke v mijn alderlieffste Susters heeft gemaect erfghenamen ende Coninginnē des rijkx der Hemelen/ arm in tijdtelijcke goeden/ verheben in deuchden. Dit sy v deel d'welck v bzingt int lant der lebenden / welke mijn alderlieffste Susters gheheelijck aenhangende / en wist anders onder den hemel inder ewicheydt niet hebben / om den naem ons Heeren Jesu Christi.

En sal niet geozloft sijn eenige Susteren bziēben te senden / oft iet te ontfanghen / oft wt den Clooster wat te geven sonder oozlof des Abdiffe: Noch gheen dinck en mach pemant hebben/ sonder dat d' Abdiffe haer gegheben heeft oft geconsenteert. Ende ist datter pet gesondē wozt eenige Suster/ van haer ouders oft van pemant anders/ die Abdiffe sal haer dat latē geven / ende die Suster macht dan ghebzipcken/ ist dat sijdt behoest/ ende ist dat sijt niet en behoest/ soo macht sijt mielijck mede deplen een andere Sustere diet van
noode

noode heeft. Ist dat vooz pemaht gelt gesonden wozt/ d'Abdiffe false doen versien by raet der discretien/ in het geene dat haer van noode sal sijn.

Vande siecke Susteren sal vastelijck d'Abdiffe gehouden sijn/ soo in raden als in spysen ende andere nootelijcke dingen/ na berepsh der sieckten/ sozchbuldelijck vooz haer selve oft vooz andere te ondersoecken/ ende nae mogentheyt der plaetsē de siecken vziendelijck ende barmhertelijck te versie. Want oock alle andere Susteren sijn ghehouden te versien ende te dienen haer siecke Susteren/ gelijk sp wilden dat sp souden wordē gediēt/ waert dat zp met eenige sieckten bevangen worden. En die eene sal den anderen bypelijck sijnen noot opēbaren: want ist dat een warachtige moeder voedt ende bemint haer vleeschelijcke dochter / hoe veel te neerstelijcker behoort elcke Suster te beminnen ende te voeden haer gheestelijcke Suster: Die sieck sijn/ sullen op sacken en cas liggen/ ende hebben onder haer hoost een oorzussen van plupmen. En diet behoeven / moghen ghebruycken wollen focken ende culcken. Die voozgenoemde siecken/ als sp vanden ghenen die inden Clooster comen besocht worden / soo moghen zp sommighe goede woorden antwoorden den ghenen die haer aansprecken. Die andere Susteren die oorlof hebbē en mogen niet sprecken tegen die inden Clooster comen/sonder de teghenwoordicheydt van twee discrete Susteren diet wooghen hoorzen / vander Abdiffe oft vā haer Vicarisse daer toe geschickt. Dese forme van sprecken sal ghehouden sijn de Abdiffe vooz haer / ende haer Vicarisse mede te bewaeren.

Vande Penitentie diemen de Susteren
sal instellen.

HEFT IX. CAPITTEL.

Ist dat eenige Suster tegen de sojme van uwer
Iyprofessie door ingheben bes byandtꝝ dootelijck
sondicht/ ende door de Abdisse/ oft andere Suster
re twee oft dꝝy repsen vermaent is/ en sp haer niet
en betert / alsoo veel dagen als sp ongehoorzaem
is geweest/ soo veel daghen moet sp waeter ende
bꝝoodt voor alle de Susteren indē Kester op der
aerden eeten / en noch swaerder Penitentie sal sp
sonderwoꝝpē zyn/ ist dat der Abdisse goet dunckt.
En ter wijlen dat zp aldus ongehoorzaem is/ sal
der gebeden woꝝden/ dat de Heere haer herte ver
lichte tot Penitentie. Maer d' Abdisse ende haer
Susters sullen haer wachten dat zp niet tooznich
en woꝝden oft haer en verstozen om iemants son
den wille/ want tooznichepdt ende verstoozinghe
verhindert de liefde in haer ende in anderen. En
oft gheviel (dat verre van haerlieden moet zyn)
dat tusschē een Suster ende andere Susteren op
rese/ in woꝝden oft in teekenen / een oozspꝝonck
van verstoozthepdt/ oft van schandael: die de oc
casie heeft ghegeven / sal terstont eer dat zp offert
voor den Heere de giste haers gebedts/ haer niet
alleen ootmoedelijck buꝝghen voor de boeten bes
andere Susters / maer sal oock devotelijck biddē
dat zp voor haer wil bidden voor den Heere/ dat
hyt haer wil vergeven: maer die Suster sal ghe
dachtich sijnde de woꝝden ons Heeren Chꝝisti/
(ist dat ghy wter herten niet en vergheest / soo en
sal v hemeliche Vader v lieden oock niet verghe
ven)

ben) sal liberaelick hare Susters vergheben als
le ongelick dat haer misdaen is.

Die Susteren die buyten den Clooster dienen/
en sullen geen lange vertreckinghe maecten / ten
waer de saecke van openbaere noot dat verespote.
Ende sy moeten eerbaerlijck wandelen / ende
wepnich spzecken / op dat zy altyts mogen sichten
den aensienders. En sy sullen haer sterckelijck
wachten / dat zy geen suspecte ghemeenschap oft
raet en hebben met yemande: noch zy en moghen
oock gheen ghebaderen sijn van mannen oft van
vrouwen / op dat by deser oorsaecke gheen mur-
muratie oft verstoozinghe op en rjse. Sy en mo-
ghen haer oock niet vermeten eenighe nieuware
wt de werelt int Clooster te bringhen. En zy sul-
len ooc vastelijck gehouden sijn / buyten den Cloo-
ster niet te vertrecken eentich dinck datmen binne
doet / oft sept / daer eenich schandael af mocht co-
men. Ende ist dat yemant simpelijck in dese twee
dinge misdaen heeft / soo salt inde boosinnicheyt
des Abdisse wesen / de selve met hermberticheydt
Penitentie inne te stellen / maer ist gheschiedt wt
quade ghewoonte / nae qualiteyt des schults / sal
d' Abdisse niet raet der Discreten haer Penitentie
bevelen te doen.

Vande vermaeninge ende straffinghe der Susteren.

HET X. CAPITTEL.

De Abdisse sal vermaenen ende visiteren haer
Susters / ende ootmoedelijck ende minnelijck
de selve straffen / haer niet ghebiedende yet dat
teghen

teghen haer siele ende sozme sy van v lieder pzo-
 fessie. Ende die Susters die ouder saeten sijn/ sullē
 ghedencken dat sy om Godts wille haeren ep-
 gen wille versaecht hebben. Waerom zy sijn va-
 stelijck ghehouden haer Abdissen onderdanich te
 sijn / in alle de dingen die sy geloofst hebben te on-
 derhouden/ ende die niet contrarie en sijn haer der
 sielen ende v lieder pzoessie. Maer die Abdissen
 sullen sulcke groote ghemeynschap tot haer Su-
 sters hebben/ dat sy haer sullen moghen segghen
 ende doen/ als vrouwen tot haer dienstmaechden.
 Wandt alsoo moetet wesen/ dat v Abdisse sal sijn
 dieneresse van alle Susteren. Ich vermaene ende
 bidde inden Heere Jesu Christo/ dat de Susteren
 haer neerstelijck willen wachten van alle hoer-
 dpe/ pdele glozie/ haet en nijt/ giericheyt / sozghē
 ende becommernisse deser werelt / van achterclap
 ende murmuratie/ tweedzachticheyt en verschep-
 denheyt/maer sullen altydt sozchvuldich sijn on-
 der malcanderen te bewaeren de eenicheyt van
 ghemeyne liefde / die den bant is der volmaecht-
 heyt. Ende die niet geleert en sijn oft leesen kon-
 nen/en sullen niet sozchvuldich wesen dat te leerē/
 maer sy sullen bedencken dat zy boven al begeerē
 moeten te hebben den gheest des Heeren ende sijn
 heplige werckinge : altyt biddende tot Godt met
 een reyn herte/ ende hebben ootmoedicheyt ende
 verduidicheyt in siekten : ende beminnen den
 ghenen die ons vervolghen/ begripen ende straf-
 fen/ wandt die Heere seyt : Salich sijnse die ver-
 volghinge lijden om die rechtbeerdicheyt/ want
 t'rijck der hemelē behoort hen toe. Maer die vol-
 verdich blijft totten epnde/ die sal salich wesen.

Vande Poortersse, ende vvien dat gheoorloft is int Clooster te gaen.

DAT XI. CAPITTEL.

Die door-wachter sse sal wesen rijp bā manieren/ ende discreet / ende van bequaemen ouderdom. Sp sal s' daechs daer wesen in een Celle sonder dooze. Sp sal hebben een ghesellinne die daer toe bequaem is/ die hare dienst alst van noede is mach doen. Die dooze moet in twee deelen gedeelt sijn / met twee sloten en verschepde ijere banden en gzenbelē wel by den anderē gevoecht. Ende des nachts moet sy principaelijck met twee sloteten gheslooten sijn / waer af den eenen slotel sal hebben de Poortersse / ende den anderen die Abdisse. S' daechs en sal sy niet sonder bewaerriughe gelaten worden/ ende met eenen slotel sal sy vast gesloten sijn. Sp moetē neerstelijck wachten en besorghen dat die dooze nummermeer open en stae/ter waer dattet niet anders bequamelijck en mochte gheschieden.

Ende ingheender manier en salmen die dooze open doē vooz pemande die in wil gaen/ten waer dat hy oozlof hadde vanden Paus / oft vanden Heer Cardinael. Noch ten is niet gheoozloft in het Clooster te gaen vooz den Sonnen opganck : noch na den onderganck vander Sonnen en sulden die Susteren daer niemant binnen laeten bliuen/ ten waer by openbaere/ redelijcke/ ende onschouwelijcke oozsaecken. Waer sake dat eenige Bisschop verleent worde Misse binnen te doen/ oft om benedictie der Abdisse/ oft om eenige Donne te wijden/ oft om eenighe andere saecken / hy

sal hem laeten ghenoeghen met alsoo luttel eerbaer dienaers in te gaen als hy mach. Ende alst van noode is eenighe in den Clooster te laeten comen om daer te wercken / soo sal d'Abdisse neerstelijck schicken een bequaem persoon ter poortē / die welcke alleen sal inne laeten die daer toe geordineert sijn om t'werck te doen / ende gheen anderen. Die Susteren sullen haer dan neerstelijck wachten / dat zy vande incomende niet ghesien en worden.

Vande visitatie ende verkiepinghe des Cardinaels.

DAT XII. CAPITTEL.

V Den Visitateur sal altydts wesen vander Orden der Minder-broederen / na den wil ende gebodt ons Cardinaels. Ende hy sal alsoo danich wesen / van wiens eerbaerheyt ende manieren men volle kennisse sal hebben. Wiens officie sal wesen / soo in het hooft als inde leden / te corrigeren die ghebrecken gedaen teghen die forme van v'pofessie. Die welcke staen sal in openbaere plaetse / soo dat hy vanden anderen gesien mach worden. Met veel ende met elck int besonder mach hy spreken van dinghen die het officie der visitatie aengaen / ja dat hem best goetduncken sal. Eenem Capellaen nock met eenen ghesel die Clerck is van goeder fame / ende boozsinnigher discretie / ende twee Leeken-broeders van heplighe conuersatie / minnaers der eerbaerheyt tot hulpe onser armoede (gelijck wy bermhertelijck vander voorszeyde Orden der Minderbroederen

beren altoos gehad hebben/) ten aensien der lief-
de Godts ende S. Francisci / epffchen wy van
de selve Gozden wt gracie.

Het en is niet geozloft den Capellaen sonder
ghesel te gaen int Clooster. Ende als zy binnen
sijn/ soo moeten sy wesen int openbaer/ op dat zy
van malcanderen ende van de anderen moghen
wozden gesien. Men ist geozloft inne te gaen om
de diechte der siecke Susteren te hoozen/ die tottē
Spzeek-hups niet gaen en kunnen: ende om de
selve te berechten/ en den hepligen Olpe te geven/
oock om de zielen bevelinghe te doen. Maer om
het wt-baert ende Missie te doen/ende om te gra-
ven oft graf te maken/ oft oock te beschicken/ mo-
ghen ghenoechsaem ende bequame personen in-
gaen/ by boozsinnicheyt der Abdissen.

Vaer-en-boven sullen de Susteren vastelijck
gehouden sijn/ altijdt te hebben een vande Car-
dinalē der hepliger Roomscher Kercke/ booz ha-
ren regheerder/ beschermmer ende corrigeerder/ die
welcke vande Heer Paus/ den Winder-broeder
ghestelt sal sijn / op dat zy altydt onderwozpen
en onderdantich sijn de voeten der selver hepliger
Roomscher Kercken / stantastich in het Catho-
lijcke gheloobe: de armoede ende ootmoedicheyt
ons Heeren Jesu Chzisti ende sijns alderheplich-
ste Moeder ewelijck onderhouden. Amen. Ge-
geven te Perusen den seshienstē September / int
shienste jaer des Pausdoms van Innocentius
den vierden.

Vaerom en sal niemanden geozloft wesen/ de
sen briez onser confirmatien te bzecken/ noch ver-
metelijck teghen te staen. Soo wie yet sulchs sal
bestaen/ die sal weten dat hy in de ongenade van
Godt almachtich / ende sijnder hepliger Aposte-

len Petri ende Pauli vallen sal. Gegeven te Assis-
sen den negende Augusti int elfste jaer ons Paus-
doms.

Hier eynt den Reghel van S. Clara.

Hier begint het Testament van Sinte
Clara.

In den naem des Heeren/Amen.

Onder andere weldaden die wy ontfanghen
hebben vanden milden gheber / onsen Vader
der barmherticheyt/ende daghelycks ontfangen/
soo sijn wy wel schuldich den gloziosen hemelschē
Vader meerder danbaerheyt te bewijsen/ te we-
ten/ van onse roepinge/die welcke hoe dat sy vol-
comender ende grooter is/ hoe dat wy soo veel te
meer hem schuldich sijn. Daerom seydt die Apo-
stel: Bekent uwē roep. Die Sone Godts is ons
geworden eenen wech/ den welckē hy met woord-
den ende exempelen ghetoot heeft. Ende onsen
alderfaelichsten Vader S. franciscus/ warach-
tich minnaer en nabolger Christi heeften ons ge-
leert. Hierom beminde Susteren moeten wy o-
verdencken de onepndelycke weldadē Godts die
hy ons heeft ghegheven/ ende onder anderen/
wat dinghen Godt gheweerdicht heeft te wer-
ken dooz synen beminden dienaer S. franciscum
in ons: niet alleen na onse bekeeringe/ maer oock
doen wy noch waeren inde ellendighe ydelhepdt
des werelts. Wāt als die selve S. francisco/ noch
Broeders/ noch gesellen hebbende/ stracx nae sijn
bekeeringhe/ S. Damiaens kercke soude stich-
ten/ waer hy vander goddelijcker consolatie ghe-
visiteert sijnde/ is gedwongen geweest de werelt
gheheel

geheel te laeten / van grooter blijfchap ende verlichtinghe des H. Gheests / soo propheeterde hy van ons / dat die Heere daer nae verbult heeft / want clinnēde doe ter tijt op den muer der voorszeyde Kercke / sprach hy sommighe arme mensche toe / daer hy woonende met lupder stemmen in Franscher tale / segghende : Comt ende helpt mi int werck van S. Damiaens Kercke / want daer sullen comen dochteren van welcker goede leuen ende heplighe conuersatie / hem glozieren sal onse hemelsche Vader in alle sijn heplige Kerck. Hier in moghen wy mercken die groote goedertierenheyt Gods in ons / die doozijn overbloedighe barmherticheyt ende liefde dese dinghen heeft geseuerdicht te sprecken / doozijnen dienaer / van onser roepinghe ende verkiefinghe. Ende niet alleen van ons en heeft onse heplighe Vader Sinte Franciscus dese dinghen ghepropheetert / maer oock van anderen die toecomende waeren inde heplighe roepinghe / daer ons de Heere in geroepen heeft. Met wat groote sozge dan en neersticheyt der siele ende des lichaems / zyn wy schuldich die ghebooden Gods / ende ons Vaders te houden / op dat wy met me-werkinghe Gods mogen betaelen den peninck vermenichfuldicht. Want die selve Heere en heeft ons niet alleen gestelt tot een exempel ende spiegel der wereltlijcker lieuen / maer oock vooz onse Susteren / de welke hy tot onser roepinghe roepen sal / op dat sy souden sijn den ghenen die inder werelt conuerserē / eenē spiegel ende exempel. Als ons dan onse Heere geroepen heeft tot soo groote dinghen / dat aen ons exempel souden nemen / die den anderen in exempel gegeven sijn / so sijn wy schuldich te gebenedijden ende te loben Godt / en te meer sijn wy gestercht

sterckt inden Heere om wel te doen. Daerom is dat wy leven nae de sozme boozschyden/ende een edel exempel den anderen laeten: soo sullen wy met cozten arbejdt den loon der eeuwigher salicheyt vercrijghen.

Ma dat die opperste hemelsche Vader dooz sijn barmherticheyt ende gratie/mijn herte heeft gheweerdicht te verlichten/ dat ick dooz exempel en leeringhe ons alderheplichste Vaders Francisci penitentie soude doen/ niet langhe nae sijn bekeeringhe: soo beloofde ick met weynighe Susteren die my Godt ghegheben hadde/een weynich nae mijn bekeeringhe hem ghewillighe ghehoorzsaemheyt/ ghelijck die Heere dooz het licht sinder gratie ons gegeven hadde te doen / dooz sijn wonder leven ende leeringhe. Menmerckende dan Sinte Franciscus dat wy cranck ende bzoos waren na den lichaem/ ende nochtans geenen noot/ armoeude/ arbejt/ tribulatie oft verwozpentheyt / ende versmaetheyt des werelts en weygerde/ jae dooz groote weelden achten/ soo hp ons dooz exempel der heplighen / oock sinder bzoederen dick wilsgheproeft hadde; Soo is hp verblijt gheweest in de Heere / ende woode beroert met goedertierenheyt t'ons-waerts/ verbondt hem dooz sijn selve ende dooz sijn religie / dat hp altijts dooz ons als dooz sijn bzoeders neerstighe sozghen ende besondere sozchvuldicheyt soude hebben. Ende alsoo gingen wy dooz den wille Godts/ ende ons alderheplichste Vader Francisci tot S. Damiaens stercke om daer te wonen / al waer die Heer op cozten tijt / dooz sijn barmherticheydt ende gratie ons heeft barmhertichvuldicht / op dat alsoo volbracht soude woorden dat de Heere dooz sijnen dien naer te voozen hadde ghesept. Want wy hadden

te boozen op een andere plaetse ghewoont / ende
 rozt daer nae schreef hy ons die sozme van leven/
 ende sonderlinghe dat wy in dese heplige armoede
 de souden volherde. Ende hy en was niet te vze-
 den in sijn lebe / ons te vermaenen met veel Ser-
 moonen oft woorden ende exempelen totter liefde
 des alderheplichste armoede / en onderhoudinghe
 der selve / maer hy heeft ons oock veel schriften
 ghegheven / op dat wy nae sijn doot vande hepli-
 ge armoede niet en souden wijcken / ghelijck oock
 de Sone Godts / als hy leefde op de werelt van
 de selve heplighe armoede nopdt en woude wijc-
 ken. Ende oock onse heplighe Vader S. Fran-
 ciscus / (wiens voetstappen ick heb naegevolcht)
 de heplighe armoede die hy vercoozen hadde door
 hem ende door sijn broeders met exempel ende lee-
 ringhe / soo langhe als hy leefde / en heeft van de
 selve in gheender maniere ghewecken. Hierom
 ick Clara dienst-maeghet Christi ende der arme
 Susteren van S. Damiaens / hoe wel ontwee-
 dich / een Plante des hepligen Vaders / aenmerc-
 kende met mijn andere Susteren onse soo groote
 pprofesse / ende sulcke groote Vaders ghebooden /
 wock de broosheyt van anderen / die wy vreesden
 in ons nae die doot van S. Franciscus / die
 naest Godt onse calomme ende basticheydt was:
 Zoo hebben wy wederom ende anderwerf ons
 verobligheert ende verbonden aen ons Vrouw
 der hepligher armoede / op dat nae mijn doot die
 Susters die teghen woordich sijnde comen sul-
 len / geensins van de selve armoede en souden wijc-
 ken. Ende gelijk ick altydt neerstich ende soych-
 buldich ben gheweest om te onderhouden ende te
 doen onderhouden by de hulpe des Heeren / de H.
 armoede die wy den Heere ende S. Francisco be-
 looft

looft hebben/ soo sullen ghehouden sijn ten eynden
toe/ die wy in officie sullen volghen de **H.** armoe-
de met Godts hulpe te onderhouden ende te doen
onderhouden. **Iae** tot meerder voorszichtigheyt
heb ick sozchuldich geweest vanden Heer Paus
Innocentio (onder wiens tijden wy begost heb-
ben) ende van sijn successours / onse professie der
hepligher armoede / die wy Gode ende onsen **H.**
Vader Francisco beloofst hebben/ doen bevestigen
met privilegie / op dat wy in gheenen tijt eenich-
sins vande heplige armoede en souden wijcken.

Daerom met gheboghen knyen/ met inwendighe
ende wtwentighe mensche/ verootmoedicht/
recommandere ick ons heplige moeder de Room-
sche Kerck / ende den Paus / ende principaelijck
den Heer Cardinael/ die der Keligie der **Minder-**
broeders ende ons ghedeputeert wort / alle mijn
Susteren/ die sijn/ ende comen sullen : dat hy door
de minne des gheens die arm gelept is inde crib-
be / arm gheleest herft inde werelt / ende naecht
ghehangen is aen den Cruyce/ bewaert den clep-
nē hoop/ die Godt de Vader in sijn heplige Kerck
heeft ghewonnen / met woorde ende exempel
des heplighe Vaders **S. Francisci** / dat sy nae-
volghen die armoede ende ootmoedicheydt **Jesu**
Christi / die wy den Heere ende Sinte **Francisco**
beloofst hebben / ende doen de selve onderhouden/
ende gheweerdige hem de Susteren alijt te voe-
den ende te onderhouden inde armoede. Ende ge-
lijck die Heere ons ghegheven heeft onsen alder-
heplichsten Vader **Franciscum** tot onsen **Fonda-**
teur / Planter ende helper inden dienst **Christi** /
ende inde dinghen die wy Gode ende onsen Va-
der beloofst hebben te houden/ die welke oock als
hy noch leefde sozchuldich geweest is met woor-
den

den ende wercken ons sijn Plante / lief te hebben ende te oeffenen; Alsoo recommendere ich / ende laete mijn Susteren die sijn / ende comen sullen / den successer van S. Franciscus / ende de gantsche Kreligie / op dat sy ons sijn tot een hulpe altyds voorts te gaen / ende om beter den Heere te dienen / ende sonderlinghe volmaecktelijcker de heplige armoede te houden.

Ghebielt eenighen tijt de boozschyben Susteren die boozscpe plaetsen te laeten / ende tot een ander te gaen / so sijn sy niet te min verbonden die boozschyben sozme der armoede / die sy den Heere ende Sinte Francisco belooft hebben / nae mijn doot (waer dat sy sijn) te onderhouden. Die geene die in officie sal sijn / sal alleen wesen soch buldich ende boozsinnich : ende oock die andere Susteren acngaede de plaetse / dat sy niet meer lants en ontfanghen boven den watersten noodt-dryft aenstaende / gelijk dat escht / een hof om moes en crupt in te winnen. Ende waert saecke datmen meer lants hebben moest om eerbaerheyt en vernieuwinghe des Cloosters / soo en moeten sy niet toe laten meer dan't van noode is t'ontfanghen / ende dat lant en salmen niet winnen noch saepen / maer sal altydts onghelabeurt blijven.

Ick vermaene ende bidde alle mijn Susters in den Heere Jesu Chzisto / die nu sijn ende comen sullen / dat sy altydt neerstelijck arbeiden nae te volghen den wech des H. simpelhepds / ootmoedichepds ende armoede / ende oock des eerbaerhepts ende heplighe wandelinghe / alsoo wy geleert sijn van Chzisto / ende van onsen heplighen Vader Francisco / wt den welcken niet dooz onse verdiensten / maer alleen dooz de vermherticheyt des milden ghebers / die Vader der vermherticheyt

hept heeft gestroyt reuck van goeder naeme/ alsoo wel den ghenen die verre sijn / als die by sijn: Ende wt liefde Christi malcanderē beminne/ toont de liefde die ghy van binnen hebt/ met goede wercken van buyten / op dat de Susters verweckt sijnde wt dat goet exempel/ althits mogen wassen inde minne Godts ende Susterlycke liefde onder malcanderen. Ick bidde oock die Suster/ die tot officie der Susteren sal vercoozē worden / dat sy meer wil arbeiden den anderen voozte gaen in deuchden ende heplighe zeden / dan in officie/ op dat alsoo dooz haer exempel die Susters verweckt sijnde/ niet alleen wt officie gehoozsaem en sijn/ maer meer wt liefde. Sy moet oock wesen voozsinnich ende discreet tot haer Susteren / als een goede moeder tot haer dochteren. Sy moet oock beneerstigen vande aelmoessen die de Heere sal geben/ een ieghelijck te versien nae haeren noot. Sy moet oock wesen soo beleeft ende gemeyn / dat die Susteren haer vyzelijck mogen openbaeren haeren noot / ende allen uren vastelijck tot haer gaen / soo het haerlieden goetduncken sal/ so vooz haer selven als vooz andere Susteren.

Die Susteren die ondersaeten sijn / sullen ghencken dat sy om Godts-wil verloochent hebben haeren eygen wil / daerom wil ick dat sy sulsen gehoozsaem sijn haer moeder/ soo zy den Heere met vyzen wil beloofst hebben: op dat haerlieder moeder siende de liefde/ ootmoedicheydt ende eendzachticheyt / die zy onder malcanderen hebben/ lichtelijcker dyaeghe alle den last die sy wter officie heeft: ende dat swaer ende bitter is / haer verandere in soeticheydt om haerlieder heplighe conuersatie. Ende want den werch ende voet-pat

nawwe

nauwe is/ ende die poozte enghe dooz den welcke men gaet tot het leven/ ende weynighe snyder die dooz die wech wandelen ende innegaen. En snyder eenige die dooz dien wech wandelen dooz eenen tijdt / soo snyder alderweynichste die in dien wech volherden. Maer saelich sijn zp/ den welcken ghegeven is te wandelen dooz dien wech / en daer in totten eynde toe persevereren. Hierom laet ons wachten / ist dat wy dooz den wech inneghegaen sijn / dat wy dooz onse schult ende onweteneheit gheensins van den selven en scheidt / op dat wy alsoo grooten Heere/ ende snyder heylige Maghet ende Moeder/ ende onsen Vader S. Francisco / ende der strijddender ende triumpheerende Kerck geen onghelick en doen / want daer staet gheschreven/ vermaledijt sijns die wijcken Psal. 118 van v ghebooden. Ter oorzaecke van dese saecke/ buyghe ich mijn knien totten Vader ons Heeren Jesu Chrysti / dooz hulpe der verdiensten vande glorieuse Maghet Maria snyder liever Moedere/ en onser alderheylighste Vader S. Francisci/ ende alder heylighen/ dat die selve Heere die goet beginssel gegeven heeft / oock geve wil wijsdom/ ende oock eyndelijck volherdinghe/ Amen.

Dit schrift laet ich mijn alderlieffste wervercozene Susteren tegenwoordich ende toecomende/ op dat ghy te beter soudt persevereren / ende tot een teecken der benedictie des Heeren / ende onse alderheylighste Vaders S. Francisci / ende mijn der benedictie v liever Moeder ende dienst-maghet/ **A M E N.**

Hier begint de Benedictie van Sinte
Clara.

Inden naem des Vaders/des Soons/ende des
H. Gheest/ Amen. Die Heere ghebenedyde v/
ende bewaere v/ thooone sijn aensicht v/ ende ont-
ferme uwer/ hy keere sijn aensicht tot v ende ge-
ve v peys / mijn Susteren ende mijn Dochteren/
ende allen anderen die toecomen sullen ende blij-
ven in ons Collegie / ende allen anderen teghen-
woordich ende die comen sullen ende persevererē
sullen totten eynde in alle andere Cloosteren der
arme Jonckvrouwen oft Susteren. Ick Clara
dienst-maghet Jesu Christi/Plante ons Vaders
S. Francisci/ v Suster ende Moeder/ ende alle
andere Susteren hoe wel onweerdich / bidde on-
sen Heere Jesum Christum dooz sijn barmhertic-
hepdt/ ende intercessie sijns heplighe Moeder en
Maghet Maria / ende S. Michiel Archangel/
ende alderhepligher Inghelen/ ende onser alder-
heplichste Vader S. Francisci/ende alder Sanc-
ten ende Sanctinnē/ dat selve onse hemelsche Va-
der ghebe ende confirmeere v dese heplighe bene-
dictie inden Hemel ende op der aerden. Op der
aerden v lieden vermenschbuldighende in grati-
en/ende sijn deuchdē onder sijn dienaers ende die-
nerffen inde strjddende Kercke ende inden Hemel/
verheffende v lieden inde triumpheerende Kerck
onder sijn Sancten ende Sanctinnen. Ende ick
ghebenedijde v in mijn leven ende nae mijn doot/
soo ick can/ ende meer dan ick vermach / met alle
die benedictie/ met welke die Hemelsche Vader/
die Vader der barmhertichepdt sijn Soonen ende
Dochteren heeft ghebenedijt/en sal ghebenedijde

in Hemel ende in aerde/ ende de gheestelijcke Va-
der ende Moeder gebenedijt heeft / ende sal ghe-
benedijden de geestelijcke Zonen ende dochteren/
Amen. Sijt altydt naevolgherffen Godts / ende
minnerffen uwer sielen / ende sgt sochvuldich te
houden/ dat ghy den Heere beloofd hebt. Die
Heere zy altydts met v lieden/ ende Godt ghebe
dat ghy lieden altydts met hem sijt.

Eynde der Benedictie van S. Clara.

Die gelofte der beslotene Nonnen, der ar-
me Clarissen, die dese tvvee Veerf-
kens eerst segghen.

Annulo suo subarravit me Dominus meus Iesus
Christus, & tanquam sponsam decoravit me
corona.

Daer nae:

Suscipe me secundum eloquium tuum & vivam,
& non confundas me ab expectatione mea.
Pfal. 118.

Ick Suster **A.** geloobe Gode en de repne sup-
bere maget en Moeder Gods Marie/ onsen **V.**
Vader **S.** Francisco / ende onse heylige Moeder
S. Clare ende allen heylighen/ ende v **C.** Vader
en Moeder Abdisse/ ende uwe nacomelingen / die
v stadt houden sullen / te leven onder den Reghel
die onser **V.** Orden gegeven is/ vanden Paus
Innocentio den vierden/ alle den tydt mijns le-
bens/ in gehoorzaamheyt sonder eygendom/ ende
in repnichheit/ ende oock onder den stote nae der
selve ordinantie des Reghels.

Dan sal die Abdisse tot die Bruydt
segghen:

Ick beloobe u van Godts weghen/ ist
dat ghy dese gheloften onderhout/ het
eewich leben.

Ghelooft ende betaelt den Heere uwen Godt/
alle die rontsomme hem giften aenbrenghet/
Psalm. 75.

Corr

Cort verhael vande Salige Susters
der dry Oorden der Clarissen, onder den
A B C, ende eerst van Sinte
Agnes, Suster van Sinte
Clara.

A.

Nae dat S. Clara de werelt hadde verlaetē/
ende t'habijt van S. Francisco ontfanghen/
sesthiē daghen daer nae is S. Agnes tot haer
Suster ghecomen/ ende is oock van S. Francis-
co ghecleet gheworden/ nae dat sy eenen swaeren
strijt/ slaeghen ende vupsten/ van haeren Oom en
12. andere mannen hadde verdraghē/ verstercht
sijnde dooz die ghebeden van Sinte Clara. In de
cleedinge gaf S. Franciscus haer den naem Ag-
nes/ om dat zy vooz het Lam Godts bzoemelijck
gestreden hadde. Op eenen Kersnacht sieck leg-
ghendete bedde/ is inden gheest opgetrocken ge-
weest ende sach het kindeken Jesum / ende hooz-
den den Goddelijcken dienst al oft zy lichaemelijc
teghenwoozdich waer gheweest: vanden witteren
Donderdach totten heplighen Sabbath-dach /
was zy ontgheest/ en sach inden gheest die Passie
des Heeren. Sy droech een hupzen cleet op haer
naecht lichaem/ ende ghebuprkten alleen bzoedt
ende waeter/ was haer selve strenghe / maer den
anderen seer bermhertich. Als sy eens badt sach
sy S. Claram dyp uren lauck verheven vander
aerden. In de religie heeft sy soo in heplicheyt ge-
woozdert/ dat sy van S. Francisco gesondē wo-
den tot Florentien om Abdisse te sijn/ daer sy veel

A.
Petr. Ra-
dul. Lib.
1. Histor.
Seraph.
relig. Fol.
136.

Sielen Gode wan / ende schreef van daer eenen
 brieven haer beminde Suster Clara / ende ver-
 socht daer in gheviseert te worden van Broe-
 der Heliass. Nae dat sy het Clooster te Florentie
 hadde gesticht / is wederom tot Affpsen gecomen.
 Ende nae die doot van S. Clara / sondt sy Sinte
 Clare swarte Wiel tot het Clooster Montis Coeli,
 welke Clooster sy ghemaect hadde / ende die
 swerte Wiel wort daer noch in groote eere gehou-
 den / met het Mantelken van Sinte Franciscus /
 dooz welke twee dingen Godt veel miraekelen
 laet gheschieden. Cozts nae S. Clara doot / woz-
 de Agnes tot die byploste des lams gheroepen /
 ende worde t' Affpse begraven / claer van miraec-
 kelen. Want een Bozgher van Affpsen was soo
 ghequetst in syn scheenen dat hy synen voet niet
 en coste ghereuren / maer ghebocht synde totten
 Nutaer van Sinte Agnes worde terstont ghene-
 sen. Een schilder Palmerinus genoemt / beloo-
 vende vooz synen siecken broeders ghesonthepdt /
 Sinte Agnes Beelt te schilderen met een gulden
 Croon / soo ghenas terstont die siecke Broeder.
 Oock een Jonghelinck van Affpsen gedespereert
 vanden Medecynen / worde dooz de verdiensten
 van Sinte Agnes gesont. Oock een Nonne die
 xvj. Jaeren melacts was gheweest / worde dooz
 aenroepinge van dese zalighe Suster Agnes ge-
 nesen.

Sinte Apollonia van Bononien is totten Ar-
 men seer mild geweest ende liberael / vol van mi-
 raekelen / lept begraven te Bononien.

Sinte Agnes van Bohemen / des grooten Co-
 nincks Orchi Dochter / Coninck van Bemen /
 versmaet hebbende het Houwelijck vanden Kerp-
 ser Frederick / worde te Praga Clarisse ten tyde
 van

van **S. Clara** / de welcke tot haer sont een Viel/
 Water noster / een schotelke / en een clepu vaet
 ken om wt te dzycken / welcke dinghen noch al
 t'samen in grooter eeren ghehouden worden met
 costelycke ghesteenten verciert. Veel miracckelen
 heeft zy ghedaen: dooz haer gebeden verlossen zy
 vander doot den Roomschen Keyser Carolum de
 vierden / ende Coninck van Bemen / die lanck ge
 arbejdt heeft om dese heplighe Maghet te doen
 Canonizeren / maer dooz syu doodt niet en heeft
 konnen t'selve volbrjenghen. Sy is gestozben int
 jaer ons Heeren 1283.

Sinte Amata van Assysen is geweest de nichte
 van **S. Clara** ende Suster van Sinte Balbina /
 haer lichaem is begraven in **S. Joris** Kerck.

Sinte Angela Fulginas heeft geleest ten tyde
 van Paus Celestinus / zy en adt in twaelf jaeren
 gheen spys / worde alleen verkerckt dooz het **H.**
 Sacrament des Wtaers.

S. Anthonia van florentien / heeft t' **Aquila**
 een frap Clooster gemaecht.

B.

S. S. Balbina is gheweest de nichte van **S.**
Clara / ende leyt begraven t' **Assysie** in **S. Jo-**
ris Kercke. B.

S. Suster Beatrix van Assysie / heeft heplich
 lijck gheleest int Clooster van Sinte Damiaens.

S. S. Beatrix Gravinne / claer van miraec
 kelen / lejdt begraven inde Kerck **S. Angeli** te
 Melanen / vol van miracckelen.

S. S. Benedicta van Assysien / eerste Abdisse
 van **S. Damiaens** naer die doodt van **S. Cla-**

ra/ist t'Assisien ghestorven ende begraven.

S. S. Blancka is d'eerste Dochter gheweest van Philippus die schoone / Coninck van Branc-rijck.

S. S. Bonaventura vande Stadt Introdocho gebooren/ is bekeert door de Predicatie van den zaeligen Broeder Bernardinus Feltrius.

S. S. Bonamulier van Podio/eertijts huys-
vrou Luchessij / is vermaert van heplich leven.

C.

C. Saellige S. Catharina van Bononien/is van sulcke heplichept gheweest/dat haer de heplighen diekwils beropenbaerden/ daer sy Feestdach af houde : En twee maels heeft sy S. Franciscum gesien/ sterf te Bononien daer sy d'eerste Abbisse was/ int jaer 1463.

S. S. Cecilia Hispanensis / heeft int Clooster van S. Damiaen heplichlijck gheleest / ende is begraven in Sinte Joris Clooster oft Kerck te Assisien.

S. S. Cecilia Perusiana heeft heplichlijck ge-
leest int Clooster van S. Lucie/ ende stierf daer
int Jaer van Jubilee 1500 den 2. Januarij.

S. S. Christina is megesellinne geweest van S. Clara / ende heeft S. Claram in volcoment-
hept des levens wel nae ghevolcht/ is ghestorven
t'Assisien tot Sinte Damiaens.

S. S. Clara vanden berch Falcio/claer van miracckelen/leyt begraven te Bononie. Sy had-
de haer met ootmoedighe devotie seer gheoeffent
in die meditatie der Passie Christi die in haer hert
ghedrukt was/ sy leyt begraven te Bononie.

S.

S. S. Clara van Diterbien/heeft ooc heplichlyck geleest.

S. Clara van Mantua/soo zp heplichlyck hadde gheleest/is heplichlyck gestorven.

S. S. Chunegundis/Dochter des Conincks van Hongarpe / heeft een Clooster ghetimmerd Sandecie/daer veel Edele Joffrouwen met haer heplichlyck leefden/rust aldaer claer van miracoekelen ende verlicht met den Gheest der Propheetie.

S. S. Clara van Florentien heeft een strenghe leven gheleest met **S. Agnes**/ Suster van **S. Clara van Asspsen**/int Clooster op den berch Cely. Als zp met 40. andere Susteren gelept worden tot een nieu Clooster dat Octavianus Vbaladinus Cardinael te Florentie hadde doen maecten/ ende vooz ghedraeghen worde Sinte Franciscus Mantelke / ende stooel daer hy d'Evangelie mede ghesonghen hadde/ ende **S. Clara** Wiel dat zp op haer hooft plach te draeghen/ soo luyden de Cloeken van selfs in dese Proccessie. Haer lichaem is begraven in een graf van Marmersteen gemaect ten tijde vanden Paus Pius den 2. van bien naem: nae twee hondert jaeren is haer lichaem gebonden versch/ ende den arm noch saecht int aen tasten.

S. S. Coleta van Cozia niet verre van Amiens gebooren/claer van miracoekelen/rust te Gent in Vlaendren/ heeft verscheyde dooden berweckt ende d'oorde van **S. Clara** ghereformiert is gestorven int jaer 1447. Vooz het beginffel vanden Regel hebben wy wat breder van haer geschreven. Zy is ghebeatificeert vanden Stoel van Roomen.

S. S. Constantia is gheweest de nichte van,

den Keyser Fredrick / eerst de Hups-vrou van Petrus Aragon / nae der hant een heplighe Clarisse.

S. Suster Constantia Florentina / om haer constantie / dat is stāasticheyt van haren Maechdelijcken staet te houden / worde Constantia genoemt / want als haer Edele ouders haer wilden besteden ten houwelijck / vooz de huploft liep sy tot het Clooster der Clarissen Montis Coeli, ende biddende vooz het Beelt van een Crucifix / ende haer maechdelijcke repnicheyt Gode opdragēde / als sy quamen om haer met geweld wt den Clooster te trecken / soo worde sy gantsch Melaeltsch / ende nae weynighe dazhen is sy daer heplijck gestorven / met die palme des Maechdelijcke repnichepds.

S. S. Coleta is gheweest die Dochter des Keyseris Rudolphi.

E.

E. Sinte Elisabeth is innegegaen die Gozden der Penitentie van S. Franciscus / is gheweest de Dochter van Andries Coninck van Hongarijē / haeren sterfdach te voozen seggende.

S. Suster Elisabeth Keyserinne van Roomē / te voozen hups-vrou van Carel de 4. Coninck van Brancrjck en Rooms Coninc / is claer geweest van miraeckelen / sy gaf Gode haeren Geest / int jaer ons Heeren dupsent tweehondert 31. op den 19. dach van November / haer lichaem nae dat de ziele ghescheyden was / heeft begost te blincken met veel ende groote miraeckelen. De welke gepoozt ende met secker geloof onderbonden hebben.

bende / die Heere Paus Gregorius die negenste / heeft haer aengetelt int gheselschap der hepligen / int jaer 1236. int bywesen vanden Keyser / veel Princen ende veel volcx. Is begraven te Marpurg in Dupts-lant / in een Capelle der armen Gasthuys / dat die H. Elisabeth des Edele Conincks Dochter ghesticht hadde van haeren goeden.

S. S. Custochia van Messanen / is van sulcke devotie gheweest datter veel siecken door haeren Wiel ghenesen worden / stierf met gheslaghen ooggen nae den Hemel / te Messanen int Jaer 1486.

S. S. Elisabetha Osorio is een heplighe Suster ghestorven.

S. S. Clionora Animmionia / is oock een heplighe Suster gheweest.

F.

S. S. Felix van Melanen / met naem en daet Felix / dat is geluckich oft Zalich / heeft veel tentatie der Duppelen verwonnen ende van haer verjaecht / als zy biddende seyde / Deus in adiutorium meum intende, Godt comt tot mynder helpe. Is Abdiffe gheweest van S. Dysule Clooster 15. jaren / is tenlesten gestorvê te Pisaure int jaer 1445. claer van miraeckelen.

S. S. Francisca Fanensis is een heplighe Suster gestorven / en is geweest een discipelinne van die Zalighe Suster Felix.

S. S. Francisca van Messanen is gheweest die Suster van de S. S. Custochia. Waer bedde waeren twee Berders en slechte Wolster ofe Hulcht. Sy stierf op Sinte Elizabethen dach / int jaer

jaer 1484. haer siele worde ghestien met een schare der Enghele ten hemel vaeren.

S. S. Francisca is gheweest die Dochter van den Capiteyn Collemedio/ is een vriendinne gheweest van S. Clara/ die dooz S. Clara ghebeden ghenesen worde van pyne des hoofst/ daer sy ses jaeren mede sieck was gheweest.

S. Suster Francisca van Assisien gebooren/ oeffende haer in ootmoedighe diensten/ ende was ghestadich biddende dooz het Crucifixer dat drie mael Sinte Franciscum hadde aenghesprouken/ dooz syde haeren sterfdach. Stierf int jaer 1440. den 5. January. Haer lichaem is begraven dooz de kerck-dooze van S. Damiaen tot Assisen/ op haer graf int midden vanden Winter wieschen Koozen/ niet sonder miraekkel.

S. S. Francischina van Engubien / claer van miraeckelen / leyt gegraven te Engubie in Sinte Franciscus kerck / haer ghebeente in een houte stasse. Sommighe Pelgrims van Hongarijen hebben vernomen haer heplicheyde / alsoo dat daer nae die Engubinen haer houdē in meerdere eeren.

S. S. Francisca à Contrecas/ is een heplighe Suster ghestorven.

G.

6. Die Saelighe S. Gemma Sulmonensis met haer twee dochteren/ Margareta ende Clara/ en Alexandrina/ ende Lpza haer aherrechte Richte/ aenweerden het leven der Clarkissen/ int jaer 1425. by Sinte Lucie kerck/ daer eenen Cooren was/ daer eertydts ghewoont hadde de salighe Paulus

lus Crucius. Al waer oock quam de hoochghewozene vrouwe de Suster vande Coninginne vā Papels en Arragon nae die doot haers Mans. Het selfste dede ooc Elisabeth Malatesta Hertoginne van Camerine. Als dese Margareta eens badt op den Thoozen/ ende buyten haer selve gestelt was/ soo scheen den Thoozen int byant te staen. Euphrosina haer me-suster/ op dat zy haer Meesteresse soude onderdanich sijn/ int hier geworpen zijnde/ quam onghetuetst wt den viere. Sp heeft gereformiert het Clooster van onselieve Vrouwe S. Mariae de Monte Lucio by Peruse/ int jaer 1448. den 22. December. Daer nae heeft zy te koomen ghemaect dat vermaert Clooster van S. Cosme over den Cyber/ daer zy gheskorven is doozluchtich ende vermaert van miraeckelen.

H.

Die Salighe Suster Helena is van Padua gebooren van seer Edele ouders/ ende heeft haer gelofte gedaen int Clooster Veteris Cellæ, ghelegen inde voorstadt niet verre vande Vesten heeft onselieve Vrouwe in haer leven ghesien. Als sy ontfangen hadde in haer wterste het H. Sacrament des Altaers/ leesde zy sonder sprecken dzy maeden sonder spijse ende dyanck/ en als haeren sterfdach naecte/ laswē haer booz de Passie des Heeren/ ende bitterlijc weeuende verloos zy haer gesichte/ ende stierf zalichlyck inden Heere/ int Jaer 1233. oudt sijnde 24. jaeren/ tot op den dach van heden wordt haer lichaem noch ghesien onbedorven/ al oft zy maer onlanck gestorven waer. Het gheschiet dick wils alffer eenige swaricheyt aenstaende

H.

staende is de Stadt vā Padua/datter een geelox
gehoort woxt inde Tumba / als de inwoonderx
waerschouwende dat zy hun wachē van oozlo-
ge/ Peste ende sterfte. In haer leven had zy dick-
wils aenspraeck der H. Enghelen/ ende sach op
alder Zielen dach die Zielkens in het Daghevier
haer verblijden ende Godt danckende.

Saelighe Suster Helia Pulcia van Edelen ge-
slachte/ gebooren te Florentie/ vol van deughden
en verdiēsten / is verhuyst tot den Heere int jaer
ons Heeren 1320. heeft te voozen gheseyt veel te-
ghenspoet dat den Convente soude overcomen /
welcke Clooster naemaels Eughenius Paus/de
vierde van dien naem ghereformert heeft/ doen
hy te Florentie was/ ende nam tot dien eynde vā
het Convent van Sinte Ludovici/ te Bononie/
vier Nonnen tot reformatie van dat Clooster.

S. Suster Hortulana van Assen ghebooren/
is gheweest die Moeder van S. Clara ende van
S. Agnes/ was eerst ten houwelijck ghegheben
Fabozino/ Soone vā Efreduci Bernaerts/ Edel
van geslachte /maer van deuchden noch veel Cel-
der. Eer dat zy Claram ontfinck / ginck zy het
heplich graf ons Heeren besoecken / ende het H.
Lant daer Christus wondere dingen ghewoicht
heeft. Besocht oock den Berch Barginum/ende
de H. graven van S. Pieter ende S. Paulwels.
Als zy nu bezucht was/ en badt vooz een Crup-
rificer / soo hoorde zy een stemme wt den Hemel /
dat zy een licht soude baren / dat de gheheel we-
relde soude verlichten. Int Jaer dan 1193.
haerde zy Claram/ vier Jaeren daer nae Agnes-
tem/ cozds daer nae Beatricem. Naē dat haer-
ren Man Fabozinus ghestorven was/ bleef Hort-
tulana weduwe met dzy Dochteren/ die zy mee
heplige

heplighe zeden wel onderwees. Daer nae nam sy vooz dooz ingheben bes Heeren / haer lebē te eyndent tot S. Damiaens/ by haer Dochter S. Claram ende S. Agnetem. Sy ontfinck het Wiel van S. Franciscus / laetende haer jonckste Dochter aen den Heere Ronaldo/ de welke comende tot haer houwelijcke jaeren / soo wilde zy oock gheestelijck worden. De zalighe Broeder Johannes Capziscranus schryft/ als Hortulana Claram gepaert hadde/ dat zy opghetogen worde van haer selven / ende dat het huys daer sy in gebooren was stontd in alsoo grooten claerheyt/ dat al de Stadt daer af verlicht was. De Bozghers bande Stadt quamen ghelooopen om dit wonder te sien / ende vonden datter een licht gebooren was / dat alle de werelt soude verlichten: gelijck sy metter daet ghedaen heeft / als sy oock binnen haer leben ghesien heeft datter veel Cloosters van haer Oorden gemaect worden / ende veel Dochteren getrocken/ om haer voet stappen nae te volgen dooz den reuck van haer heplich leben / soo het Carmen ter eeren van haer ghemaeckt te kennen gheeft:

Clasfamanens Clara, toto clarescere mundo

Incipit, & laudum titulis praclara refulget.

Hoe wel S. Clara gheslooten was / soo begoft zy nochtans claer te worden vooz die gheheele werelt / ende met titelen van leben verclaert.

S. S. Humiliana van Flozentien / van Edel geslachte gebooren / was eerst ten houwelijck gegheben vooz haer seshien jaeren aen eenen Edelman / met wien zy vyf jaeren leefden: maer haer
met

niet willende begeben tot het tweede houwelijck/ heeft haer vander werelbt verrocken/ ende heeft veel tentatien des Dupbels verwonnē / door het teecken des H. Cruys. Is oock dickwils ghesien vander aerden verheven in haer ghebedt. Ende is ghestorven heylighlyck int jaer 1246. den 19. May. Haer heylige ghebeenten worden te Florentie bewaert inde Sacristye vant H. Cruys/ in een houte Coffer/ en sijn daer in grooter weerden. Heeft maer gheleest 27. jaeren / daer worden getelt 40. miraekelen by haer gebaen. Haer translatie is geschiet int Jaer 1314. inde Maent van November op Sinte Vitalis ende Agricola dach.

I.

I.

Die Saelige Suster Jacoba Aquilana / heeft gheschenen in groote heylicheydt in het Clooster van het H. Sacrament te Aquilen. Sy is gheweest een van die twelf discipellinnē vande Saelighe Suster Anthonia/eensonderlinge minnerse der liefde ende der Silentie / badt daerom dickwils met den Propheet/ *Pone Domine custodiam ori meo.* Heere behoedt mynen mondt/ ende bewaert mijn lippen. Sy houden haer stom thien jaeren/ op dat sy niet en soude misdoen/ oft haeren bypdegom Christum vergrammen. Sy was gheduerich int ghebedt/ ende dede alle ootmoedighe wercken. In haer bichte thoonde sy groote ootmoedicheyt met wriwendighe teekenen/ ende inwendighe suchten. De voghelkens feesterden haer/ ende quamen op haer schouwers ende handen ghevloghen. *Eens openbaerde*

Psal. 140

baerde haer ons lieve Vrouwe / ende brack doen haer silentie. Sy hadde tot een me-gesellinne de Saelighe Suster Ludovica / die in het gebedt gesien worden dickwils vander aerden verheben: Haer leven is gheweest als een brandende lamp / ende als eenen spiegel sonder smette.

S. S. Joanna Dochter des Conincs van Nabarre / ghenepcht in devotie tot S. Franciscum / droech haer selven hem op / ende dede een silbere Beelt ende hert maecken / van Sinte Franciscus tot synder eeren / ende sont dat t'Assysen. Daer nae besloot zy haer int Clooster te Parijs / ende leefden daer heplichlyck.

S. S. Joanna Lambertin van Bononie / Edel van gheslachte / ende van deuchden Edelder / leydt begraven te Bononien int Clooster des liec haems ons Heeren.

S. Joanna Rodriguez is een alder ootmoedichste Suster gheweest / ende is heplichlyck gestorven.

S. S. Joanna de la Cruz / is ghebooren int jaer 1481. inde Stadt Hazagna onder t' Bisdom van Coleten / van seer rycke ouders. Verlatende haers Vaders huys / ginck seer jonck in een Clooster van den derden Reghel S. Francisci S. Maria de la Cruz ghenoeemt / al waer zy heplichlyck leefde / en verdiende te genieten het geselschap der heplighe Enghelen / ende worde van haeren eygen Enghel dickwils versterckt. Dooz intercessie van haeren eygen Engel / verwerf zy van Godt die Heere die Benedictie van seeckere Rosarien oft Kroosen-hoepkens. Want ghenomen hebben de van de Keligteusen haer lieder Kroosen-hoepkens / ende de selve opsluptende in een kistken / soo badt zy Godt die Heere / dat hy wilde de Pater

Reverend.
P. Andre
as à Soro
ex Hispa
nico Lib.
mihi tra
didit.

nosters wſhen ende segenen/ en̄ terſkont worde 3p
 in het gebedt ontgeeft en̄ vander aerden verheue.
 Die andere Suſters openden daerentuffchen het
 kiſtken/ en̄ en vonden daer geen Roſarien oft Ro-
 ſen-hoepkens in/ dorn geloofden die Suſters dat
 die Vater noſters vanden Enghel inden Hemel
 waeren gedzaghē. Tot haer ſelbe nu ghecomen
 ſynde die Saelighe Suſter Joanna/ ſoo was die
 plaetſe vol hemelſche reuck. En̄ alſmen het kiſtke
 wederom open bede ſoo quam daer noch meer der
 reuck wt/ ende men bondt daer die Roſen-hoep-
 kens/ ende gaf een pegelijck de ſijne ſeer lieffelijck
 rieckende/ dooz het aenraecken haers bypdegōs
 Chriſti Jeſu. En̄ nae dat 3p 17. Jaeren Abdiſſe
 was geweest ende out was 53. jaeren/ claer van
 mirakelen/ is inden Heere gheruſt/ int jaer 1534.
 int Clooſter voorghenoemt. Al iſt ſaecke dat wy
 hebben dooz traditie/ dat ſommighe Pauſſen en̄
 nametlijke Gregorius 13. ſaliger memozie/ veel
 indulgentien / aen die teyckenen van de ſaelighe
 Suſter Ioanna de la Cruz hebben gegeven/ waer
 aengeſien wy daer af geen Apoſtoliſche ſeecket-
 hepdt en hebben / ſullen wy alleenlijck verhalen
 de crachten ende gratien die den Heere verleent
 heeft / aen die teekenen die de Originaelen ghe-
 raecht hebben / ſo die verhaelt ſtaen in het boeck
 van haer leven ende miraekelen. Hebben ten eer-
 ſten/ cracht wt te drijben de Dupvelen wt de lic-
 haemen der menſchen. Ten tweeden/ ſijn goet te-
 gen het vier. Ten derden/ tegghen den Donner en̄
 Blixem. Ten vierden/ tegghen die tempeeſten der
 Zee. Ten vijfften/ ſp geneſen die Coozſe/ de Peſt
 ende veel andere Menſchelijcke ſiechten. Ten
 ſeften/ ſijn oock goet tegghen de ſchypuleuſhepdt
 ende tentatie.

Saelige

Saelighe Suster Isabella/ Dochter des Conincks van Byzantijck/ is gewest de Suster van S. Ludovicus/ versmaede de werelt/ heeft die voetschappen Christi / Francisci ende S. Clara naghevolcht. Sy heeft heplichlyck geleest int Clooster Lanchvelt ghenoecht/ is vermaect ghe worden door veel miracelen.

S. S. Juliana van Polen/ Hertoghinne van Calisien / heeft het Clooster gefondeert in Gnesna/ Hoofstadt van groot Polen. Na de doot haers Manx heeft zy in haer ghemaect Clooster heplichlyck gheleest/ ende is aldaer begraven.

L.

Die Saelighe Suster Lucia van Paduen heeft heplichlyck geleest int Clooster Arcelli by Padua/ met die saelighe Suster Helena van Padua/ van welke wy hier door hebben afghesproken/ wijs discipelinne zy was gheweest.

L.

M.

Die Saelighe Suster Maria van Coleten/ is groot gheweest van ascomste / maer van deuchden ende heplicheyt veel grooter.

M.

S. S. Maria van Mendoza/ hooch gebooren van bloede/ is nu hooch gebooren inde hemelsche glorie door haer heplich leven.

S. S. Mari Anna / is gheweest van grooter ootmoedicheydt/ ende nu verheben in het eeuwich leven.

S. S. Margareta van Cortoné/ is doozluchtich

zich geweest in groote miracchelen/ en was seer
 schoon na dē lichaem/maer veel schoonder na der
 zielen. Sy was in haer jonghe kintsche daghen
 genepcht tot veel ghebzecken / maer nae dat zy
 haer selven Gode hadde opghedraghen/ heeft zy
 heplichlyck gheleest. Haer leven ende miracche-
 len/ heeft haer Biecht-vader beschreven / en zijn
 gheapprobeert vande Theologanten/ ende vande
 den Cardinael Bysinus / Apostolische Legaat
 dooz gantsch Italien. Ontfinck het habijt van
 S. Clara int jaer 1277. daer toe vermaent sijn-
 de dooz een Crucifix. Sy heeft veel swaeriches-
 den overcomen/ ende die dupvelsche tentatie ver-
 wonnen.

S. S. Margareta van Roomen/ van het ge-
 slachte en Edele bloede vande Columne / berooft
 sijnde van joncks af van haer Ouders / bleef on-
 der de Protectie vanden doozluchtigen Heer Ja-
 cob Cardinael/ verkoos Christus vooz haeren
 Bypdegom. Was gestadich in het ghebet daer
 zy groot vermaeck in scheidte / schooz haer selve
 het hary af/ en songh Ave maris Stella. Was pa-
 tientich in haer stechte. Nist heplich Sacramēt
 tot haer gebzocht worde/ badt zy dese woorden/
 Ave Salvator mundi, Ave redemptio nostra, Ave
 sacra caro Christi, qui pro me passa fuisti, Adoro te
 panem sanctum vitae aeternae & calicem salutis per-
 petuae. Ende tot het H. Crucys sprack zy/ Memen-
 to Domine in beneplacito populi tui, & visita nos
 in salutari tuo. Weest gedachtich int welbehagē
 ws volcks/ besoeckt ons met v zalicheyt. Sy is
 gestozven int jaer 1286. den 30. December/ op
 den Berch Brenestino/ haer lichaem is te Roomē
 ghebzocht ende eerlyck begraven / int Clooster
 van S. Silvester.

S. S. Melchiades is heplich van leven ghe-
weest.

S. S. Margareta van Sulmonen/ is een van
die geweest/ die het Clooster van Sinte Lucie te
Fulgine gefondeert heeft / en heeft gereformeert
het Clooster van ons lieve Vrouwe van Lichtē-
berch/ ende heeft ghesondeert te Roomen van **S.**
Cosme. Op dien tijt worde bekeert **Theodoza**/
Edele Roomsche Vrouwe/ door die Predicatie **F.**
Roberti Lycien / ende volchoen dese Saelighe
Suster **Margaretam** nae/ en heeft met haer hep-
lichijc geleest/ int Clooster van **S. Lucie** te Ful-
gine.

S. S. Michelina van Pisuren/ is seer door-
luchtich van goet leven ende miraeckelen/ gheco-
mē sijnde van het **H. Lant** te Pisaurē/ is daer ge-
storven in **S. Franciscus** kerck / haer graf is
verniet van **Zozoastes Bariguanus**/ ende **Hyp-**
politia **Leonarda** sijn hups-vrou / int jaer 1580.
Daer op ghelesen wort aldus/ de gebeente vande
Salige **Micheline** ghenomen wt het graf/ van
het Jaer 1356. hebbē in een nieu graf doen leggē
Zozoastes en **Hypolita** sijn hups-vrou. Van haer
miraeckelen hebben gheschreven **Cecculus**/ ende
Bernabuccius / openbaere Notarissen van **Pi-**
sauren.

S. S. Magdalena van **S. Antonis**/ is een
seer devote Maghet gheweest van grooter hep-
licheyt ende verdiensten.

P.

Die Saelighe Suster **Pacifica** van **Wissfen**/ **P.**
Dochter van **Guelsuccus** is seer familiaer ghes-
weest

weest met Hortulana / met welke sy ghereyft heeft te Jerusalen / ende tottē berch Garganum / ende te Roomen / tot S. Pieter en S. Pauwels. Ende ghelijck zy een me-gesellinne was geweest in het leven / soo is sy oock geworpen inder doot. Als zy eens met de Coortse bevanghen was / en van S. Clara met het teecken des H. Cruys geteckendt worde / soo stont zy terstont ghesont op. Ende alsoo sy was van grooter perfectie is zy gesonden te Hispellum om het Clooster van Blozie-dael te refozmerē. Men verhaelt vā haer als zy te Hispelle gebreck van waeter hadden / soo vercreech sy dooz haer gebedt waeter: want als zy hadt / een Winde (het wijfsken van een Herdt vooz haer loopende) sloech met haer voeten die aerde / ende terstont soo quam daer wt een levende fonteyn / die noch op den dach van heden / dooz de verdiensten van de Saelige Suster Pacifica is in grooter weerde. Als zy het Clooster gerefozmeert hadde / soo is zy weder gekeert tot het Clooster van S. Damiaens. Ende is daer sachelijck gestorven inden Heere / out sijnde tnegentich jaeren. Haer lichaem is begraven in S. Joris kerck t' Asssen.

S. S. Paula van Fulginen / heeft gheslozeert int Clooster van t'heplich Sacrament des Autaers in groote heylicheydt. Sy was te voozen gheweest vanden derden Reghel / in S. Annen Clooster te Fulginen: Sy worde ghesonden te Aquile om te sonderen het Clooster van S. Elizabeth / ende beloofden daer denersten Reghel van S. Clara / al waer zy leefde in groote armoede ende puerheyt des levens / ende verbroech veel tribulatie die sy met vierighe ghebeden verman. Als zy op eenen tijt eens vernachte in het ghebedt /

ghebedt / soo verthoonde hem Christus aen haer / daer nae gheboelde zy gestaedighe vrede in haer herte / inde welke sy van dese bedruckte werelddt scepde.

S. S. Paula van Mantua / huysvrou van Jan Fransoys Gonzaga / eerste Markies van Mantua / als S. Bernardinus in Lombardye pzedichte / ende de Cloosters der Nonnen tot onderhoudinghe des Regels vzocht / soo maectten sy het Clooster te Mantua / van het lichaem des Heeren / dat van haer het Clooster Paule ghe noemt wort / daer heeft zy onder het habijt van S. Clara geleest. Sy heeft oock noch een ander Clooster gemaect te Verone / vooz welke beyde Cloosters zy vanden Paus Martinus den vijfften vercreghen heeft veel Privilegie. Sy is van grooter bermherticheyt geweest tot den armen die sy voede / ende als een andere Elisabeth verbont zy die sweeren / ende wies met haer epgē handen hun boeten. Sy is ghestorven te Mantua met groot exempel van heylicheyt.

S. S. Pasquilina van Fulginen is vermaert dooz Miraeckelen.

Saelighe S. Paula van Mezanach / van Bononie / lept te Bononie begraven / in het Clooster van het lichaem des Heeren.

S. S. Polonia lept te Bononie begraven t'Annuntiaeten.

S. S. Philippa van Asssen / Dochter van Leonardus Ghisiler / dooz de vermaeninge van S. Clara / vier jaeren nae den inganck van S. Clara / de werelt verlaetēde / volchde S. Clara nae. Is t'Assse ghestorven ende begraven in S. Jozis Kerck.

S. S. Philippa van Flozentie / vanden geslachte

flachte de Medices / is een sonderlinghe liefhebberisse gheweest van alle deuchden / ende namentlijck der silentie / want zp seyde wt den Propheet / het is goet met stillicheyt te verwachten Godts saelicheyt. Zp heeft int Clooster gheleest 54. jaeren / was Abdisse gheweest elf jaeren / achthien jaeren had zp sieck geweest / zp stierf int jaer 1488. out synde 63. jaren. In haer verscheyden (een suster Catharina Pacea van Flozentie geboore / die haer discipelinne was) worde van een swaer Fistel ghenesen / als zp te booren vande Medicynen bleef verlaeten als ongheneesbaer.

S. S. Philippa à Sotto / is gheweest van wondere stilte / ende diepe ootmoedicheyt.

R.

R.

Die Saelighe Suster Rosa / lept begraven te Viterbie int Clooster van S. Clara / als sp ghe-naechte ter doot soo verloos sp haer spraeck / en niet langhe daer nae begost zp wederom te sprecken / met verwonderinge van alle de anderen / en zp noemden die Susteren die wel twintich jaeren vooz haer gheboorte doot waeren gheweest: haer openbaerde eens die repne supvere Maghet Maria / ende nam doen vooze in S. Clara Clooster te gaen / maer alsoo die Susteren haer volle ghetal hadden / soo wepgherde de Abdisse haer te ontfanghen. Rosa verdroech dit patientelijck ende seyde allacchende / mis-haget v mijn leven / de tot uwer gheselschap te ontfanghen / ghy sult my nae mijn doot wel begheren. Na dat zp van heplichlijck geleest hadde / is sp salichlijck gestorven / ende begraven in ons lieve vrouwe Kerck in Podio /

in **Pobio**/ ende heeft daer gelegen achtien maenden/ al waer veel miraechelen gheschieden aen haer graf. Tusschen den tijt van acht dagen opbaerden zy haer aen den Paus Alexander den vierden van dien naem / die doen ter tijt was te **Viterbien** met het gheheel Hof/van hem begheerende dat haer lichaem tot **S. Clara** ghedragen soude worden/ende dooz die derde vermaeninghe vermaent sijnde/ verstondt dat den wille Godts was / soo stondt hy smorghens vzoech op / ende dede het lichaem van **S. Rosa** draghen van vier **Cardinaelen**/ met alle eere tot **S. Claren**/ daer sy noch leyt ende in groote reuerentie ghehouden wort. **T**is somtijds versocht vande bozgher aen den Paus **Pius** den 2./ dat zy opgheschreven mocht worden onder het ghetal der heyligen. **A**ls den **Medecijn** van **Viterbien** doodt was / dooz de verdiensten ende gelofte sijns hupsrouwe **Cinelle** tot **S. Rosam** / is vande doot verweckt ende leefde langhe jaeren daer nae.

S.

Die Saelige S. Salomea van **Conincklijcken** **S.** bloede/ was de **Dochter** vanden **Hertooch** van **Cracouie**/ is van ionckx af verlicht geweest van den **H.** Gheest. **A**ls sy maer dyp jaeren out was/ worden ten **Houwelijck** beloofst aen den **Soone** van **Andries Coninck** van **Hongarje** **Colomanus** genouet/ en in het **Hof** des **Coninck** gebrocht/ nam van ionckx aen inde **Goddelijcke** schriften. **E**n als sy gehout waeren / soo leefde zy beyde in **repnichet**/ ende stont snachts op van haer bedde ende bleef in haer ghebet ghestaedich. **Sy** ghebruyckte

bypckte bynderhande cilicien met consent van
 haeren biecht-vader J. Adalbertus vande Oor-
 den der Kinderbroederen. Als haeren Man Co-
 lomannus 25. jaeren Coninck hadde gheweest/
 en geregneert hadde in het rijk van Gallatie in
 Russia/ soo is hy daer nae inden Heere gestorven/
 ende sy is wedergekeert nae haer Vaderlant/ en
 heeft die H. Oorden van S. Clara ontfangen/ en
 daer in gheleest 28. jaeren/ als een ootmoedighe
 Coninghinne/ ende en coste nopdt tot gramschap
 verweckt worden. Ende int Jaer 1268. be-
 goft sy sieck te worden in de Vigilie van Sinte
 Martens dach / onder het Evanghelie vande
 Hoogh-misse / ende was in haer sieckte de alder-
 patientichste. Ende s' Sondaechs voor haer
 doot/ riep sy tot haer alle de Susters ende Broe-
 ders ende seide/ mijn beminde Susters hebt vze-
 de inden Heere/ ende hebt malcanderen lief/ voe-
 dende de supberhept/ leeft sonder beschuldighen/
 sonder murmuratie/ soo sal v lieden volghen den
 eeuwighen loon / oft anders sullen v overcomen
 veel tribulatiën. Ende op dien dach resigneerde
 sy al wat sy hadde inde handen vande Abdisse.
 Ende van haer begraeffnisse seide sy / nae mijn
 doot laet mijn lichaem den Broeders ghegheven
 worden om te begraven/ ist dat sy dat wille heb-
 ben/ ende t' sater daechs soo sy te voozen gheseyt
 hadde stierf sy Salichlyck inden Heere. B. Bo-
 guslaus sach haer siele tusschen twee Colommen
 ten hemel vaeren met schoon gheselschap der En-
 gelen al singhende. Ende een van die Susteren
 neffens haer bedde staende als Salomea stierf
 aenmerckende haer vriendelyck aensicht lacchen/
 seide: Salomea siet ghy iet dat ghy soo bly zyt
 Ick sien (sprack Salomea) onse lieve vrouwe
 de

de Moeder ons Heeren vooz my staen. Ende op de selve ure als S. Salomea stierf / sadt Suster Agnes doen Abbisse met twee andere Susteren / ver wachtende haeren Saelighen sterfdach / ende als haeren gheest wtginck soo saghen sy alle drie als een clepne sterre wt haeren mont gaen. Ende op den dach als sy doot was / als de Suster rontsom haer lichaem stonden / een jonck Susterken dat dupster ooghen hadde / quam al heymelijck aen de voeten / ende nemende een doercken van haer hooft beechden de voeten daer mede af ende streck daer mede haer ooghen / ende terfont vercreech sy claer ghesicht: ende die in langen tijt niet en hadde comen ghelesen / nam den Souter ende lag met die Susteren / al oft sy noyt geen letsel en hadde ghehadt.

Op den selven tijt / als sy was seben dagen onbegraven inden Chooz der Susteren / quam bloet geloopt wt de neusgate ende mont / ende vloepde op een clepne cusskeh dat onder haer hooft ghelepdt was / ende op het doerckh daer haer hooft mede gedeckt worde. Ende op den achtsten dach de Abbisse Trisenega / bewant haer hooft in een ander wit doeck / ende dede het lichaem ter aerde doen / maer het bebloedt Dozcussken ende doerckh gaf sy de Camenier van haer Suster te wasschen / welke Dozcusskeh nemende haer Dochter genoemt Stroncha / om snachts daer op te slaep / lepde dat onder haer hooft. Ende als sy in slaep was gheballen / soo openbaerde haer de salighe Salomea in een visioen / seggende / hoe hebby vermetē onder v hooft mijn Dozcussen te leggen? oft hoe derdy af wasschen dat haest sal zyn ter glozie? want ick segge dat het Dozcussen ende den Doeck / die ghy wilt wasschen / v noodtelijck sullen

sullen sijn tot glorie ende eere Godts. Ende **S.**
Salomea trackhaer het Dozcussen vanden hoof-
 de wt / bebelende dat niet ghewasschen en soude
 worden. **Stroncha** terstont opstaende weckten
 haer **Moeder** vanden slaep / ende vertelde haer
 het visioen / de welcke alst dach gheworden was
 doorch sp t' boozgaende Dozcussen ende Doec niet
 afghewasschen den **Susters** / segghende / hoe dat
 die **Heere** den siecken menschen wondere dingent
 soude doen / ende gesontheden verleenen. **Ter wps**
 len dat het lichaem acht dagen onbegraven stont
 op der aerden / quam wt den lichaem eenen lieffe-
 lijcken reuck: verscheyden **Mirakelen** sijn in haer
 leven als nae haer doot / ter verdiensten van dese
 heplige **Maghet Salomea** gheschiet. Datmen
 neffens haer schildert een **Pauwe** / is geschiet om
 dat zj een **Pauwe** die van eenen hondt doot ghe-
 beten was levendich maecte / soo **Bartholomeus**
Pisanus beschrijft. **C. Craconie** is haer **Legende**
 gebzucht / daer veel schoon miraekelen verhaelt
 worden / die ick om corthept voorby gae.

S. S. Sanctia / hupszou vanden **Coninck**
Roberti / **Coninginne** van **Jerusalem** ende van
Cicilie / nae de doot haers **Mans** / heeft het habijt
 van **S. Clara** aengenomen / en oock den naem /
 ende heeft inde **H. Dozde** heplichlijck geleest. **Sj**
 is te **Napels** gestorven / en begraven inde **Kerck**
 van t'heplich **Crups** / die zj ghemaect hadde /
 haer **Epitaphie** luyt aldus: Hier leyt begraven
 een exemplaer van groote oodmoedicheydt / het
Cerweerdigh lichaem / **Saeliger memorie** / hep-
 ligghe **Suster Clara** / eertijds ghenoeemt **Dzouwe**
Sanctia / **Coninginne** van **Jerusalem** en van **Ci-**
cilie / eertijds hupszou van **Coninck Robert** /
 die nae de doot haers **Mans** / om de liefde **Chri-**

ſſi vercozen heeft de ghewillighe armoede: als zy alle haer goet den armen hadde ghegheben/ heeft ghemaecte dit Clooſter van t'heplich Crups/ het werck van haere handen. Is int Clooſter ghegaen onder de obediencie des Gozdens / in het Jaer ons Heeren 1344. den 21. Januarij / daer zy heplichlyck gheleest heeft nae den Reghel van S. Franciscus Vader der armen Chryſti / ende is ten leſten ſalichlyck geſtorven int jaer 1345. den 28. Julij / ende worde t'ſanderdacchs eerlyck begraven. Terwplen dat ſy leefden hadde zy ſonderlinge lief die Gozde der Minderbroederē. Sy heeft te Napels gemaect het Clooſter van S. Clara / van S. Maria van Egypten / van S. Maria Magdalene / daer by hōdert. Nonnē waren / het Convent der Minderbroederē daer bys hondert Broeders waeren. Is begraven aen den hooghen Altaer / achtien Maenden nae dat ſy ghecleedt was gheweest inde Kerck van t'heplich Crups.

S. S. Seraphina van Roomen / vanden geſlachte Columne / leydt te Piſaure begraven int Clooſter van het lichaem des Heeren / claer van miraeckelen.

T.

Die Saelighe Suſter Theodoza / een Edele Roomſche Joffrouwe / is de diſcipelinne geweest van de zalighe S. Margareta Sulmonenſis / is bekeert door die Predicatie van B. Gobbertus de Uicio / en heeft heplichlyck gheleest int Clooſter van S. Lucie te Fulginen / ſoo wy boven geſchreven hebben,

T.

V.

- V. S. Suster *Virgilia à Conceptione* is seer vierich gheweest in haeren staet / heeft debatelijck ende heplijck gheleest.

Y.

- Y. *Johannes Capistranus* seyt / dat binnen sijn leven ghebeurt is / doen hy by de Susteren van S. Clara woonde / datter een Saelighe Suster was / ghenoeemt *Priscilla* / die Edel van gheboorte was / maer noch Edelder van deuchden / en was Abdisse / die de h. Moeder S. Clara soo seer na ghevolchde als zy coste. Zy was alsoo heplich dat zy sprack met de heplighe Enghelen / ghelijck den eenen vrient den anderen. Zy was soo liefelijck in haer conuersatie / dat die Susterkens dochten dat sy sonder sulcke Moeder niet leven en souden comen. Dese Suster hoorde eens preken vanden gecrupsten *Jesum* / soo worde zy soo seer beweghen tot medelijden van dat bitter lijden ons Heeren / ende worde soo ontsteeken in sijn Goddelijck minnen / dat zy met eenen vierigē dzift blooch aen dat heplich *Cruys* / dat boven den hooghen *Autær* stont. Die Susteren worden alle gader seer verbaert / zy woudense daer af trecken / maer zy en condent niet gedoen. Daer bleef zy soo hanghen aen dat soete herte *Jesu* / tot dat sy gheheel droncken was in sijn goddelijcke minne / want daer nae soo en hoorde sy den gecrupsten *Jesum* nimmermeer noemen oft zy en quam van haer selbey.

Item die voorsz. genoemde heylighe broeder Joannis Cappiscranus seyt oock / datter onder den hemel geen Dozden en is gheweest / die met alsoo Edele personen is begonnen / en daer alsoo veel Edele personen in sijn geweest en noch hedensdaechs in sijn / als in S. Claren Dozden / want men vindt beschreven datter sijn gheweest inde Dozde van S. Clara / ses hondert Edele Ridders & Vrouwen / ende negen hondert Grabinnen / negentien Hertoginnen / ende negen Coninc kinderen / sonder alle die ghecomen sijn t' sindert dien tijt dat hy dat schryft. Hy ghelijckt S. Clara by de repne supbere Maghet ende Moeder Maria. Maria is geweest die alder repnichste Maghet die opt gheweest is oft comen sal. Ende zy is oock geweest die warachtige Moeder Gods. Ende die heylighe Maghet Clara is oock gheweest een repne Maget / ende die alder-repnichste van die gheheele dozden. Ende oock een geestelijcke Moeder van veel gheestelijcke kinderen door die gantsche werelt verbruyt. Ende daerom soo heet hijsse oock Moeder ende Maghet te sijn : ende oock haer Religieusen haer aenroepende segghen / Ora pro nobis Beata Mater Clara, soo die Cer. Paters dat hebben geordineert / want zy niet alleen Maghet en is gheweest maer oock Moeder van veel gheestelijcke Maechden / ende veel duysenden Dochteren / soo dat wy oock van haer moghen verstaen / t' gene dat David ende de Leeraers vande heylighe Kercke verstaen en wtlegghen van de repne supbere Maghet Maria Moeder Gods / Adducentur regi virgines post eam, &c. Den Coninck sullen Maechden aengebracht worden na haer / zy sullen gezocht worden met blyschap ende verheughen / zy sullen ghebrachte

Ex Dida-
co Vega
in lecto
S. Clara.
Fol. 7 27

bzocht worden in des Conincks Tempel. Voer
tot Incognitus verstaet dese schziftuere nae de
Letter van ons lieve vrouwe Maria de Moeder
Godts / die d' eerste gheweest is die ghelofte ghes-
daen heeft van Maechdelijcke repnichedyt / dat
vooz haer niemant en hadde ghedaen. Den Con-
inck (syt hy) sijn Maechden aengebzocht / haer
naesten sullen vooz o ghebzocht worden met blij-
schap ende verheughen. Ende soo ist geschiet dat
nae het exempel vande heplige Moeder Godts /
soo menighe ontalijcke Maechden haer Maech-
delijcke repnichedyt Gode hebben opghedragen.
Van S. Clara machmen dan oock segghen / den
Coninck sullen Maechden aengebzocht wor-
den nae haer / want sy veel Maechden dooz haer
heplich leven soo vooz ghegaen heeft / datter veel
den Coninck aengebzocht sijn die haer voetsap-
pen naevolchden / ende noch dagelijcks aenghe-
bzocht worden / ende liever kiesen in strenge Pe-
nitentie te leven onder de Oorde ende Regel van
S. Clara dan in groote weelde ende gheneuchte
des werelts. Van Abigael lesen wy als zy ver-
cozen worde tot een Coninghinne ende Bzuydt /
vanden Coninck David / Dat zy met haer ghe-
nomen heeft vijftionghe Dochters, haer Camenie-
ren, ende zy is Davids Booden ghevolcht ende is
sijn Huyfvrou gheworden: Soo oock als Sinte
Clara vercozen is gheweest / vanden oppersten
Coninck der Coninghen tot sijn bzuyt / soo comt
sy noch dagelijcks met veel Maechden tot hem /
want sy die heplige Kercke soo verciert met soo
veel blommen der Maechdelijcke repnichedyt /
nacht ende dach groepende / dat wy Chzisto on-
sen Heere veel gelucks moghen bieden / ende seg-
gen dat eerrijds David gheschreven heeft van
den

1 Reg. 25

den rechtbeerdighen aldus / V Huysvrou sal wesen als eenen wel gheladen wijnstock, in de wanden uws huys. O Chyriste Jesu / v Wuydt Sinte Clara verlicht soo de H. Kercke dat zy als eenen vruchtbaerighen wyngaert / alle die deelen des Wypers verciert.

Z.

Die Saelighe Suster Zigna oft Zingua / is geweest die Dochter van Andries Coninck van Hongarije / die eppen Suster van S. Elisabeth / heeft geschenen in alle heplicheyt ende goede manieren. Haer miracelen sijn soo groot ende soo veel gheweest / datmen te Roomen int Hof solliciteerde van haer Canonisatie / hoe wel dat die saecke ten eynde niet gezocht en is gheweest.

Maer op dat wy sluypten den H B C D. der saeligher Susteren / soo verhaelt Petrus Gradulphius / boven de ghenoomde Saelighe Susteren / andere Salighe Susteren / die in Siria om de volstandicheyt des gheloofs / die Palme der Martirie hebben ontfanghen / int jaer 1291. ten tijde vanden Paus Nicolaus den vierden van dien naem. Want alser veel Christenen woonden in de Stadt Acherie oft Iope / op dien tijt als Prokomaïs / ingenomen was vande Saracenen / soo was daer een vermaerd Clooster der Clarissen. Melchieser Sone van Melchieser Soldaen van Babilonie / ghebroochen hebbende het verbondt met de Christenen / heeft die Stadt met eenen legher van veertich duysent Soldaten aenghetast / den 5. April int jaer 1291. en den 18. May heeft hy de Stadt met stormender hant in genomen en gherascert

Lib. 1.
Hist. Geogr.
raph. Relig.
Fol. 245.

gherafeert / ende t'sestich duysent menschen met den sweerde verslaghen / behalven alle de ghevanghenen die hy met hem heeft ghenomen / het Clooster der Minderbroederen heeft hy vernielt ende gedeftrueert / gedoot hebbende de Saeligen Broeder Jacobus / Custos van het lant van Sirie. Alle die Clarissen malscanderen de neusen afgesneden hebbende / hebben haer selven mismaect om van den Vgandt versmaect te worden en niet geschoffiert / waerom dat sy al t'samen vermoort syn geworden. Want als die Saracenen met gewapender handt het Clooster in namen / ende die Susteren soo mismaecht sagen / ende in der Bronwen ghemoet soo Mannelycke stouticheyt / ende daerenboven hoorde woordē vol van verstant / wttreckēde hun sweerden / hebben syse al gedoot als vrede leuwen.

Nicolaus Paus den 4. van diē naem / gehoozt hebbende dat wycedt spectakel ende t'grannighe woordt / worde seer bedroeft. Godt en heeft soo grootē leelijckē seyt niet ongestraft gelatē / want de Soudaen Melchieser ter jacht gegaen sijnde / is van syn epgen volck ghedoodt.

Inde Provincie Francoyse Fransse / int Convent van Maritanie der selver Provincie / is met loote bolle ghedoot ende ghemartirizeert Suster Joanna Petit ghenoemt / soo die eerwercdichste Vader in Gode P. Franciscus Gonzaga Bischop van Mantua / eertydts Generael bande Orde der Minderbroederen / Observanten genoempt / verhaelt. Inde Proventie van Sinte Bonaventura / een Nonne vander selver Provincie ghevallen zijnde inde handen der ketteren / is soo met sweerden ende tozmentē getracteert geweest / dat sy wt alle die beelen des lichaems overvloet

verploedelijck bloet stozte / en glozicufelijck van
deser werelt scheidde / ende quam met die Croone
der Martypie tot haren Bzupdegom / soo die sel-
ve Authent verhaelt.

Loc. cir.

Item verhaelt in sijn Cronijcke dat hier in ne-
der Duptslant sijn gheweest thien Cloosters der
arme Clarissen / onder de bistatie vanden selven
Pobinciael / te weten / het Convent van Ant-
werpen / van Mechelen / van Bzuffel (dat ghe-
spzotē is wt het Convent vander Gouw / int jaer
ong Heerē 1503. en ontfingen die plaetse daer sy
noch hedensdaechs woonen / dat doen was een
Convent vanden derden Regel) vander Gouw /
van Velt / van Almaer / van Haerlem / van Am-
sterdam / vanden Bziel / vander Deerre: ende nu
in onsen tijden het elste Convent der arme Cla-
rissen is te Krumunde. Boven dese boozgenoem-
de Conventen vanden eersten Regel / sinder vijf
andere Conventen in Bzabant / oock vande Cla-
rissen / die goet ende stenten besittē / vande Paus
Vzbauo Vzbanisten genoemt / te weten: C / Her-
togēbosch / ende te Bzuffel te Bzareth genoemt /
daer eertijts de Frates hebben ghewoont / dat
nu die Vzbanisten bewoonen / en sijn twee Con-
venten van goeder Discipline / en mogē vleesch
eten. Die andere dyp Conventen sijn te Loben /
te Hoochstraten / ende te Bortel twee mijlkens
van C / hertoghenbosch / ende comen in vasten /
vleesch-der ven ende habijt seer nae den eerste Re-
ghel / ende sijn van goeder renomē en heplighe
conversatie.

Dese boozghenoemde Conventen hebben ghe-
hadt veel goede Religieusen ende Saelige Su-
steren / daer ick van sommighe het leven af

heb/ ende noch van andere Conbenten berwach-
 te/ om daer van een besonder tractaet te mac-
 ken. Alsoo dat blyckt dat die **Cozde** van **Sinte**
Clara seer verbzept is in heplige **Susteren**/ ende
 groot ghetal der **Religieusen**. **Thomas Bosius**
 schryft ten tyden vande **Paus Gregorius** den 13.
 aldus/ t'sal (sepdt hy) haest vier hondert jaeren
 wesen / dat **S. Franciscus** leefde/ aileen wt die
Minderboeders **Cozden** worden nu ghetelbt
 hondert ende dertich dupsent **Mannen** / en noch
 eens soo veel **Maechden** der selber **Cozden**. Ende
 dit en derft niemant vzeemt gheben / wandt het
 vrouwelijck gheslacht is ghemeenelijck devoter
 dan het Mannelijcke geslachte / daerom sietmen
 datter wel soo veel **Dochteren** de werelt verlae-
 ten/ als jonghe ghesellen.

Lib. 8. de
 signis Ec-
 clef. c. 8.

Theodo.
 Lib. 2.
 viz cius

Den **Hepligen S. Dominicus** / hadde int be-
 ginssel sijnder **Cozden** een grouwelijck **Disloen**.
 Hy sach **Christum** aen de rechter handt **Godts**
 sijns **Daders** met grammien moede opstaen / ne-
 mende dyp lancien om alle de **Sondaeren** der we-
 relt te dooden. Dit siende sijn **H. Moeder Ma-**
ria / is hem te boete gevallen/ biddende dat hy sijn
 nenthooren af legghen wilde. Hy andt woerde/
 liebe **Moeder** wat wildp dat ick doe ? Ick doe
 den **Menschen** dagelijcks soo veel deuchden : ick
 castijde oock somtijdt hun sonden/ ick sende hun
 leeraers die hen onderwijsen/ en ten helpt al niet:
 hoe ic hen meer deuchts doe hoe zp my meer ver-
 achten / het is tijdt dat icker eens een eynde af
 maecke/ ende alle de boose menschen verniele. Hy
 sprack wederom/ **O almoghende Godt** ende al-
 derlieffste **Soone** / ick bidde v/ menghelt v gram-
 schap met v barmherticheyt / ghy syt almogende
 ende al-wetende/ v en ghebzecht ghenen middel
 om v

om v volck barmhertelijck te helpen sonder dese
 wterste straffinge / ick hebbe hier twee dienaers
 die ick v presenteere/ **D**ominicum ende **F**rancis-
 cum/ die met goede leeringe/ en met heyligh leven
 het volck sullen van hun sonden trecken en tot u-
 wen dienst bekeeren. **C**hristus die siende gaf sijn
 Moeder gehoorzende leyde sijn gramschap neder.
 Die **V**isioen sach dock een ander **M**onick eer **S.**
Dominicus sijn **O**orden inghestelt hadde : Ende
 eenen dooden/ miraculeuselijck vander doot ver-
 weckt/ vertelde het selfde den twaelf **A**bten/ die
 met den **H.** **B**isschop **D**ivacus ginghen de **A**l-
 bigensche ketterz bekeeren. Ende ten tijden van
S. **F**ranciscus is ghecomen die **O**orden van **S.**
Clara/ die de jonghe **D**ochteren nae haer exem-
 pel vande werelt ghetrocken heeft ende bekeert.
Godt verleene ons in dese tijt noch dyp oft meer
 diergelijcke heylighe personen/ die de heylighe
Moeder **G**odts **M**aria haeren beminde **S**oone
 presenteere om sijn groote gramschap te slissen/
 want ten zp datter sulcke comen soo moghen wy
Eliam en **E**noch verwachten/ die ten tijden van
Antechrist de **J**oden sullen tot **C**hristum bekee-
 ren.

Ibidem
 Lib 10
 C. 120

Corta

Corte vermaeninghe hoedaenich een
 vvarachtich Religieus, ten min-
 sten eens daechs, ende
 eens by nachte, sijn
 recollectie behoort
 te houden.

Recollectie is een seer stille Meditatie ende
 overdenkinghe sijn eyghen Salicheydt /
 met voozgaende aflegginghe van alle inwendighe
 sochbuldicheyt / ende utwendighe becom-
 meringe / die de sinneken & eenichsins souden mo-
 ghen verstopen ende in haer oeffeninghe belet-
 ten. Alsoo datmen tusschen dien tijdt oock in stil-
 licheyt sijn lichaems / alleen hem met inwendighe
 eeuwighen ende hemelsche dinghen te dencken
 besich moet houden. Waerom datmen op dien
 tijt in geen boeckken en behoort te lesen / oft geen
 kroosen-hoepkens oft eenighe Oratien met den
 monde verbaelich / oft Sermoonen te maechen /
 oft hem becommeren met t'ghene dat hy gheslu-
 deert oft ghelesen heeft / al ist oock vande heylighe
 schriftuere: want alsulcke wercken sijn de Recol-
 lectie contrarie / ende beletten dat vol-innich op-
 heffen des herten tot Godt / ten waer datmen
 somtijds om de tentatie van slapericheyt / oft
 slawicheydt des gheests te verwinnen / die
 tusschen beyde soude moghen vallen / tot eenich
 ghebedt hem gabe / om te beter tot sijn Recol-
 lectie te moghen comen. Als nu den mensche
 sijn herte met sulcke voozsepede maniere ende pro-
 poost bereypt heeft / soo sal hy nemen indachtelyck
 te

te overdencken eenige van alsulcke materien/ oft
poincten / in die welcke onse heylighe Vader S.
Franciscus / ende alle contemplative vzienden
Godts / hun oeffeninghen plegen te nemen.

Inden eersten/ neerstelijck sijn conscientie te
ondersoecken / ende als een Dierschael over sijn
selven te houden/ oft hy dagelijcks oock toeneemt
in het schouwen der sonden/ t' sterben sijnder qua-
der genuegelijckheyt / t' volbrizinghen des Aller-
liefften wille Godts/ ende in viericheyt tot Godt
ende hemelsche dinghen. Verbint hy sijn devoir
hier inne niet te doen/ ootmoedelijck water herten
dat te beclaghen/ ende ist moghelijck oock te be-
schrijven / ende een heel nieu propoost te maecten
hem te beteren.

Ten twerden/ soetelijck ende innichlijck te o-
verdencken dat hem verwecken oft vernieuwen
mocht in die liefde Godts / als die doot / het
Oordeel / die pijn der hellen / die glorie des eeu-
wighen levens / die diepe veroetmoedinghe der
hoogher Majesteit in sijn menschwozdinghe /
die onspreekelijcke liefde in sijn heyligh leven en
bittere Passie / waer door hy ons van de ver-
doemenisse verlost heeft / bewesen : ende oock al-
le dagelijcksche Beneficien in Siele ende lie-
baem.

Ten derden/ wt binnenste sijnder herten/ sulc-
ken grooten liefhebber te ghebenedyden ende te
danken/ ten gronde met den Propheet segghen-
de / wat sal ick wederom doen die soo veel voor
my ghedaen heeft?

Ten vierden/ ootmoedelijck Godt te bidden/
dat hy door sijnen eenighen Soone gratie verlee-
nen wil / om dagelijcks in t' sterben sijns selfs/
en vierich volbrizingen van den wille Godts/ meer

ende meer toe te nemen/ ende in sulcken saelighen
 propoost te persevereren totter doot toe. En om
 s'nachts bequaeme materie te geven myn devo-
 te kinderen/ de Clariffekens/ die alle nacht nae
 de Mettenen tot d'yp uren haer Recollectie hou-
 den nae oude gewoonte/ soosal ick hier by voe-
 gen cozte Meditatie op die Dagen des weeckes/
 die sy lichtelijck sullen moghen onthouden sonder
 eenighe moepten.

S'Maendaechs sullen zy overdencken van-
 de Menschelijke miserie.

Overdenckt.

1. Wat ghy
sijt geweest,
te weeten:	{	1. Ghecozrumpeert bloet.
		2. In sonden ontfanghen.
		3. Een kint der gramschappen.
2. Wat ghy
nu sijt, te
weten:	{	1. Een witten sack/ vol stancx/ en
vuplichepts.
		2. Gods vijant.
		3. Veel ellenden onderwozpen.
1. Wat ghy
sult wor-
den	{	1. Een ongeboelijc stinckende doot
lichaem.
		2. Spijs ende aes der woemen.
		3. Rothept/ stof ende slechte asche.

S'Dijnsdaechs
 Overdenckt
 Vande duystere doot.

Voor de
doot

- 1. Het verlies des tijds.
- 2. De versumpenisse van het goet.
- 3. Schepdinge van siele en lichaem.

Overdenckt

Inde doot

- 1. Jesum Christum den Rechter.
- 2. De Dupbels die u sullē beschuldigen.
- 3. De gedaene sonden. (ghen

Nae de
doodt

- 1. De nieuwichheit der plaetsen.
- 2. Het vagebier/helle/oft Paradijs.
- 3. Den tydt datmē niet goets mees
en can ghedoen oft verdienen.

S'Woensdaechs

Overdenckt

Van het vreeschelijck Oordeel.

Den Rechter

- 1. Den rechtveerdigen Godt.
- 2. Die allen dinghen weet.
- 3. Die ghy dickwils vergramt
hebt.

V Vijanden

- 1. De gantsche hemelsche heyz.
- 2. Alle creatueren / en Dupbelen.
- 3. Wepghen consciencie.

Den milda-
dighen, oft
sondaer

- 1. De essendige sondaer schudden.
- 2. Van alle hulpe berooft. (de
- 3. Benaut/beschaemt en desperact.

S'Donderdaechs
Overdenckt
Vande pijn der hellen.

Die pijn-
nighets {

1. Die vrede dupbels.
2. Die vanden/ en Godts vanden.
3. Die anders niet en wetē dan quaet te doen.

Die ghe-
sellen {

1. Die verdoemde Menschen.
2. Die Wormen/ Serpentē ende dup-
belen.
3. Stanck/blasphemie/ende onberd, a-
ghelijck gheroep.

Die pijn {

1. Veel/ onberdzagelijcke/ ende on-
gheloosijcke/
2. In het gheheel lichaem ende alle
ledenen/
3. Die eeuwich sullen sijn ende son-
der eynden.

T'Vrijdaechs
Overdenckt
Van de Passie Christi.

Wie lijdt {

1. Godt die glorieus is ende onsterf-
selijck.
2. Die alderheyligste ende alder on-
nooselste.
3. Die alderwijste/schaonste/ende al-
derlieffste,

- voor wie dat hy lijdt {
1. Dooz een snode mensch.
 2. Dooz een onbeschaemde sondaer.
 3. Dooz een ondankbaere.

- wat hy lijdt {
1. Versmaetheyden en verwyttinghe.
 2. Slaeninghe ende kaetsmeten.
 3. Die doot des Cruys onder twee moordenaeren.

T'Saeterdaechs
Overdenckt
Van ons lieve Vrouwe.

- Voorde geboorte {
1. Vanden eeuwicheyt gheordineert.
 2. Vande Propheeten gheprefiguereert.
 3. Vande sonde ghepresebeert.

- In dit leven {
1. Verciert met alle deuchden.
 2. Godts Moeder wt-vercozen.
 3. Onder alle Vrouwen ghebene-dijdt.

- Na die doot {
1. Dae Siele ende lichaem glorieus.
 2. Advocateresse des werelts/ende Keyserinne des Hemels.
 3. Coninginne der Enghelen/ ende der heplighet Opbuldicheyt de aldernaeste.

T'Sondaechs
Overdenckt
Vande glorie des Paradijs.

Boven v { 1. De heplige Oypuldichept.
2. De Menscheyt Christi Jesu.
3. De heplighe Moeder Godts.

Mer v { 1. Die neghen Choozen der Engelen.
2. Alle Apostelen en Martelaeren.
3. Alle Heplighen in den Hemel.

Neffens v { 1. Die schoonheyt ende wytheyt des
Paradijs.
2. Die een wighe gherustheyt der
plaetse.
3. Die occasien van eenwighe bly-
schappen.

Binnen v { 1. Een siele en gloziens lichaem.
2. Opperste gheneuchte van Godts
gesichte.
3. Dat ghy al hebt dat ghy kunds
verlanghen.

Onderv { 1. Hemel/ Son/ Maen/ Sterren ende
gheheele werelt.
2. Helle/ verdoemde/ ende alle boosje-
den perijckelen.
3. Dijtheyt van alle miserie ende pe-
rijckelen.

Seeckere Privilegien ende Aflaeten, gegunt
de Clarissen van verscheyden Pausen,
ghenomen *Ex compend. Pri-
vileg. Ex manip. Fra-
trum Minorum.*

1. **D**ie Susteren van S. Claren/ en der Orde
van S. Franciscus / en mogē niet doen
met gheestelijcke ende tijdtelijcke goederen / dan
met voozlof vanden Provinciael Minister oft
Generael/ noch Abdissen kiesen/ noch afsetten.

2. Die Biecht-vaders der Clarissen / oft een
nich Broeder der selver Orden/ vooz eenen tijdt
dooz den Provinciael gestelt / mogen de Susters
absolveren ende haer dienerffen van alle haer son-
den/ behalven die op gehouden sijn vooz den stoel
van Roomen/ soo dickwils alst van doen sal sijn/
ende haerlieden wt reynken de H. Sacramenten
van de H. Kerck / sonder consent des Bisschops
oft Pastoors.

3. Teo den 10. heeft verleent den Susters/ dat
sy viermaels 8' jaers met Provinciaels consent/
moghen gheabsolveert worden / ende hun doen
laten absolveeren van allen haer sonden/ hoe dat
zy gheschiet zyn / ende laeten met haer dispenserē
van alle ghedaene ghelosten (wtgenomen de ge-
losten inde Professie ghedaen/) die plegen te ge-
schieden wt eenighe noot oft lichtveerdicheydt.
Ende dese absolutie is van sulcke cracht al oft zy
vanden Paus gegeven worde. Ende dat meer
is/ soo begheert die Paus dat de Biecht-vaders
van sijnent wegghen/ haerlieden geven allen ende
int besouder de heplighe benedictie / op dese nae-
volghen

Ex manipulo
Fratri minorum
Fol. 128

volgende forme/ *Authoritate tibi concessa & mihi commissa ego te absoluo ab omnibus peccatis tuis sic plenariè, & illi statui innocentia te restituo, quomodo Sanctitas Domini nostri Papæ faceret si ipsemet in confessione tua peccata auscultaret, & eadem autoritate Apostolica tibi sanctam benedictionem papalem impartior. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen.*

4. *Is oock den voozschreven Susteren ghegeven / dat sp moghen volcomelijck gheabsolveert worden / met die groote absolutie in haer Biechte / op alle ons liefs Heeren Feestdaghen / op alle Feestdagen van ons liebe Vrouwe / op S. Peter ende S. Pauwels Feestdach / op S. Franciscus ende S. Clara Feestdach / en op de gantsche goede weke.*

5. *Oock ist den Broeders ende Susters der Orden ghegunt vanden stoel van Roomen / dat sp eens s'jaers mogen vollijck gheabsolveerde worden / ende vollen aflaet verdienen op S. Cathelinnen dach.*

6. *Sixtus 4. heeft verleent die Susters ende Broeders / dat zp eens mogen hiesen eenè biechte vader vande selve familie die haer mach absolveren van allen sonden / excessen / censuren / en dispensereren in allen irregulariteyten / ende volcomè vergiffenisse verleenen. Nu wort ghevolcht het Concilie van Trenten. Sess. 9. art. 10.*

7. *Sixtus de 4. heeft gheordineert oster in eenighe Cloosters van S. Clara / quamen Nonnen t'ontzoecken / datter gheen hope van Reformentie te verwachten waer / dat den hupsraet van sulcke verlaetene Cloosters moghen tot gebuyck der Broederen der selver Orden gheapliceert worden vande naeste ghelegghenen plaetsen.*

8 Juli

8. Julius den 2. heeft verleent / den Generael Minister / dat hy mach den hups-raet der Clarissen / die geen Reformatie en willē ontfanghen / appliceeren tot gebzupck der Minderbzoederen.
9. Benedictus den 12. heeft verleent / dat we den slot mogē de Clarissē gaen / om een nieu Clooster te mogen plantē / oft als eenige Susters met besmettelijcke siechte besmet waeren / dat sy niet en costē met die andere Susters sonder swaer peijckel en schādael gewoonē. Tit. clausi. Fol. 111.
10. Clemens die 7. Paus van dien naem / heeft verleent dat die Susters die om haer ongeleertheyt niet en connen volcomelijck den Goddelijcken dienst betaelen / die Biecht-vader oft Abdisse met sulcke mach dispenseeren om de Lecke Susters ghetijden te lesen.
11. Alexander de seste heeft ghedeclareert / dat die gewielde Nonnen der Clarissen niet gehouden en sijn te hebbē een doze int hoochste deel des Cloosters met een leer oft trap / maer dat haer gheoorloft is te hebben een dooze beneden in een bequaeme plaetse / om in het slot te gaen.
12. Leo den Chienden heeft verleent / dat die Susteren van S. Clare als sy weerdelijck ten H. Sacrament gaen vollen aclaet hebben.
13. Item die selve heeft verleent / dat die Susteren van Sinte Clare alsoo dickwils als sy ons liebe Vrouwe hoepken leesen verdienen vollen aclaet.
14. Item de selve heeft verleent / dat nae de visitatie / den Provinciael haer lieden mach geven vollen aclaet.
15. Item de selve Paus heeft verleent de Clarissen / als sy lesen die Psalmen van vyftien graden oft trappen / canticum graduum gheuoems

genoemt/vollen aſlaet. Nota dat alle die aſlaeten die ghegheben ſijn den **Minderbroeders**/ dat die oock moghen verdienen de **Clariffen**/ ende andere **Religieuſen** der ſelner **Orden**/ der **Orden** onderwozen.

Compēd
Privile-
giorum
ord Fol.
418, tit
Morale

16. **Clemens** die 7. **Paus** van dien naem/ heeft verleent dat de **Clariffen** in geē **Simonie** en **valſen** / als **zj** eenich verbondt maecten in eenighe **Dochteren** ter **Orden** te ontfanghen/ ſprecken de van dote tot onderhoudinghe der **Dochteren**. Dient vooz de rijke **Claren** / die goedt beſitten. Leest het **Concilie** van **Trenten** inde neghenſte **Sessie**/ **Artickel** xvj.

17. **Innocentius** den 8. heeft verleent ende gegunt de voozghenoemde **Clariffen**/ dat **zj** ſonder ſchuepel van **conſcientie**/ moghen begheeren dat haer beloof is vooz den inganck des **Cloosterſ**.

18. **Sixtus** de 4. **Innocentius** den 8. ende **Julius** den 2. ende **Leo** den 10. hebben verleent den **Clariffen** **communicatie** van alle **Privilegien** den **bidvende Orden** ghegheben

Ex mani-
pulo Fra-
trū mino-
rū part. 4.
Fol. 235

19. **Sixtus** de vierde heeft verleēt alle de **Nonnen** der **Clariffen**/ ende oock den **Suſteren** van den **derden Reghel** / dat **zj** moghen handelen en waſſchen die gewyde dinghen/ als **Cozzozaelen** ende **kelck-doecken**.

20. **Eugenius** 4. ende **Bonifacius** **Octabus**/ ende **Sixtus** den 4. hebben verleent den **Clariffe** niemanden geen **thienden** te deruen geuen.

21. **Leo** den 10. heeft haer verleent dat **ſj** niemande ſchuldich en ſijn te gebē **tacre**/ **collecte** oft **exatie** / van wien dattet ingeſtelt wozt/ oft om wat oorzsaecten/ op de **pene** des **bants** / **banden** welke **zj** niet en moghen ontflaen worden/ dan vooz den **Paus** van **Roomen**.

22. **Six**

22. Sixtus de 4. heeft den Clarissen verleent vollen aflact in haer doot/ het selfste wort oock verleent die de Clarissen dienen.

23. Innocentius de 4. heeft de Clarissen gegeven Privilegie van armoede / dat sy niet en moeghen bedwonghen worden om erfgoedt te besittē.

24. Eugenius de 4. heeft de Clarissen vanden eersten Reghel ghegheven ende verleent / dat sy niet ghehouden en sijn berreboets te gacn / maer mogen dzagen sandalie ende houte plat tynkens / ende alst noot is oock schoenen.

25. Den selven Eugenius heeft verleent / dat den Generael ende Provinciael der Minderbroederen / vande Observantē / met raet der Discretē / macht heeft te dispenserē met die voozghenoemde Clarissen / soo inde spijse als in de silentie ende andere dinghen die inden Reghel staen.

26. Den selven Paus Eugenius / heeft ghedecclareert ende ghewilt / dat die Clarissen nergens tegen den Reghel in dootdelijche sonden en vallen / dan als sy misdoen tegen de ghelofte van gehoorzaamheyt / van armoede / van reynicheyt / en van het slot / ende teghen de verkiepinghe oft afsettinghe des Abdisse.

27. Die selve Paus heeft oock gheconsenteert / dat die dispensatie oock mach dienē vooz die Clarissen vanden tweeden Reghel.

28. Clemens den sevenste heeft vergunt dat die Nonnen die onder de obediētie sijn vanden Generael Minister vander Minderbroederen / moeghen inde binnen Kerck op een eerlijche plaetse hebben het heyligh Sacrament des Altaers gheelijck beneden.

29. Die Clarissen moeten gock onderhouden

de Statutē bande **Provinciael Capitelē** die haer aengaen.

30. Die **Clarissen** hebben die **Privilegie** en die **bypheden** den **Minderbroeders** verleent.

31. Die **Clarisse** mogen den dienst houden van de heplighen der **Minderbroederen** **Gozden**.

32. Plus den **bijstē Paus** van dien naem/ heeft den **Clarissen** verleent ende haer **Biechtvaders**/ dat sy moghen allen **Donderdaghen** (die gheen beletselen en hebben van andere **Feest-daghen**)/ houden van t'heplich **Sacrament**/ noch inden **Advent** ende **Vasten**.

33. Die **Clarissen** sijn gehouden tot **vaster** slot dan die andere **Religieusen**.

34. Die **Biechtvader** van de **Clarissen**/ mach macht gheben die **werelijcke Priesters** in hun **Cloosters**/ om t'heplich **Sacramēt** des **Mutaers** den **werelijcken menschen** wt te repcken.

35. De **Clarissen** onderwoyzen haer **lieder** **Obersten**/ sijn **exemt** van de **jurisdicte** vanden **Bischof** oft sijnen **Ordinaris**.

36. Als een **Clarisse** het **H.** habijt ontfanckt/ wordt haer verleent **vollen aclaet**/ ende noch als sy sterft.

37. Alsoo **dickwils** als die **Clarissen** lesen die **Croon** van ons **liebe Heere**/ van **bypendertich** **Pater noster**/ ter **memorie** van sijn **33. jaeren**/ verdienen **vollen aclaet**.

38. Die **Clarissen** als sy lesen die **seven Psalme** met die **Litanie**/ oft **byf Pater noster** en **byf Ave Maria** voor het **H. Sacramēt**/ en een **hoepelē** van ons **liebe Vrouwe** voor de **Paus Leo** den **10.** die dese **aclaet** heeft **gegeve**/ die mach **verlofsen** eē **siele** wt het **Dagebier**/ maer dat is **alleen** te **staen** t' **saterdach** voor **Palmē sōdach**/ en op het **Feeste**

Peestdach vā S. Jan/voor de Latynsche Doozt.
39. Doo díchwils als die Susters lesen die se-
ven Psalmē/ oft Canticum graduum/ oft die Vi-
gilie voor levenden oft voor dooden/ ontfangen
vollen afaet.

40. Leo den 10. heeft ghedeclareert / dat die
Clarissen moghen verdienen die afaeten die de
wereldtlycke moghen verdienen niet aelmoessen
te geben / als zp lesen voor den Paus ende saeli-
gen staet vande R. Roomsche Kercke / vijf Pater
noster/ ende Ave Maria.

41. Denselven Paus Leo heeft ghegheben/ als
zp eens lesen Pater noster en Ave Maria/ ende
daer nae dypmaels den naem Jesus/ dat sp eens
sdaechs moghen verdienen.

42. Sixtus Quintus heeft verleent vollen af-
laet die op S. Clare dach gebiecht en gecommu-
niceert hebbēde/ besoeckē de Kercke der Clarisse.

43. Alexander de 4. verleent onder de octave
van S. Clare/ de Kerck besoeckende / een jaer
ende 40. daghen afaets.

44. Leo den 10. heeft verleent / alle Vrouwen
ende Maechden/ die begeeren int habijt der Cla-
rissen begraven te worden vollen afaet / als zp
dat voor haer doot begeert hebben.

45. Goannes Paus den 22. van diē naem heeft
verleent den ghenen die het habijt des Dozdens
cussen/ vijf jaeren/ ende vijf carenen.

46. Innocentius den 8. heeft den siecken Su-
sters verleent / dat zp alle de Aflaten mogen ver-
dienen lesende vijf Pater noster en Ave Maria/
blybende in haer Celcu / Sieckhuys/ oft Bede-
deken/ als zp anders niet en kunnen om haer siec-
ten wil.

47. Leo den 10. heeft verleent die voorsz. noem^d.

de siecke oft oude Susteren/ dat zy moghen verdienen die aflaten die ghegheven sijn / lesende de Croon ons Heeren/ oft ons lieve Vrouwe hoepken/ met eenen Psalm oft Hymnus van ons lieve Vrouwe te lesen.

48. Den selven Paus heeft verleent/ den sieckē als de siecke swaer is/ ende den Medechin sepdt de leefinghe de siecken te hinderen/ dat zy met de begheerte moghen voldoen/ vooz haer ghetijden lesende eenen Psalm/ oft Hymnen/ Pater noster/ oft Ave Maria / oft iet anders nae het Gozdeel des Biecht-vaders.

Pro Verba
nistris.

49. Den Paus Eugenius den 4. heeft ghedecclareert / dat de Clarissen tot geen andere vastdaghen ghehouden en sijn/ van de Minderbroederen.

50. Nicolaus de vyfste heeft gheordineert / dat die Clarissen niemant totter Gozden en moghen ontfanghen sonder expressen oozlof/ vanden Generael oft Provinciael / oft tot Biechtvader oft Capelaen nemen / van met oozlof vande voorge-noemde.

51. Sixtus de 4. heeft verleent de Susters van onser Gozden / dat zy van haer visitateurs ende Biechtvaders / moghen soo dickwils gheabsolbeert worden alst van noode is/ van alle sonden/ penen/ censuren/ oock den Stoel van Roomen bewaert.

52. Leo den 10. heeft verleent de Clarissen/ dat sy voldoen het ghebodt des Reghels van het H. Sacrament te ontfanghen / als sijn vooz oft nae doen/ ende dat niet en gheschiet tot bedyoch.

NOTA.

Hoe wel dat den Reghel van S. Clara sept in
het

het derde Capittel/ dat zy t'waelf reysē des jaers haer moeten Biechten / ende seuen reysen sullen gaen ten H. Sacrament: niemant en mepne dat S. Clare oft Sinte Franciscus begheert hebben dat zy niet meer oft dickwilder en souden gaen te Biechten/ oft ten heplighen Sacrament: maer dit ghetal inden Reghel beschreven / wordt ghesstelt als tot een ghebodt / ende dat blyckt alffer staet/ niet min/ oft ten minsten. Daerom ist wys selijck gheordineert vande heplighe Vaders tot vermeerderinge van inwendighe devotie/ dat zy oft alle veerthien dagen/ oft alle Sondagen gaen boven die feestdagen van ons lieve vrouwe/ oft der hepligher van onser Woerden/ soo te Biechten/ als ten H. Sacrament/ om te beter versterckt en vertroost te worden in den Heere teghen den hel-schen vijant.

53. Leo den 10. heeft bevolen den Clarissen dat zy moeten ontfangen den visitateur ende sijn visitatie/ sijn vermaeninghe/ ende correctie/ ende beveelt haer lieden Biechtvaders dat sijn niet en absolveren ten waer dat zy onderdaenich waeren.

54. Pius den 2. ende Leo den 10. hebben bevolent / die Susters ende Broeders lesende de seve Psalmen met die Litaniën / oft t'wintich Pater nosters ende Ave Maria / ist dat sy niet lesen en connen/ alle de aflaten die te roomen in de kercken te verdienen sijn / ende dat op sulcke conditie dat zy die Psalmen lesen sullen onder seuen titelē vande Prelaten gheassigneert.

55. Sixtus de 4. heeft vergunt / de Clarissen en de Broeders/ en die vanden derden Reghel alle de aflaten/ Statien van Rome/ van Portionchel/ soo generael als niet generael van onser Woerden/

den/lesēde vijf Pater noster's en vijf Ave Maria
in haer kercken/al oft 3p persoonelijck besochten
die plaetsen daer de aflaten te verdienen waeren
op hun daeghen.

56. Leo den 10. heeft de voorszeden aflaet ge-
confirmieert / op sulcke conditie dat 3p vooz sijn
heplicheyt lesen soudē eenē Pater noster/ en eenen
Ave Maria / en int leste van elcken Pater noster
lesen soudē int eynde Gloria Patri & Filio , jae ge-
gheben dat 3p kunnen verdienen den aflaet van
Jerusalem/ en van Compostelle daer S. Jacob
rust/ declarerende dat oock de Broeders die Pa-
ter noster's en Ave Maria mogē lesē in het Slot/
bidtplaetsen en Cellen/en alsoo den aflaet verdie-
nen/ Vide indulg. station, quo ad Fratres Purag. 3.
Dese vergunninghe is beter ende wijer dan alle
die andere voozgaende.

57. Item die selve Paus Leo heeft ghedecla-
reert/ dat die Clarissen tot geen meerder Vigilie
gehouden en sijn dan die Minderbroeders/midts
dat den Regel sept dat sp den Goddelijcken diest
doensullen nae die maniere der Minderbroede-
ren. Die Bulle hier af is by de Clarissen van
Bzuessel.

58. Die selve Paus Leo heeft gegunt en verleent
de Clarissen/dat 3p het Feestdach van S. Dysula
en elf dupsent Maechdē mogē houdē van Duplex.

59. Sixtus de vierde heeft verleent/ dat de be-
sozghers en gheestelijcke Vaders der Clarissen/
mogen ghenieten de selve Privilegie/ Bzpheden/
Gratiē/ Favouren/ verleeninge en geestelijcke en
tijtelijcke toelatinge/ ghelijck ghenieten de geeste-
lijcke Vaders en besoazghers der Predick-beeren/
ende der Minderbroederen.

60. Innocētius den 8. heeft verleent dat de gee-
stelijcke

Relijcke Vaders der Minderbroederen ende hun Substituten/ kinderen/ Ouders/ Broeders/ Susters en Huisvrouwen/ mogen verdienen de aflaten vande Statien van Roemen en andere gratien den voorszede Broeders verleent/ lesende in hunlieden Kercken der Broederen vijf Pater nosters ende Ave Maria/ vooz den gelukkigē staet der H. Roomscher Kercke.

61. Alexander de 6. heeft gegunt de Medechinen der Broederē en der Susterē vā S. Clara/ dat sy mogē genieten die Privilegiē en gratiē die genten de geestelijcke Vaders der Minderbroederen.

62. Sixtus de 4. heeft verleent/ dat alle Mannen en Vrouwen die in het Clooster gaē van S. Clare oft van S. Dominicus Oordē/ onwetede en sonder bedroch/ oft wt geen archept maer wt eenige lichtveerdichept oft curieushept/ oft andere vrouwen Cloosteren/ mogen geabsolbeert worden vā de Biecht-vaders der Clarissen/ den welchen sy sijn auctoritept gheeft.

63. Leo den 10. heeft verleent en ghedecleert/ hoe wel dat eenighe aflaten herroepen worden/ oft Privilegie der Oordenen/ oock der biddender Oordene/ noyt verstaen en worden die Privilegien oft gratien der Broederen oft der Susterē/ ten waer dat inde Bullen van hun besondere mētie gemaeckt worde.

64. Den selven Paus Leo heeft verleent alle de Minderbroederē der Obserbāten/ en de Susterē vā S. Clare Oorden en der derde Oordene/ dat als sy lesen vijf Pater nosters en Ave Maria/ en in t'epnde van elckē Pater noster Gloria Patri, en vooz sijn heplichepdt eenen Pater noster en Ave Maria met Gloria Patri, mogē verdienen de Statiē en aflatē vā Roome/ van Portiunckel/ vā Jerusaleem

rusalem/ ende van Sinte Jacob te Compostelle/
op alle uren des daechs oft des nachts / ende op
wat plaetse dat sijt lesen / te weten: inde Choor/
en inde Kerck / Slot/ bijt-plaetse oft Celle.

65. Die selve Paus Leo heeft verleet/op Sinte
Catharijnen Dach vollen aflact / ende die groote
absolutie.

66. Clemens den 8. heeft verleet volle aflact op
S. Didacus dach / die ghebiecht ende ghecom-
municieert hebbende / besoecken de Kercken der
Minderbroeders oft Clarissen.

67. Clemens den sevenste van dien naem/ heeft
geconfirmeert alle aflaten ende vergiffnisse der
sonden/ die staen ende gheammoteert sijn inde ge-
druckte boecken der Privilegien vande Minder-
broederen/ ende heeft oock de selve van nieu ver-
leent/ int jaer 1527.

68. Gregorius die negenste heeft belast de Pre-
latten der hepligher Kercke / als zy daer toe ver-
socht worden / dat sy bedwinghen moghen de
Vrouwen die het habijt van S. Clara draghen
door de stadt/ het selve af te leggen.

69. Leo den 10. heeft verleent de Nonnen van
S. Claren Orden/ ende de Susteren der 3. Or-
den/ en den dienstmaechden van ons liebe Vou-
we / als sy allen dage lesen vijftien Pater nos-
ters ende Ave Maria / tot gedekenisse van alle
de wonden Christi / moghen verdienen vijftien
dupsent jaeren aflacts.

70. Sixtus de vierde heeft verleent / dat de
Biechtvaders der Clarissen ende hun ghesellen
moghen hebben alle aflaten/ als zy by haer sijn/
die sy hebben in hun Kercken.

71. Sixtus die selfde/ heeft verleent de Nonnen
van S. Clare/ die genemt worden Coleten/ dat

is vanden eersten Regel / en haer leden nobitien /
dat zy mogen verdienen alle die aflaten van Roo-
men / verseuckende haer Kercken.

72. Leo den 10. heeft verleent den Nonnen van
Sinte Claren Orden / dat zy moghen verdienen
den aflaat van ons lieve Vrouwe ter Engelen/
Portiuncule ghenoemt / te Asspsien / den tweeden
Augusti.

73. Sixtus de vierden van dien naem / heeft ge-
declareert dat die buyte Susters der selver Cla-
rissen / in de buyten Kerck dock den selven aflaat
connen verdienen / lesende vijf Pater noster's en
Ave Maria / met Glozia Patri.

74. Sixtus de vijfste heeft verleent / op den dach
dat S. Franciscus de wonden ontfinc / vollen
aflaat voor die biechte en communiceeren op dien
dach / ende bidden voor den Staet der heyligher
Kercke.

75. Paulus den 5. int jaer duysent ses hondert
ende negen / int vijfste jaer sijns Pausdoms / heeft
vannicus gheconfirmeert alle Gratien en Pri-
vilegien / den Minderbroeders ende Clarissen
van sijn voorszaten verleent / ten versoek vanden
Cer. P. Ludovicus / van S. Jan Evangelist
Commissaris / Generael vander Minderbroede-
ren der Obseruanten int Hof van Roomen / waer
van die Coppe der Bulle ick te Brussel hebbe ge-
hadt vanden Cer. Pater Guardiaen Craen-
donck.

Statie van Roomen ghenomen vvt
die nieu Roomsche
Missalen.

Op den eersten Sondach vanden Advendt /
Statie in ons lieve Vrouwe Maioz Kerck.

Op den 2. Sondach vanden Advent / Statie
tot t'heplich Cruys in Jerusalem.

Op den derden Sondach inden Advent / in
S. Peters Kerck.

Woensdaechs op den quater temper dach / Sta-
tie tot ons lieve Vrouwe Maioz.

Drydaechs op den quater temper / Statie totte
Apostelen.

Saterdaechs op den quater temper / Statie
tot Sinte Pieters.

Op den 4. Sondach vanden Advent / Statie
totte t'waelf Apostelen.

Op de Vigilie vande gheboorte Christi Jesu
ons Salichmakers / Statie tot ons lieve Vou-
we Maioz.

Inde gheboorte Christi s'nachts inde eerste
Misse / Statie tot ons lieve Vrouwe Maioz
aen de Cribbe.

Inde tweede Misse inden bagheraet op den
selven dach / Statie tot S. Anastasie.

Inde derde Misse des selve daechs / Statie
tong lieve Vrouwe Maioz.

Op Sinte Stevens dach eerste Martelaer /
Statie tot Sinte Stevens op den Bergh Ce-
lio.

Op S. Jan Apostel ende Evganghelist / Statie
tot ons lieve Vrouwe Maioz.

Op alder kinderen dach / Statie tot S. Pauwels Kerck.

Op de beſnydeniſſe Chriſti Jezu / Statie tot ons liebe Vrouwe ober den Tijber.

Op dyp Coninghen dach / Statie tot Sinte Pieters.

Op den Sondach Septuagesima ghenoeuyt / Statie tot S. Laureys bapten de Mueren.

Op den Sondach Sexagesima genoemt / Statie tot S. Pauwels.

Op den Sondach Quinquagesima / Statie tot Sinte Pieters.

Inden Vasten.

Op aſch-woensdach / Tot Sinte Sabina.

Donderdaechs / Tot Sinte Jozis.

Vrijdaechs / Tot Sinte Jan en Sinte Pauwels.

Saterdaechs. Tot S. Crifphonem.

Den eerſten Sondach inden Vasten, tot Sinte Ians te Lateranen.

Maendaechs / Tot Sinte Pieters banden.

Dynsdaechs / Tot Sinte Athanaſia.

Woensdaechs / Tot onſ lieve Vrouwe Maïor.

Donderdaechs / Tot Sinte Laureys in Paneperna.

Vrijdaechs / Tote twaelf Apoſtelen.

Saterdaechs / Tot Sinte Pieter.

Den 2. Sondach inden heyligen Vasten tot ons lieve Vrouwe in Domnica.

Maendaechs / Tot Sinte Clements.

Dynsdaechs / Tot Sinte Sabina.

Woensdaechs / Tot Sinte Cecilie.

Donderdaechs/	Tot ons lieve Vrouwe over den Tijber.
Vrijdaechs/	Tot S. Vitael.
Saterdaechs/	Tot S. Marcellinum/ ende Petrum.

Den derden Sondach inde heylighe Vasten, Statie tot Sinte Laureys buyten de Mueren.

Maendaechs/	Tot Sinte Marcus.
Dynsdaechs/	Tot Sinte Pudentiana.
Woensdaechs/	Tot Sinte Kijstum.
Donderdaechs/	Tot S. Cosmas en Damiael.
Vrijdaechs/	Tot S. Laureys in Lucina.
Saterdaechs/	Tot Sinte Susanna.

Den vierden Sondach inden heylighen Vasten, Lactare ghenoeemt: Totten heyligen Cruyce, In Ierusalem.

Maendaechs/	Totten vier gecroonden.
Dynsdaechs/	Tot S. Laureys in Damasco.
Woensdaechs/	Tot Sinte Pauwels.
Donderdaechs/	Tot S. Silvester en Martijn.
Vrijdaechs/	Tot Sinte Eusebium.
Saterdaechs/	Tot S. Nicolaus inde Kerker.

Opden vijftten Sondach Passionis, Statie tot Sinte Pieter.

Maendaechs/	Tot S. Chrysogonus.
Dynsdaechs/	Tot S. Cypriacus.
Woensdaechs/	Tot S. Marcellus.
Donderdaechs/	Tot S. Apollinaris.
Vrijdaechs/	Tot Sinte Steven op den Berch Celio.

Sater

Saterdaechs/ Tot S. Jans/ booz de La-
tijnsche Poozte.

Op den Palm-sondach, Statie tot Sint Ian te La-
teranen, inde goede weeck.

Maendaechs/ Tot Sinte Praxedes.

Dynsdaechs/ Tot Sinte Priscam.

Woensdaechs/ Tot ons lieve Vrouwe
Maioz.

Vonderdaechs/ Tot S. Jans te Lateranē.

Dypdaechs/ Ten heplighen Cruys in
Jerusalem.

Saterdaechs/ Tot S. Jans te Lateranē.

Op den goeden Paesch-dach, Statie tot ons
lieve Vrouwe Maior.

Maendaechs/ Tot Sinte Pieters/

Dynsdaechs/ Tot Sinte Paulus.

Woensdaechs/ Tot S. Laureys buptende
Mueren.

Vonderdaechs/ Totte twaelf heplighe A-
postelen.

Dypdaechs/ Tot ons lieve Vrouwe ten
Martelaers.

Saterdaechs/ Tot S. Jans te Lateranē.

Den eersten Sondach nae Paesschen / Statie
tot S. Pancratius.

Op ons lief Heerē Hemelbaerts dach/ Statie
tot Sinte Pieter.

Op de Vigilie van Sinxen / Statie tot Sinte
Ian te Lateranen.

Op den Sinxen dach, Statie tot Sinte Pieter.

Maendaechs/ Tot S. Pieters ten banden.

Dyns.

Dijn/daechs/	Tot Sinte Anastasia.
Woensdaechs/	Tot S. Maria Maioz.
Wonderdaechs/	Tot S. Laurens blycken de Mueren.
Dypdaechs/	Totte twaelf H. Apostelen.
Saterdaechs/	Tot Sinte Pieter.

In September.

Woensdaechs in de Quatertemperen dach/
Statie t'ons lieve Vrouwe Maioz.

Dypdaechs inde Quatertemperen dach/ Sta-
tie totte twaelf H. Apostelen.

Saterdaechs inden selven tijdt/ Statie tot
Sinte Pieter.

NOTA.

In Bulla.
Die Paus Pius de vijfste van dien naem/ heeft
belast dat int examineren van de Maechden tot-
ter Professie/ die Bisschop oft synen Suffragaan
sal staen vooz die hysre Tralien/ ende dat zy geen
andere vraghen en moghen de Nobitien vooz-
houden/ dan het Concilie van Trenten stelt: ende
wilt dat die Nobitie niet ghehouden en sijn op
andere vragen te antwoorden. Die vraghen die
int Concilie staen / sijn/ te vraghen den wil van
der Maghet / oft zy daer toe bedwonghen / oft
berlept is/ ende oft sy wel weet wat zy doet. En
ist dat den Bisschop dan beuint dat sijn doet wt
eenen goeden ende vryen wil/ etc.

Item die Ordinarius als hy daer toe versocht
wozt/ is ghehouden binnen de vijftien daghen
de vryheyt der Maechden die haer professie willen
doen/ te ondersoeken. Soo wie Contraie doct/
Indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Pe-

eri & Pauli Apostolorum eius se noverit incursum. Gegeven te Roomē int jaer 1567. int 2. jaer des Pausdoms/ Pius voorschreiben Paus. Dese manier en is in de Provincie van Colen niet/ maer het ondersoek geschiet by den C. P. Provinciael/ oft dien hy last gheeft.

Verhael vande Provincie ende Cloosters
des gheheele vverelts daer vvy ken-
nisse af hebben.

Die Provincie van S. Franciscus geroemt/
heeft 50. Conventen van Broeders / en 22. Conventen van Susters. Fol. 155.

Die Provintie vā Roomē heeft 39. Conventē
van Broeders / en 14. Conventen van Susters. Fol. 177

Die Provincie van Merchia / heeft 57. Conventen
van Broeders / en 15. van Susters. Fol. 199.

Die Provincie van Cuffie heeft een-en-gheschied
lich Conventen van Broeders / ende 24. Conventen van Susters. Fol. 211.

Die Provintie van Bononie heeft 33. Conventen
van Broeders / en 17. Conventen van Susters. Fol. 265.

Die Provintie vā S. Anthonius heeft 40. Conventen
vā Minderbroeders / en 19. vā Susters. Fol. 292.

Die Provintie van Genuē heeft 62. Conventen
van Minderbroeders / en 22. van Susters. Fol. 329

Die Provintie van Melanē heeft 35. Conventen
van Minderbroeders / en 15. vā Susters. Fol. 341.

Die Provintie Principatus heeft 25. Conventen
van Minderbroeders / en 3. van Susters / en
noch twee Conventen van Dyanisten. Fol. 367

Die Provintie vande 7. Martelaren heeft 21. Conventen. Fol. 377

Conbenten van Minderbroeders / ende een Conbent vande Dybanisten binnen de Stadt Medame.

Fol. 377 Die Provintie van Sicilie heeft 50. Conbenten van Minderbroeders / ende 4. Conbenten van Susters.

Fol. 385. Die Provincie van S. Nicolaus heeft 48 Conbenten van Minderbroeders / ende 2. van Susters.

Fol. 399. Die Provintie van S. Bernardinus heeft 26. Conbenten van Minderbroeders / en dyp Conbenten van S. Clare eersten Reghel.

Fol. 409 Die Provincie vanden H. Eughel / heeft 30. Conbenten van Minderbroeders / maer gheen Conbenten van Susters.

Fol. 419 Die Provintie van Dalmatie / heeft 19. Conbenten van Minderbroeders / ende 4. Conbenten der Clarissen.

Fol. 431. Die Provintie van Candia / heeft 12. Conbenten van Minderbroeders / ende 2. Conbenten van Susters.

Fol. 439 Die Provintie van Bosna Croatia / heeft maer 7. Conbenten van Minderbroeders / ende gheen Conbenten van Clarissen.

Fol. 443 Die Provintie van Oostenryck / heeft vyf Conbenten van Minderbroeders / ende een Conbent van Clarissen te Viennen.

Fol. 450. Die Provintie van Bohemie / heeft 29. Conbenten van Minderbroeders eertijds gehad / maer nu en sijnder maer 8. ende gheen Cloosters van Clarissen.

Fol. 455 Die Provintie van Polonie / heeft 26. Conbenten van Minderbroeders / ende geen Conbenten van Clarissen.

Fol. 463. Die Provincie van Cozzica heeft 30. Conbenten

ten van Minderbroeders / maer gheen Conventen van Clarissen.

Die Provintie van Saguse heeft 9. Conventen / ende 2. Conventen van Clarissen. Fol. 485.

Die Provintie van Byzia heeft dzyndertich Conventen van Minderbroeders / ende 10. Conventen van Susters / meestendeel Clarissen. Fol. 487

Die Provintie Basilicata ghenoemt / heeft 25. Conventen van Minderbroeders / ende een Convent van Clarissen / inde Stadt Potentia ghelegghen. Fol. 501.

Die Provintie van Hongarije Salvatozis / heeft maer 4. Conventen / ende gheen Conventen van Clarissen. Fol. 509

Die Provintie van Bosna Argentina heeft 14 Conventen van Minderbroeders / maer gheen Conventen van Clarissen.

Die Provincie van Hongarije S. Marie ghenoemt / heeft 53. Conventen / en maer een Convent van Clarissen / in Sicambria ghesticht / van die alder devootste ende Godts-dienstige Elisabeth Coninginne van Hongarie / welke ghestorven is int jaer 1380. in Sicambria. Fol. 519

Die Provincie Terre Labozis genoeemt / heeft 31. Conventen van Minderbroeders / en 9. Conventen van Susters. Fol. 521.

Die Provincie van Tzol heeft vier Conventen van Minderbroeders / en 2. Conventen van Clarissen / en een Convent van die Broeders der derden Regel van S. Franciscus. En in Sweenen sijn noch 16. vergaderinge van Susters van den derden Regel van S. Franciscus / onder den last vande Minderbroeders. Fol. 531.

Die Provincie van Calabzie heeft 22. Conventen van Minderbroeders / ende een Convent der Clarissen Fol. 532

Clarissen/ dat te voozen was een Convent vande Susteren der 3. Reghel S. Francisci / maer dooz bevel vanden Paus Gregorius 13. vande Clarissen gerefozmeert worde/ en ingenomen int eerste jaer sijns Pausdoms.

Fol. 547. Die Custodie van Albanien heeft vijf Conventen van Minderbroeders / maer gheen Conventen van Clarissen.

Fol. 551. Die Provincie van Brancrijk heeft 39. Conventen van Minderbroeders / ende 13. Conventen van Clarissen / ende vijf Conventen van den derden Reghel.

Fol. 581. Die Provincie Francie Parisiensis, Fransose France ghenoemt / heeft 22. Conventen van Minderbroeders en 32. Susters Conventen.

Fol. 604 Die Provincie van Castelle heeft 28. Conventen van Minderbroeders / en 38. Conventen van Susters.

Fol. 661. Die Provincie van Saxonie heeft in vooztjide ghehadt 76. Conventen / maer vant jaer 1524.

Fol. 665. sijn by na vande Lutheranen alle de Broeders ende Susters verjaecht. Niet verre van daer is noch een ander Provincie van Saxonie / ghenoemt S. Jan Baptists Provincie / die nu oock by nae dooz de ketterije vergaen is / behalven datter noch Broeders int secreteet woonen / die den Catholijcken de heplighe Sacramenten administreren.

Fol. 682. Provincia Turonie heeft 36. Conventen van Minderbroeders / ende vijf Conventen van Clarissen / meestendeel gherefozmeert vande saelighe ghebeatificeerde Suster Coleta.

Fol. 685. Provincie Turonie Pictaniensis heeft 24. Conventen van Minderbroeders / en vier Conventen van Susters onser Dozden onderwozpe / onder

ber welck is het vermaert ende eerste Clooster
 bande Annuntiaeten / gesticht van Vrouwe Jo-
 anna van Brancrjck / Dochter des Conincks
 Ludovici den xj. Suster des Coninck Carel den
 vij. ende Hups-vrouw des Conincks Ludovici
 den xij. het welke Clooster sp ghemaect heeft
 dooz den raet vandē C. Pater Gabriel / Ave Ma-
 ria ghenoeemt / die haer eenen Reghel ghemaect
 heeft / den welchen Alexander den sesten heeft ge-
 confirmeert / den welchen sp heeft onderhouden /
 ende nae goede onderhoudinge saelichlyck indert
 Heere is ghestorven den 5. February / int jaer
 1504. haer lichaem is aldaer eerlyck begraven /
 claer van Miraechelen.

Die Provincie van Aragonie heeft 19. Con-
 venten van Minderbroeders / ende 9. Conventen
 van Susters. Fol. 709

Die Provincie van Argentine heeft 8. Con-
 venten van Minderbroeders / en 7. Conventen
 van Clarissen. Fol. 715

Die Provincie van oude Aquitanie / heeft eer-
 tydts ghehadt 33. Conventen van Minderbroe-
 ders / maer dooz die oorloghe ende Vugenootten
 en synder maer 26. Conventen van Minderbroe-
 ders ende 8. van Susters. Fol. 721

Die Provincie van S. Jacob / heeft 37. Con-
 venten van Minderbroeders / 15. Conventen
 van Clarissen / dyp Conventen bande Conceptie /
 ende dyp Conventen der Susteren vanden derde
 Reghel. Fol. 735

Die Provincie van Ceulen heeft 21. Conven-
 ten van Minderbroeders eertydts ghehadt / maer
 dooz de inlautsche oorloghe en kettergen sijn die
 tot minder ghetal ghecome / ende heeft nu vijf
 Cloosters van Clarisse onder haer. Fol. 775

Erster is het ontfte ende is banden eersten Regel/ ter eeren van S. Clara bande Heeren der Stadt gefondeert. Het tweede Convent is te Ments/ onder de Conventuale. Het derde Convent is te Ceulen/ dat met dese quade tijden gecomen is te Ceulen/ als die Religieusen wt Holland verjaecht sijn/ ende van verschepde Conventen Clarissen banden eersten Reghel te Ceulen quamen/ in een ghesuerdt huys eerst woonende/ tot het jaer 1612. wannec dat die Magistraet toe liet den Clarissen/ dat zy het huys dat haerlieden by testament gemaeckt was bande Edele Vrouwe Margareta Heldin/ veranderen souden ende bouwen tot een Convent/ tot dien eynde hebben se vergaebert aelmoessen/ ende ghesticht een Kercke/ welke gewijt is int jaer 1613. Ende mogen wt Ordinantie des Stads bystich personen sijn int ghetal.

Het vierde Convent is oock te Ceulen/ ter memorie van ons liebe Vrouwe Presentatie inden Tempel ghesticht/ hebben begoft int jaer 1610. op ons liebe Vrouwe Annuntiatien dach/ daer woondē te boozen Susters banden derden Reghel die soo loffelijck niet en leefden als betaemde/ se ben van ghetal/ ende dit Cloosterken worde gegheben aen thien devote geestelijcke Maechden/ Ballinghen om het gheloof wt Holland/ om de boozgenoemde mede te refozmeeren. Dese thien devote gheestelijcke Maechden sijn Clarissen gemaeckt/ vanden C. P. Nicolaus Digerius Provinciael van Ceulen/ ende hebben aenbeert den eersten Reghel van S. Clara/ ende souden oock geerne om Godts-wil gegaen hebben/ maer om dat zy die andere Clarissen niet en souden beletten/ ende de anderen Religieusen der Mendicanten

ten van Ceulen/ soo heeft de Stadt goet ghebon-
 den dat zy Kanten souden besitten/ soo het Conci-
 lie van Trente oock toelaet. Tot dien eynde heb-
 ben sy een Bulle van desen teghenwoordighen
 Paus Paulus den vyfften van Roomen ghecre-
 gghen/ dat zy den eersten Reghel van S. Clara
 souden belooven/ ende Kente souden besitten om
 die Bozgers niet te seer te beswaeren. Die eer-
 ste Abbisse is noch tegenwoordich int leven/ ge-
 noemt S. Gudula Jans van Leeuwarden/ en
 heeft onder haer tegenwoordich 33. Religieusen/
 ende bouwt een nieu Clooster in een plaetse naest
 die dooze daer toe gecocht/ daer met hulpe Godts
 sullen mogen woonen hondert Clarissen. Te Ceu-
 len is oock noch een seer vermaert Clooster van
 Dhanissen/ dat onder de Conventualen staet.

Het vyffte Convent der Clarissen vanden eer-
 sten Reghel van Sinte Clara / gesproten wt die
 Clarissen van Ceulen int jaer 1613. is te Mun-
 ster/ ten tyden dat den Cer. P. Nicolaus Dige-
 rius Provintiael der Minderbroederen vande
 Provintie van Ceulen was / hebben een byj E-
 delmans hof gegolden / dat sy met believen van-
 den eerbaeren Staedt int jaer 1615. Cloosterwijs
 hebben beghinnen te bouwen / daer veel Edele
 Dochteren sijn/ onder andere die Suster vanden
 Cer. Water Smisingh / eerste Leef-meester te-
 ghenwoordich van Loben/ dese voorszgheoemde
 Clarissen heb ick in het voorszgheoemde Jaer ge-
 visiteert / ende bevont de selve sonderlinghe lief-
 hebbersse der hepligher armoede. Verhopende
 dat de selve oock aldaer deur de gunste ende by-
 stant der heplighe Maghet ende Moeder Sinte
 Clara/ eer langhe sullen salichlyck toenemen tot
 wasdom der H. Religie / ende der sielen salic-

heeft vande Dochteren int Bisdom van Munster woonachtich / ghelegen in Westphalen. Ick heb van dese Clarissen wat byceder gheschreven / midts dat ick daer gheweest ben.

Fol. 791. Die Provintie van S. Bonaventura heeft 50. Conventen van Minderbroeders / ende twaelf Conventen van Clarissen.

Fol. 794. Die Provincie van Portugael heeft 26. Conventen van Minderbroeders / ende 22. Conventen van Susters / meestendeel Clarissen.

Fol. 841. Die Provintie van S. Ludovicus heeft 29. Conventen van Minderbroeders / en seben Conventen van Clarissen.

Fol. 845. Die Provintie van Hybernia heeft eertijds seer vermaert geweest vooz de ketterische tijden / ende heeft nae die opinie van sommighe ghedacht 56. Conventen die sommige seggē maer 17. andere 34. maer nu sinder maer geblevenses Conventen.

Fol. 848. Die Provincie van Schotland heeft eertijds ghedacht 14. Conventen van Minderbroeders / die Ganden genoeemt worden / maer naeders hant sinder neghen Conventen gereformiert in Observanten / dooz die neersticheyt vanden Ser. Vater. B. Coznelius van Zirchzee / die naderhandt ghestorben is t' Antwerpen met groote opinie van heplicheyt.

Fol. 851. Die Provintie van Dacia heeft ghedacht 33. Conventen van Minderbroeders.

Fol. 852. Die Provintie van Inghelandt heeft ghedacht twaelf Conventen van Minderbroeders / blyckt wt het ghene dat Gonzaga schryft / datter oock Clarisse Cloosters zyn gheweest ende andere Religieuse Cloosters / maer alsoo wy daer gheen seckerheyt af en hebben soo gaen wy voortz.

Fol. 885. Provincia Conceptionis heeft 36. Conventen van

van Mindebroeders / ende 38. Conventen van Susters.

Provincia van Byzitanien heeft 10. Conventen van Mindebroeders. Fol. 917

Die Provincia van Bethica heeft 31. Conventen van Mindebroeders / en 15. Susters Conventen. Fol. 910

Die Provincia van Surgen heeft 22. Conventen van Mindebroeders / ende 13. Conventen van Susters. Fol. 926

Provincia Anghelozum heeft 16. Conventen van Mindebroeders / en 8. Conventen van Susters. Fol. 919

Provincia Pietatis heeft 28. Conventen van Mindebroeders. Fol. 941

Provincia S. Gabriels heeft oock 28. Conventen van Mindebroeders. Fol. 949

Provincia Carthaginensis / heeft 31. Conventen van Mindebroeders / ende 17. Conventen van Susters. Fol. 967

Die Provincia van Vlaendren heeft 17. Conventen van Mindebroeders / ende ses soorten van Susteren / Clarissen / Annuntiaeten / Graususters / Gasthuys-Susters / Celle Susters die de Siecken dienen / ende S. Catelijne Susters. Die Annuntiaeten beginnen in dese Provincie seer te flozeeren. Fol. 932

Die Provincia van Nederduytslant heeft gehad 32. Conventen van Mindebroeders / ende soo veel Conventen van Susters / negen Clarissen Cloosters van den eersten Reghel soo ick boven verhaelt hebbe / vijf vanden tweeden Reghel Byzanisten genoemt / ende een (sepdt Gonzaga) vanden derden Reghel / maer door dese inlandtsche Oorlooghe ende ketterijen sijn in Hollant en Fol. 991

in Zeelandt ende Vrieslandt te niet ghegaen veel Conventen/ als het Convent vander Gou / van Lepden / van Delft/ van Gorcom / van Alckmaer / van Haerlem / van Leeuwaerden / van Lichtenberch/ van Amsterdam/ van Bergen op Zoom/ van Amersfoort/ van Bols-waert/ van Campen/ van Zirckzee/ van Middelboezch / van Utrecht / van Doordrecht / van Debenter / van Harderwijck / alsoo datter maer nu tegenwoordich en sijn 14. Conventen van Minderboezders / ende vier Conventen der Clarissen vanden eersten Reghel/ ende dyp vanden tweeden Reghel Dvantsken ghenoeemt / ende niet veel meer vanden derden Reghel / ende vier vanden Annuntiaten / onder die Visitatie t'samen met die booschreben Conventen vanden Cerw. Pater Minister Provinciael van Nederduyts-landt tegenwoordich P. Arnoldus ab Isca genoemt. Mengaende vande fondatie der vier Clarissen Cloosters des eersten Reghels / soo is t'Convent der Clarissen van Antwerpen het outste. Het welke ghefondeert is vande hooch ghebooren Hertoginne/ Vrouwe Isabella van Portugael / des oude Hertoghe Philips van Burgondie Dupsbrou / niet consent en Bulle des Paus Calixti den derden/ int jaer 1455. ende is ghesloten ses Jaeren daer nae int Jaer 1461. den 21. Junij / doen worden daer ontfanghen ses Jonck-vrouwen / welke ontfanginghe geschiede door eenen Legaet van Roomen. D'eerste Abdissa des Cloosters binnen Antwerpen was Suster Elisabeth van Lindevelt / ghesonden van Crier wt Duyts-landt/ met noch dyp andere Susters waer van Suster Anna van Slebtstadi d'eerste Vicarisse was.

Vande ar
me Cla-
rissen van
Antwer-
pen.

t' Convent der arme Clarissen van Mechelen is ghesondeert int Jaer ons Heeren duysent vijf- hondert ende een / vande Edele Vrouwe / Me- vrouwe van Jaumerseel / wettighe huysvrouwe van mijn Heere van Vilain. D'eerste Abbisse des Conventds was Suster Paulina van Tee- bzoek / die te voozen t' Antwerpen vier jaeren hadde gheregheert. Die eerste Vicarisse was Suster Marike Goossens / oock wt t' Convent van Antwerpen. De Provinciael was doen de Cer. P. Ludolphus van Groeninghen.

t' Convent der arme Clarissen van Bzuessel / te voozen een Convent vanden derden Regel S. Francisci / is ghereformeert in Clarissen vanden eersten Reghel / dooz vijf Clarissen vanden eer- sten Reghel binnen der Bou. D'eerste Abbisse was Suster Heplwich vanden Bosch / sy stierf int jaer duysent vijf hondert en dertien. D'eer- ste Vicarisse was S. Elisabeth vander Perre / ende stierf in het jaer 1531. het Clooster worde ghesloten int selfde Jaer als die Reformatie ge- schiede / te weten int jaer 1503. op den Feestdach dat S. Franciscus de wonden ontfinck / ten tij- den vanden salighen Broeder P. Theodozicus van Munster / Guardiaen doen ter tijdt vande Minderbroeders tot Botendael by Bzuessel / die het beginssel is gheweest ende oorsaecke van dese Reformatie / slot / ende instellinghe der Clarissen / soo die brieven van het Capittel der Collegiaete Kerck Sinte Goelen claerlyck te kennen geben / welke noch int voorszreven Clooster bewaert worden.

Dese Saligen Broeder P. Theodozicus van Munster is ghestorven int jaer 1516. ende be- graben inden Choor der Minderbroederen binne

Loben / sijn conterseptiel oft afgietinge wort al daer noch bewaert en getoont int openbaer. Is een Man gheweest van sonderlinghe heylicheit in sijn leven / ende nae sijn doot. Ick heb van oude Religieusen verstaen als hy eens pzedichte in een groote vergaedinghe des volcks / ende onder al een Drou persoon door de Kercke giick / die haer jonghe kindken meynde gaen te verdrincken / hebbende dat in eenen Korf oft Mandje, staende op den Stoel des Waerhepts / en verlicht sijnde vanden H. Gheest / gaf last aen eenighe / de selve Drouwe nae te gaen / ende te beletten het quaedt voornemen dat zy inden sinne hadde / het welcke alsoo gheschiede. Oock over Tafel eens sittende op eenen dieren tijt / daer overbloedighe spijse over Tafel was / dede een schootel dragen ter plaetse daert wel van doen was / anders geen teecken ghebende / dan dat die Schotel ghedraegen soude worden ten hupse daer de serbette vande Schootel soude voor die doze inblieghen / ende men bebont het teecken warachtich / want daer arme behoefstige menschen in het Hups waeren / van hongher by na doot / daer niet teeten en was noch te bzecken. Dese Saelighe Pater heeft seer ghearbept tot Refozmatie vande Provincie van neder Duytslant / en principaelijck voor de Refozmatie van het Convent van Looben / van Bueffel ende van Cshertogenbosch / die hem wel gheluckte.

3. par.
Chron.
Fol. 1155

Franciscus Gonzaga eertijts Generael Minister / ende nu ter tijt noch Bisschop van Mantua / verhaelt inde Chronijcke van onse H. Gorden / dat die voorszgenomde Saelige Pater Theodoricus / op den selven dach als hy stierf noch ghepzedicht hadde voor het volck / ende te voren
wist

wist te seggen dat die ure van zynen sterf dach nu inder waerhept seer nae by was. Synen vierighen pver om Sielen te winnen/ ende synen eben naesten ghedienstich te wesen heeft hy ghetoot/ ten tijde als die groote Peste regneerde te Brussel/ ende bediende de plaetse der Pastoozen/ ende de Biechte hoorde wel van d'yn-en-dertich duysent menschen / ende administreerden hun de h. Sacramenten die vande Pest sieck waeren. En Godt die Heere heeft hem seer wonderlijck bewaert / dat hy naederhandt comende te Loben die principaelste was vande Refozmatie der Keghelsche Obserbantie ende discipline. Soo dat niemant gheen wonder en derft geven/ dat onder sulcken Pater / instelder ende oorsaecke der arme Clarissē binnē Brussel/ sulcke Godtbychtighe Clarissen gheweest sijn / ende noch teghenwoordich die den Heere ghetrouwelijck dienen/ ende haeren roep neerstelijck waer nemen / ende booz de welvaert des Stadtts nacht ende dach bidden. Het ghetal vande gheslooten Nonnen is vanden Cer. Pater Commissaris Generael Andreas à Soto/ gestelt op Sestich: vande buyten Susters en is gheen seker ghetal/ ende sijn teghenwoordich maer thien oft twaelf/ getrou en deboot in allen arbeidt / en moghen ontfanghen wordennae dat den dienst van bintten verepscht meer oft min.

t' Convent oft vergaedinghe der arme Clarissen van Rumunde / is inneghestelt int Jaer 1614. en is gespooten wt het Convent der arme Clarissē vā Brussel/ en heeft noch geē sonderlinghe Fondateurs/ midts dat sy noch in hupsinge woonē/ en sijn beslotē op S. Jansmisse dach vā den Cerweerdichste Heer Jacobus à Castro Bischof

schop teghenwoordich van Kummunde / inde tegenwoordicheyt vanden E. P. Balduinus Cranendonc/ Guardiaen alsoen van Bzuessel/ in het by-wesen vanden gantschen Magistraet / Heere vande Cancellrije en Reeckencamer van Gelderland/ met groote stichtinge vande gemeyne Burgereu. Syn in ghetal van Bzuessel gesonden geweest acht gheprofesside Nonnen/ ende twee by- te Susterkens. Die eerste Abdisse is genoemt S. Catharina Munters / te voozen Vicarisse van Bzuessel. Ich heb hier oock wat langer gesprooken van dese Provincie / om dat ich onder die woone/ ende wat kennisse af hebbe.

Fol. 1005 Die Provincie Algarbozum des rijcks van Portugael / heeft 30. Conventen van Minderbroeders/ en 22. Conventen van Susters/ onder welke is dat heerlijck Clooster der arme Clarisente Lijssippone / ghemaect vanden Coninck van Spanen Philippus de 2./ als de Clarisken wt Neder-landt om de ketterghen verjaecht worden/ ende naer Spanen bluchten.

Fol. 1019 Provincia Maiozica heeft 7. Conventen van Minderbroeders / ende 3. Conventen van Susters der Clarissen Byzanisten ghenoemt.

Fol. 1027 Provincie van nieu Aquitanie/ heeft eertijds ghehadt 66. Conventen van Minderbroeders/ maer nu en worden maer getelt 43. maer geen Conventen van Clarissen.

Fol. 1035 Die Provincie van S. Michiel/ heeft 23. Conventen van Minderbroeders/ ende 19. Conventen van Susters.

Fol. 1049 Die Provincie van Cantabzi / heeft 21. Conventen van Minderbroeders / ende seben Conventen van Clarissen Byzanisten/ ende 21. Conventen vanden derden Reghel S. Francisci.

Die

Die Provincie van S. Andries heeft 12. Con-
 venten van Minderbroeders / vijf Conventen
 van de arme Clarissen onder de Reformatie van
 S. Coleta / dyp Conventen van Orbanisten / en
 acht Conventen van Susters vanden derde Re-
 ghel / ende oock van Broeders vanden derde Re-
 ghel / maer sijn nu met die ketterije ghestrueert.
 Onder dese Provincie is het lichaem van S. Co-
 leta / te Ghent claer van Miraeckelen / die over
 seeckere Jaeren is ghebeatificeert / ter versoek
 vande Infante van Spanien / Isabella Clara
 Eugenia Hertoginne van Brabant.

Die Provincie van Sardinia heeft seven Con-
 venten van Minderbroeders / ende twee Con-
 venten vanden eersten Regel van Sinte Clara.

Die Provincie van Valencien / heeft 26. Con-
 venten van Minderbroeders / en acht Conven-
 ten van Susters.

Die Provincie van Cathalonie heeft vier-en-
 twintich Conventen van Minderbroeders / ende
 neghen Conventen van Susters / meestendeel
 Clarissen.

Die Provincie Arabida / gheleghen int Rijk
 van Portugael / heeft 14. Conventen van Min-
 derbroeders / ende twee Gast-huysen om de siec-
 ke Broeders te ghenesen ende te vermaecken / te
 Lissipone ende te Santarem.

Die Provincie van S. Joseph / heeft 33. Con-
 venten van Minderbroeders / maer gheen Con-
 venten van Clarissen oft andere Susters.

Die Provincie van S. Anthonius van Portu-
 gael / heeft 15. Conventen van Minderbroeders /
 maer gheen Susters Conventen van onser Doz-
 den.

Die Provincie van Sinte Jan Baptist /
 heeft

heeft seftien Conventen van Minderbroeders/
maer gheen van Susters onser Doeden onder-
woopen.

Fol. 1167 Die Probinctie van Granaten heeft 26. Con-
venten van Minderbroeders/ ende 20. Conven-
ten van Susters/ meestendeel Dybanisten/ ende
weynighe van Clarissen des eersten Reghels.

Vande Conventen in India oft nieuwe
veerelt.

Fol. 1187 Die Probinctie van Canarie inde nieuwe we-
reld gebondē ende geconquesteerde Landen/ heeft
acht Conventen van Minderbroeders / ende een
Clooster van Clarissen daer tachtentich Susters
woonen/ maer zyn vanden tweeden Reghel.

Fol. 1195 Die Probinctie van het H. Cruys int Spaens
Eplant / heeft ses Conventen van Minderbroe-
ders / ende een Clarisse Clooster der Dybanisten.

Fol. 1201 Die Probinctie van S. Thomas by de Ooster-
sche Indiaenen/ heeft 12. Conventen van Min-
derbroeders/ ende ses Collegien om de jonckheyt
te leeren.

Fol. 1211 Die Probinctie van het H. Evangelie/ heeft 67.
Conventen van Minderbroeders/ ende maer een
Convent vande Dybanisten in Mexico / van 50.
Susters.

Fol. 1274 Die Probinctie Salvatoris / heeft maer ses
Conventen van Minderbroeders / en heeft daer-
om maer den naem van Custodia/ ende wort ge-
voecht met die voorschreven Probinctie van het
H. Evangelie: onder welke dat oock is die Cu-
stodie Sacatecas/ de welke heeft thien Conve-
ten van Minderbroeders.

Die

Die Provintie van S. Pieters ende S. Pauwels / heeft 47. Conventen van Minderbroeders. Fol. 1283

Die Provincie van S. Joseph de Incatam / heeft elf Conventen van Minderbroeders / ende elf besondere hupsen die d'Officië vande Pastoorz doen / door consent vanden Stoel van Roomen. Fol. 1307

Die Provincie vande twaelf Apostelen / heeft 18. Conventen van Minderbroeders / ende heeft noch een Custodia van ses Conventen / die Custodie van Cucuman ghenoemt / en 2. hupsen om de jonckheyt te leeren. Fol. 1318

Die Provincie van S. Franciscus de Quito / heeft 31. Hupsen van Minderbroeders / ende elf soo volmaecht dat 39 Conventen mogen genoemt worden / ende maer een Convent van Susters Conceptionisten genoemt / vande alderheplichste Orden der Conceptie ghenoemt. Fol. 1328

Die Provincie vanden naem Jesus de Guatemala ghenoemt / heeft 15. Conventen van Minderbroeders. Fol. 1337

Die Provincie van S. Jozis de Nicaragua / heeft twaelf Minderbroeders Conventen. Fol. 1355

Die Provincie des hepligen geloofs / heeft 12. Conventen van Minderbroeders / en thien hupsen om de jonckheyt te leeren. Ende een Clooster der Clarisse / begoft van den rijkē Coopmā Christophorus Rodrigues Cano / int jaer 1585. maer nae sijn door volbrucht van Lodovicus Lopettus Hozeiz oock koopman. Fol. 1348

Die Provincie vande H. Dypbaldicheyt / heeft 12. Conventen van Minderbroeders / ende een Convent vanden derden Reghel. Fol. 1347

Die Provincie van S. Gregorius in nieu Spaenien / heeft ses Conventen ende 14. Leer-hupsen / Ende Fol. 1357

Ende een Hospitaal van S. Anne/ dat alle daghe spijst wel 200. Siecken/ hoe wel dat gheen kien-ten en heeft. Daer is viermael t' Jaers volle Jubilee te verdienen/ vanden Paus Sixtus den 5. int Jaer 1586. in faueur van die Broeders ende Siecken.

Fol. 1357 Die Custodie S. Francisci de Malaca/ heeft maer een Convent.

Fol. 1359 Custodia Brasilia/ heeft oock maer een Convent/ dat ghemaect is int Jaer 1585.

Maer alsoo Franciscus Gonzaga eertydts Generael/ ober seckere Jaeren dese Provincie en Conventen beschreven heeft / ende Minister Generael gecosen worde te Parijs int Jaer 1579. soo sijn die Provincien in veel meer Conventen vermeerdert/ dat wy gheen secker getal en kunnen verhaelen der Conventen van de Minderbroeders/ noch der Clariff. n/ noch oock der Provincien.

Daer sijn noch twee Custodien die onder geen Provinciael en staen/ maer sijn onderworpen alleen den Generael Minister / te weten Custodia Albanie/ daer vijf Conventen sijn. Ende die Custodie van het H. Lant / daer ses Conventen sijn. Ick gheloove dat nu gheen Broeders en wonen op den berch Zion/ om dat de Turcken die plaedts bercoopen hebben tot hunnen Mahumets dienst/ ende dat van het Jaer soomen sepdt 1561.

Dat wy geen secker getal by avontueren en kunnen vande Provincie ghestellen / comt dat in alle Generaale Capittelen/ nieu Provincie opgericht worden / ende nieu Conventen ghesticht: Ghelijck in het leste Generael Capittel te Roomen ghehouden int Jaer 1612. daer Custodia Floride/

Floride / ghemaectt wort ende opgerecht in een Provincie onder den Titel van Elena. En wederom bevesticht de Provincie van S. Jacob in nieu Galicie / gheschiet int jaer 1606. wederom int jaer 1612. worde de Custodia Paragnai ende Tucumam int Coninckryck del Peru in een Provincie opgherecht / onder den Titel van ons lieve Vrouwe Assumptie: Wanneer dat oock bevesticht is geworden de Provincie de las Charcas.

t'Clooster der arme Clarissen inde keiserlycke Stadt Wken / is begost int Jaer 1616. den 30. October / wanneer sy met grooter eere en Provincie gelept sijn totten clepnen S. Jacob / (plaetse haerlieden vergunt vande gheestelijcke en wereldlijcke Overicheyt) int by-wesen vande keiserlycke Commissarissen. Die vier eerste Clarissen om te beginnen sijn ghesonden van Ceulen. Op den dach der inlepdinghe / worden vijf Boeksteren t'seffens ghecleet int Convent der Mindersbroeders. Die eerste Abdisse is Suster Maria Engelberts / ten tijden vanden Minister Provinciael P. Josephus Bergaigne / Guardiaen sijn de te Wken. Den Auteur deses Boecks ende des Cloosters der Clarissen tot Wken / die daer groote neersticheyt toe ghedaen heeft / op dat de andere Cloosters eenen spiegel daer aen souden nemen om wel te leven.

S'flodt

Totte Lesserse van de H. Oorden van
Sinte Clara.

In't Boeck der gheestelijcke Liedekes / lesen wy
hoe dat Salomon spreekt / aldus: Eenen be-
flooten

Sant. 4.

Dooten Hof sijdy mijn Suster, mijn Bruyt, eenen
 besloten Hof, een toegezegelde Fonteyn, v spruyt-
 kens sijn een Paradijs. Al ist sake dat dese woort-
 den gespzoocken sijn vande H. Kercke/ ende vande
 de H. glorieuse Maghet Maria/ transumptive,
 soo machmensse oock spzeeken vande H. Maget
 S. Clara/ en van haer heplighe Gozden. Want
 dese H. Maghet S. Clara/ boven allen wt-ver-
 cozenen/den Heere Jesum gecosen heeft tot haer
 Bzupdegom / soo heeft hy sijn Bzupdt ghe-
 croont met die Croone van onspzekelijcke schoo-
 hepdt / hier boven inde hemelsche glorie. Daer-
 om die wt-vercozene Heere toespzeekende sijn
 Bzupt/ seyt: Eenem besloten Hof zijdy mijn Su-
 ster/ mijn Bzupdt / eenem beslooten Hof / een
 toeghesegelde Fonteyn. Als oft hy segghen wil-
 de: O H. Maghet Clara/ mijn Suster / mijn
 Bzupt/ v Gozden is eenem beslooten Hof/ wand:
 die vzychtaer is / en ghy sijn die toegheseghelde
 Fonteyn inden Hof/ want dooz v heerlijcke teec-
 kenen der deuchden / ende dooz die wt-sendinghe
 uwer plantinghen/ soo brenghet ghy tot my rijpe
 vzychten/dooz v bochticheyt/ groenheyt/ en hepl-
 lighen voorzganck. In den Hof der H. Religie
 soo wassen dese vzychten / groepen ende bloepen
 sonder ophouden/ sy rijpen daer sende sijn den lie-
 ven Bzupdegom Jesu boven allen welriekende
 Crupden seer aenghenaem/ ende soet/ wandt hy
 seyd/ Ick ben nedergedael in den Hof der Noten,
 dat ick sien soude de appelen der dellinghen, ende
 dat ick besien soude oft den Wijngaert ghebloeyet
 heeft, ende of de granaet-appelen wt ghesprooten
 waeren. Die Appelen sijn lieve Bzupts Cla-
 re/ ende haer vzychtaer vzychten / sijn hem seer
 behaegelijck. Tot desen Hof nederdaelt die Hee-

Sant. 6.

re daghelijck/ besietse/ ende voedtsse/ ende op dat die Bloemkens dooz gheen winde van tentatie oft becoozinghe afghewaeyt en souden worden/ soo onderhoudtsse ende ondersedtsse die alderliefsste Heere/ dooz die teghenwoordicheyt sijnder geestelijcker vertroostinghe.

Desen Hof en is niet te vergheefs gheslooten/ want hy en ghehenght niet dat daer eenige sondighe oft schandelijcke dingen in ghelaeten worden. En en is niet alleen met eenen yseren grindel gheslooten/ maer is oock van alle werelijcke ende besmettende gheselschap verbyemt/ ende is rontsom bemuert met hooge Mueren/ dat is/ met Aflaten/ Gratiën/ Privilegien vandē Stoel van Roomen/ op datmen daer niet overclimmen en soude/ ende met winden van verpolvinghe den selven hinderen. Ende in desen Hof is die toegeseghelde Fonteyn/ die sonder ophouden bloepet vanden Berch Iyphano/ wandt dese Fonteyn is lebende/ en geeft die nae haer dozsten dat leven/ ende wt haer bloepen veel Sibieren ende comen t'samen in een waeter/ dat is/ de H. Dozde van S. Clara/ die alle de werelddoos verspreet is/ daer soo veel goede spruytkens wt gecomen sijn van heplighe Susteren/ om den Schuer des Hemelschen Paradijs te verbullē: ende op der aerden wesende/ so veel versteende herten van Mānen ende Vrouwen tot Penitentie hebben verweckt/ en totten dienst Godts ghetrocken. Die eerste hovenier van desen Hof is gheweest Rozulana die Moeder van S. Clara/ want als eenen goeden Boom heeft zy ghebaert die toegeseghelde Fonteyn Claram/ claer inde werelt/ die nu claerlijck blinckt inden Hemel. Laet ons Claram liefhebben en haer hulpe versoeken op der

aerden/ op dat wy haer hulpe hier naemaels ge-
 hoelen mogen. Int Generael Capittel dat eens
 gehouden is hier in Nederlant / so vertelde d'eer-
 weerdichde Vader Minister Generael de Broe-
 ders/ dattet coztelijck gheschiet was/ datter een
 seer Edele Vrouwe in Francrijk was/ die rep-
 nichheydt beloofst hadde/ die sy niet en onderhiel/
 want zy eenen Man nam. Ende nae des eerste
 Mans doot / soo worde sy ondertrout van eenen
 anderen Edelman. Ende als sy inde ondertrou
 sadt soo wert sy seer sieck vande Pest/ sy ontboot
 haestelijck onsen Erw. Vader den Generael
 Minister dat hy tot haer comen wilde om haer
 Biecht te hoorzen. Als sy aen hem ghebiecht had-
 de/ soo seyde zy/ O liebe Vader ick soude noch soo
 noode ster ven / het leven is mijn noch soo soet/
 doen sprack hy / O Edele Vrouwe / ick raede u/
 aenroept de lieve Moeder Godts/ ende de heylighe
 Maghet Clara / wiens hooch-tijdt nu aen-
 staet/want sy seer machtich sijn ende groot by de
 almachtigen Godt. Ende als zy dat ootmoede-
 lijck hadde gedaen met grooter devotie / soo sach
 sy een Suster neffens haer Bedde staen: Sy
 vzaechden haer wie zy was/ ende van wat Oor-
 den/ daen sprack sy / ick ben Clara die ghy aen-
 geroepen hebt/ die Moeder Godts Maria heeft
 my tot v ghesonden; Ghy hebt repnicheydt be-
 loofst/ maer ghy en hebt die niet ghehouden/ daer-
 om is dese plage nu op v ghecomen/ maer ick ben
 ghesonden om v ghesont te maecken/ ende ist dat
 ghy v dan niet en betext / soo sult ghy eeuwelijck
 verdoemt sijn. Ende sy scheen haer te salven/ en
 terstont worde zy gesont. Van grooter bliscchap
 danckten zy Godt den Heere / sijn lieve ghebene-
 dyde Moeder en de H. Maghet Clara; En ghe-
 dachtich

dachtich wesende der woorden van S. Clara/
 ende des ghenooten weldaets / heeft haer groot
 Paleys verandert in een Kercken en Clooster voor
 de Clarisse / daer doen ter tijt als hy dat vertelde
 wel hondert ende vijftich Clarissen in woonden.
 Hebt van S. Franciscum ende Claram ende de
 heplighen uwer H. Gozden lief / onderhoudt den
 Reghel / Mediteert daer in dach ende nacht / soo
 Godt Josue vermaende / en bebal den kinderen
 van Israel alsoo: Dese woorden die ick v heden
 beveele, sullen in v herte sijn, ende ghy sultse v
 kinderen vertellen, ende overpeysen sittende in v
 Huys, wandelende over vvech, slapende ende op-
 staende, ende ghy sultse binden als een teeken aen
 v hant, zy sullen sijn, ende gheroert worden tuf-
 schen v ooghen, ende ghy sultse op den Dorpel en
 Deuren van uvven huys schryven. Dit doende
 en suldy niet doolen / en v leven daer nae stellen
 de / suldy saelich worden. Nemet al int goet / en
 doet daer v geestelijck profijt mede / want daer
 toe heb ick den arbeijt gedaen. Ick bidde Godt
 dat hy v hoedere / om naer onderwijjs van desen
 Reghel v leven te schikken en te beteren / en in sijn
 liefde te volmaeckē. Het welke ist dat geschiet /
 soo sal ick my laeten duncken dat mijnen arbeijt
 genoegh geloont sal wesen. Dit Wken en Convet
 der Minderbzoederen / den 4. Januarij 1617.

Josue, 1.
 Deut. 6.

Bidt voor den Schryver dat hy door sijn
 arbeijt / door de verdiensten en voor-
 bidden van S. Clara der
 hemelsche glozie mach
 deelachtich wordē.

A M E N.

Ghebedt voor de bevvacringhe des
Cloosters.

O Liebe Heere Jesu Chziste / die sonderlinghe
hebt vercozē dese plaetse om v daer in te die-
nen / en om te bewaeren v heplighe gheboden:
Gheeft ons in dese plaetse vrede en salichept des
herten/ eendzachticheyt onder malcanderen/ ende
waerachtige liefde/ op dat wy mogen bewaeren
v heplighe gheboden/ ende soberlijck/ simpelijck/
vreedsamelijck en eendzachtelijck leven. Onse le-
ven moet concozderen met onsen naē/ en ons Pro-
fessie moet worden ghondē indē wercke. O liebe
Heere maecht ons overste nae uwen liefften wil-
le/ en onse alderhoochste saelichepdt/ op dat zy v
moghen vresen / en bewaeren v heplighe geboo-
den/ ons lief hebben/ regeeren/ ende schicken in
waerachtige liefde. O liebe Heere bewaert dese
plaetse van alle swaere sonden/ verargenisse ende
ongelucken / van alle laghen/ perturbatien ende
berstoozissen des vijandts. O liebe Heere Jesu
Chziste die gheweerdicht hebt dese vergaderin-
ghe te versamen met liefde in dese plaetse/ om te
glozificeren/ groot te maechen/ te looven ende te
dancken uwen heplighen naem Ihesus; gheeft
ons vanden hemel v heplighe Enghelen die ons
moghen besoecken t'allen uren/ behoeden ende
beschermen / dooz die verdiensten van uwe ghe-
trouwe vzienden S. Franciscus ende S. Cla-
ra/ ende alle heplighen der selver Orden/ op dat
wy niet en lyden eenich letsel onser sielen / maer
met een ghesonde siele in een ghesondt lichaem v
altijdt moghen dienen. **A M E N.**

APPROBATIO;

DEn eersten Regel vā S. Clara wt den Latijn
Overgeset door den E. P. B. Cornelis Thiel-
mans Guardiaen der Minderbroederen binnen
Aken, Deffiniteur van onse Provincie van Colē,
met het leven der saliger Clarissen, ende andere
bygevoeghde Privilegien, mach tot profijt der
H. Oorden van S. Clara gedruet worden. *In huius
rei fidem has dedi sub mea manu & officij sigillo. A-
quisgranis 6. Novemb. 1616.*

*Frater IOSEPH BERGAIGNE
Minister Fratrum Minorum Regula-
ris Observantia Provincia Colorumensis.*

Approbatie vande gheestelijcke Overicheydt.

Regula hac prima S. Clara cum adiunctis gratis & prius
legijs à Sede Apostolica concessis, ex latino in linguam Belgi-
cam translatis, &c. à R. P. Cornelio Tielmans Guardiano
Conventus Aquisgranensis utiliter imprimi poterit, quod attestor
ex commissione Superiorum, hac 14. Decemb. anni 1616.

*Hermannus Pucht Civis & Parochus
S. Jacob, Aquisgrauensis S. T. B. P.*